

สำนักหอสมุดกลาง พระจอมเกล้าลาดกระบัง

แนวทางการจัดหาสวนสาธารณะในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่

GUIDELINES FOR PUBLIC PARK ACQUISITION

IN CHIANG MAI MUNICIPALITY

หนังสืออ้างอิง
ห้ามนำออกนอกห้องสมุด

นายชูศักดิ์ ชินะโรจน์
MR. CHUSAK CHINAROJ

เลขหมู่ _____
เลขทะเบียน 20770
วัน, เดือน, ปี 21 ส.ย. 2537

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการวางแผนภาคและเมืองมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

สาขาวิชาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม

บัณฑิตวิทยาลัย

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

พ.ศ.2537

ISBN 974-621-090-4

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

**GUIDELINES FOR PUBLIC PARK ACQUISITION
IN CHIANG MAI MUNICIPALITY**

CHUSAK CHINARUJ

**A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT
OF THE REQUIREMENTS FOR THE DEGREE
MASTER OF URBAN AND REGIONAL PLANNING IN URBAN
AND ENVIRONMENTAL PLANNING
GRADUATE SCHOOL
KING MONGKUT'S INSTITUTE OF TECHNOLOGY LADKRABANG
1994
ISBN 974-621-090-4**

หัวข้อวิทยานิพนธ์	แนวทางการจัดหาสวนสาธารณะในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่
นักศึกษา	นายชุตักดิ์ ชินะโรจน์
อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์	ดร. นิติชาณู ปลื้มอารมย์
ระดับการศึกษา	การวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต
ภาควิชา	การวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบัน เทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
พ.ศ.	2537

บทคัดย่อ

นับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เชียงใหม่ยังคงเป็นเมืองที่ยิ่งใหญ่ มีความน่าสนใจในตัวเองอยู่ตลอดเวลา จาก "วนานคร" เมื่อหลายร้อยปีก่อน สู่ความเป็น "มหานคร" เมืองใหญ่อันดับสองของประเทศ ณ ปัจจุบัน เป็นที่แน่นอนว่าเชียงใหม่จะต้องประสบปัญหาความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมในชุมชนเมืองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ยิ่งเมืองยิ่งใหญ่ขนาดไหน ปัญหาที่จะยิ่งพบเท่าทวีคูณขึ้นไปเท่านั้น สวนสาธารณะเป็นการใช้ที่ดินประเภทหนึ่งในเมืองที่มีความสำคัญอย่างมากสำหรับชีวิตความเป็นอยู่แบบเมือง (Urban Life) สามารถตอบสนองความต้องการ ผ่อนคลายความตึงเครียดและทำให้คนกลับมีพลังไปปฏิบัติภารกิจต่อไปได้ การเตรียมพื้นที่เพื่อสวนสาธารณะในปัจจุบัน ถูกมองข้ามและไม่เห็นความสำคัญตลอดมา เพราะผลตอบแทนที่ได้จากการมีสวนสาธารณะไม่อาจเห็นในรูปธรรม ทำให้เกิดความขาดแคลนพื้นที่สวนสาธารณะในชุมชนตลอดเวลา

การศึกษาวิจัยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาถึงความต้องการสวนสาธารณะสำหรับชุมชนเมืองเชียงใหม่ในอนาคต และเพื่อเป็นแนวทางการจัดหาสวนสาธารณะสำหรับเทศบาลนครเชียงใหม่ ภายหลังจากขยายเขตออกไปเป็น 100 ตารางกิโลเมตร

ผลจากการศึกษาพบว่า สวนสาธารณะในพื้นที่ศึกษาที่สามารถใช้ประโยชน์เพื่อการพักผ่อนเอนกตามมาตรฐานสวนสาธารณะ 5 ประเภท คือ สนามเด็กเล่น สวนละแวกบ้าน

สวนชุมชน สวนระดับย่าน และสวนระดับเมือง พื้นที่เปิดโล่ง และพื้นที่สีเขียว มีจำนวน
เอกสแควร์น้อยกว่าสวนระดับย่าน สวนระดับเมือง พื้นที่เปิดโล่ง และพื้นที่สีเขียว มีจำนวน
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ประมาณ 1,008 ไร่ 3 งาน แต่แบ่งออกเป็นพื้นที่สวนสาธารณะที่อยู่ในความดูแลของเทศบาล และไม่คิดค่าใช้บริการเพียง 299 ไร่ 3 งาน ขณะที่ความต้องการสวนสาธารณะในปัจจุบัน (พ.ศ.2535) ประมาณการตามขนาดประชากร มีจำนวน 402 ไร่ และขณะที่พื้นที่ต้องให้บริการเท่าเดิม เทศบาลนครเชียงใหม่จะต้องเตรียมสวนสาธารณะสำหรับประชากรในอีก 10 และ 20 ปี ข้างหน้า คือ ใน พ.ศ. 2545 และ 2555 จำนวน 280,276 คน และ 330,861 คน ไร่ประมาณ 474.56 ไร่ และ 560.20 ไร่ ตามลำดับ ในการศึกษานี้ได้แบ่งประเภทของความต้องการสวนสาธารณะออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. ความต้องการทางด้านพื้นที่ของสวนสาธารณะ
2. ความต้องการอันเนื่องมาจากที่ตั้งของสวนสาธารณะ
3. รูปแบบของการจัดการเกี่ยวกับสวนสาธารณะในเขตเทศบาล

สุดท้ายได้เสนอแนะพื้นที่ที่ควรจัดทำเป็นสวนสาธารณะในเขตเทศบาลตามประเภทของความต้องการไว้ดังนี้

1. บริเวณเรือนจำจังหวัดเชียงใหม่
2. ที่ดินของเทศบาลบริเวณถนนลำพูนใกล้กับการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคบ้านเด่น
3. ที่นอกบริเวณริมฝั่งแม่น้ำปิงทั้ง 2 ข้าง
4. ทางเท้าบริเวณถนนห้วยแก้ว ถนนสุเทพ ถนนโชตนา ถนนนิมมานเหมินท์
ริมคลองแม่ข่า และพื้นที่บริเวณริมคูเมืองทั้ง 4 ด้าน

และการเลือกการเชื่อมโยงสวนสาธารณะทั้งหมดให้เป็นระบบโครงข่ายครอบคลุมพื้นที่เขตเทศบาลโดยใช้พื้นที่เปิดโล่ง และพื้นที่สีเขียวเป็นตัวเชื่อมโยง

Thesis Title Guidelines for Public Park Acquisition in Chiang
 Mai Municipality
Student Mr. Chusak Chinaroj
Thesis Advisor Dr. Ing. Nitichan Pleumarom
Level of Study Master of Urban and Regional Planning in Urban
 and Environmental Planning
Department Urban and Regional Planning,
 Faculty of Architecture,
 King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang
Year 1994

Abstract

Past till Present Chiang Mai is a great city so much interesting as from a city in the forest hundred years back. It became second biggest city in Thailand nowadays. But the more bigger it is, the more problem follows. Public parks is one of the most important land use for city life (urban - life). It can decline stress in our mind and make life better. Preparing the parks for Public was not taken much into consideration for so long and has become shortage until now.

The main purpose of this study is to emphasize the use for Public parks in the future and as a guideline for the Chiang Mai municipality as of future expansion to 100 square kilometers.

The result of our study found out the need for standard Public parks such as children playground garden in the house community park, city park open space and green area which is as of now consisting of 1,008.75 rai. Taken care of by municipal free for all is 299.75 rai. While in actual recently, (1992) computation following population census there is a need of 402 rai but municipal area still the same for 10-20 years ahead. In 2002 and 2012 population of 280,276 and 330,861 needs the public park area of 474.56 rai and 560.20 rai respectively.

This study has made 3 requirement needs.

1. Need area to make public parks.
2. Need location for the public parks.
3. Proper management for municipal public parks.

Lastly, suggested location that should be public parks which are :

1. Existing Chiang Mai prison.
2. Municipal land near provincial electricity at Chiang Mai - Lumphun road.
3. Mae Ping riverside.
4. Side walk along Huay-kaew, Chotana, Nimanhemim, Klong Maeka and moat in the old city. And also connecting all open space green area in the municipal into a systematic system.

-

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สามารถสำเร็จลุล่วงลงได้ด้วยดีก็เนื่องจากความช่วยเหลือจากบุคคลหลายท่าน ซึ่งสามารถกล่าวได้ว่า วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะไม่สำเร็จลงอย่างสมบูรณ์ หากยังมีได้กล่าวถึงผู้มีพระคุณทั้งหลายไว้ ณ ที่นี้

ผู้เขียนขอขอบพระคุณ ผู้บังคับบัญชาทุกท่านในเทศบาลนครเชียงใหม่ ที่ได้ส่งเสริมสนับสนุนในการศึกษาครั้งนี้

ขอขอบคุณคณาจารย์แห่งคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สาขาวิชาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เจ้าคุณทหารลาดกระบังทุกท่านที่ได้ประสิทธิประสาทวิชาความรู้ และถ่ายทอดประสบการณ์ต่าง ๆ ให้ความรู้ตั้งใจ หวังดี ช่วยเหลือและเอาใจใส่ตลอดมา

ขอขอบคุณ คุณจารุณี ศิริมังคะลา คุณพิธา ศิริจางคพัฒนา คุณศักดิ์สิทธิ์ จินะวงศ์ และเพื่อน ๆ ร่วมงานในเทศบาลทุกท่านที่สละเวลาอันมีค่า ช่วยเหลือในการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้

ขอขอบคุณ คุณอุดม สกุสโกไรพระ และครอบครัว ที่ได้ให้ความช่วยเหลือทางด้านที่พักอาศัย และอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เขียนเป็นอย่างดีตลอดระยะเวลาการศึกษาในครั้งนี้

ท้ายที่สุดนี้ ขอขอบคุณ แม่-ป้า ตลอดจนสมาชิกในครอบครัวชื่อนะโรจน์ทุกท่านที่ได้สนับสนุน ส่งเสริม เป็นกำลังใจ และห่วงใย ตลอดเวลาที่ศึกษาและทำวิทยานิพนธ์ จนกระทั่งผู้เขียนสามารถก้าวถึงความสำเร็จในครั้งนี้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	I
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	III
กิตติกรรมประกาศ	V
สารบัญ	VI
สารบัญตาราง	VIII
สารบัญภาพ	IX
สารบัญแผนที่	X
สารบัญแผนภูมิ	XI
คำนิยามของศัพท์ที่ใช้	XII
บทที่	
1. บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
แนวความคิดที่ใช้ในงานวิจัย	4
ขอบเขตของการวิจัย	5
ระเบียบวิธีการวิจัย	6
ประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษา	7
ข้อจำกัดในการวิจัย	8
2. แนวความคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	9
ความหมายของสวนสาธารณะและสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ	9
ความต้องการของสวนสาธารณะ	13

บทที่	หน้า
3. สภาพปัจจุบันของพื้นที่ศึกษา	30
ความเป็นมาของชุมชน	30
ลักษณะภูมิประเทศ	31
ลักษณะภูมิอากาศ	34
การใช้ที่ดินชุมชนเมืองเชียงใหม่	34
รูปแบบและแนวโน้มการขยายตัวของชุมชน	39
ประชากร	39
ลักษณะทางเศรษฐกิจ	50
สภาพการคลังของเทศบาล	54
สถาบันและบริการทางสังคม	55
ผังเมืองรวมเมืองเชียงใหม่	58
4. ประมวลการความต้องการสวนสาธารณะในอนาคต	63
ประเภทของสวนสาธารณะในปัจจุบัน	63
รูปแบบของสวนสาธารณะพื้นที่โล่งและพื้นที่สีเขียวในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่	67
ขนาดและการกระจายตัวของสวนสาธารณะในอนาคต	75
มาตรฐานและประมวลการสวนสาธารณะในอนาคต	75
สรุปความต้องการสวนสาธารณะในเขตเทศบาล	84
5. แนวทางการจัดหาสวนสาธารณะในเขตเทศบาล	90
การพัฒนาพื้นที่ว่างเพื่อจัดทำเป็นสวนสาธารณะ	90
วิธีการเพื่อให้ได้มาซึ่งพื้นที่เพื่อจัดทำสวนสาธารณะ	91
ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับพื้นที่ที่ควรจัดเป็นสวนสาธารณะในเขตเทศบาล	97
บรรณานุกรม	102
ประวัติผู้เขียน	109

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
2.1	แสดงเนื้อหาที่สวนสาธารณะต่อประชากรของประเทศต่าง ๆ ในโลก	16
2.2	มาตรฐานของสวนสาธารณะของสหรัฐอเมริกา	21
2.3	มาตรฐานของสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของสหรัฐอเมริกา	22
2.4	มาตรฐานของสวนสาธารณะในประเทศไทย	23
2.5	มาตรฐานของสวนสาธารณะของโครงการศูนย์ราชการและเมืองใหม่	24
2.6	เปรียบเทียบมาตรฐานสวนสาธารณะของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ กับการวางแผน	24
2.7	แสดงเนื้อหาที่สวนสาธารณะต่อประชากร 1 คน ของเมืองสำคัญในโลก	27
3.1	การใช้ที่ดินและการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินเมืองเชียงใหม่ พ.ศ. 2531-2535	36
3.2	เปรียบเทียบจำนวนประชากรและนักท่องเที่ยวในปี พ.ศ.2526 และ 2532	41
3.3	แสดงโครงสร้างประชากรจำแนกตามหมวดอายุและเพศของพื้นที่ศึกษา	42
3.4	แสดงความหนาแน่นของประชากรในพื้นที่ศึกษา	44
3.5	แสดงความเปลี่ยนแปลงเขตชุมชนเมือง เชียงใหม่	62
4.1	สิ่งบริการที่มีในสวนสาธารณะในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่	76
4.2	จำนวนประชากรในอนาคตกินเขตพื้นที่ศึกษา ปี พ.ศ.2540-2555	82
4.3	ประมาณการความต้องการพื้นที่สวนสาธารณะในพื้นที่ศึกษา พ.ศ.2540-2555	84
4.4	แสดงพื้นที่สวนสาธารณะที่ต้องการเพิ่มเติมในอนาคต	85

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า	
4.1	แสดงสวนสมเด็จพระศรีนครินทร์บรมราชชนนี	69
4.2	แสดงสวนหย่อมหน้าวัดสวนดอก	69
4.3	แสดงอนุสาวรีย์สามกษัตริย์	69
4.4	แสดงอนุสาวรีย์พระเจ้ากาวิละ	70
4.5	แสดงลานอเนกประสงค์ ประตู่ท่าแพ	70
4.6	แสดงสวนหย่อมเชิงสะพานนวรัฐ	70
4.7	แสดงสวนสัตว์เชียงใหม่และศูนย์ศึกษาธรรมชาติและสัตว์ป่า เชิงคอยสุเทพ	71
4.8	แสดงสวนหลวง ร.9	71
4.9	แสดงสวนสาธารณะหายยา	72
4.10	แสดงสวนสุขภาพห้วยแก้ว	72
4.11	แสดงสวนสาธารณะหนองบวกหาด	72
4.12	แสดงสวนสาธารณะโครงการพัฒนาเมืองหลัก	72

สารบัญแนพนที่

แผนกที่หมายเลข		หน้า
3.1	แสดงที่ตั้งของพื้นที่ศึกษา	32
3.2	แสดงพื้นที่ศึกษา	33
3.3	แสดงผังการใช้ที่ดินในปัจจุบัน	37
3.4	แสดงผังการใช้ที่ดินในอนาคต	40
3.5	การแบ่งเขตสำรวจความหนาแน่นของประชากร	48
3.6	แสดงความหนาแน่นของประชากร	49
4.1	แสดงที่ตั้งสวนสาธารณะในเขตเทศบาล	66
4.2	แสดงระยะทางการให้บริการของสวนสาธารณะในเขตเทศบาล	88
4.3	แสดงระยะทางการให้บริการของสวนสาธารณะและความหนาแน่นของประชากร	89
5.1	แสดงที่ตั้งของเรือนจำ จังหวัดเชียงใหม่	98
5.2	แสดงบริเวณที่ดินของเทศบาลที่ควรจัดทำเป็นสวนสาธารณะ	99
5.3	แสดงบริเวณที่ควรจัดทำในพื้นที่สีเขียวและสวนสาธารณะริมฝั่งแม่น้ำปิง	102
5.4	แสดงเส้นทางบริเวณเกาะกลางถนน ทางเดินเท้า และพื้นที่ริมคูเมือง ที่ควรจัดทำเป็นพื้นที่สีเขียว	103
5.5	แสดงระบบโครงข่ายสวนสาธารณะและพื้นที่สีเขียวในเขตเทศบาล หลังการขยายเขต	104

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่		หน้า
3.1	แสดงโครงสร้างประชากร ปี 2530	43
4.1	ลำดับขั้นของสวนสาธารณะ	79
4.2	การคาดประมาณการขยายตัวของประชากรในพื้นที่ศึกษา ในอนาคต	83

คำนิยามศัพท์

คำจำกัดความในการวิจัยครั้งนี้

สวนสาธารณะ (Public Park) หมายถึง พื้นที่โล่ง ที่มีการจัดภูมิทัศน์ (Landscape) ให้เกิดความสวยงามเท่าที่จะทำได้ เช่น มีสนามหญ้า สระน้ำ ที่นั่งพักผ่อน ต้นไม้มากมายหลายชนิด ฯลฯ และตั้งใจให้เป็นที่พักผ่อนคลายความเมื่อยล้า เป็นที่เพิ่มความสดชื่น ใช้เป็นที่วิ่งออกกำลังกาย สร้างสรรค์ความคิด และเป็นเพื่อออกกำลังกาย เล่นกีฬา การเดินเที่ยว เช่น สำหรับประชาชนทุกเพศทุกวัย โดยไม่คิดค่าตอบแทน สวนสาธารณะ ในที่นี้ไม่รวมสนามที่มีการแข่งขัน เช่น สนามกีฬาแห่งชาติ สนามกีฬาอื่น ๆ ฯลฯ

ที่เว้นว่าง (Open Space) หมายถึง ที่ดินและพื้นที่น้ำ ที่อยู่ในเมือง และอยู่รอบเมือง ซึ่งมีได้ปกคลุมด้วยสิ่งก่อสร้างใด ๆ

สิ่งอำนวยความสะดวก (Facilities) หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ในสวนสาธารณะ เช่น เก้าอี้ที่นั่งพักผ่อน สนามเด็กเล่น บึง สระน้ำ น้ำพุ สนามหญ้า ต้นไม้ ห้องสุขา ยามรักษาการณณ์ ฯลฯ

การพักผ่อนหย่อนใจ (Recreation) หมายถึง การกระทำใด ๆ ที่ไม่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานในหน้าที่ในการทำหน้าที่เลี้ยงชีพ เมื่อปฏิบัติไปแล้วมีส่วนช่วยระบายอารมณ์ เคร่งเครียด ผ่อนคลายความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้า ก่อให้เกิดความพึงพอใจ และรู้สึกสดชื่นภายหลัง

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นับตั้งแต่มีการสร้างเมืองเชียงใหม่จนถึงปัจจุบันเป็นเวลาเกือบ 700 ปี จากบทบาทเมืองหลวงเก่าแก่ของอาณาจักรล้านนา เมืองเชียงใหม่ได้พัฒนาเป็นเมืองใหญ่ที่ถือกันว่ามีค่าสำคัญเป็นดับสองของประเทศ รองจากกรุงเทพมหานคร เป็นศูนย์กลางความเจริญของภาคเหนือตอนบน ทั้งนี้ เนื่องจากปัจจัยสำคัญ ดังนี้

- (1) เมืองเชียงใหม่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวสูงมีความสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีคุณค่า ทั้งทางวัฒนธรรม จารีตประเพณี สถานที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ และธรรมชาติ
- (2) เมืองเชียงใหม่ เป็นศูนย์กลางด้านการศึกษาของภาคเหนือ เป็นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาของรัฐบาลและเอกชนอีกหลายแห่ง
- (3) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (2520-2524) ได้กำหนดนโยบายพัฒนาเมืองหลักและเมืองรองในภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศ และเชียงใหม่ได้รับการกำหนดบทบาทให้เป็นเมืองหลักของภาคเหนือ ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525-2529) และฉบับที่ 6 (พ.ศ.2530-2539) ได้กำหนดให้พัฒนาเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางธุรกิจการค้า การบริการ การท่องเที่ยว แหล่งอุตสาหกรรม การคมนาคมขนส่งทางอากาศ และการศึกษา

หากพิจารณาเฉพาะความเจริญเติบโตของชุมชนเมืองเชียงใหม่ จะพบว่าได้มีการจัดตั้งเทศบาลนครเชียงใหม่ ในปี พ.ศ. 2478 มีพื้นที่ประมาณ 17.50 ตารางกิโลเมตร และนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2526 ได้มีการขยายพื้นที่ชุมชนเมืองเชียงใหม่เป็นอย่างมาก โดยได้มีการขยายเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ครั้งที่ 1 ในปี พ.ศ. 2526 เป็น 40.216 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของอำเภอเมืองเชียงใหม่ ได้แก่ ตำบลหายยา ตำบลช้างม้อย ตำบลศรีภูมิ ตำบลวัดเกต ตำบลช้างคลาน ตำบลพระสิงห์ ตำบลสุเทพ

ตำบลป่าแดด ตำบลฟ้าฮ่าม ตำบลหนองป่าครั่ง ตำบลท่าศาลา ตำบลป่าตัน ตำบลหนองหอย และตำบลช้างเผือก รวม 14 ตำบล มีประชากรในเขตเทศบาลประมาณ 148,269 คน ประชากรหนาแน่น ประมาณ 3,687 คน /ตารางกิโลเมตร

ในปัจจุบัน เทศบาลนครเชียงใหม่ ได้ขอความร่วมมือจากสำนักผังเมืองเพื่อให้พิจารณาดำเนินการด้านผังเมืองในการเปลี่ยนแปลงเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ โดยต้องการให้ขอบเขตเทศบาลที่ขยายนี้ สอดคล้องกับเขตผังเมืองรวมเมืองเชียงใหม่ ซึ่งได้ประกาศในกฎกระทรวงบังคับใช้ระหว่างปี พ.ศ. 2527 - 2532 กล่าวคือ มีพื้นที่ 100 ตารางกิโลเมตร ทั้งนี้โดยมีเหตุผลเพื่อให้เทศบาลนครเชียงใหม่สามารถเข้าไปจัดระบบการพัฒนาเมืองให้เป็นไปตามผังเมืองรวม เมืองเชียงใหม่และเพื่อรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมเป็นประการสำคัญ สำนักผังเมืองพิจารณาแล้วเห็นสมควรให้ขยายเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ มีพื้นที่ประมาณ 252.30 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุม 7 อำเภอ 32 ตำบล (ประกอบด้วย 3 สุขาภิบาล ได้แก่ สุขาภิบาลช้างเผือก สุขาภิบาลสันทรายหลวง และสุขาภิบาลตันเปา) ขณะนี้กำลังอยู่ระหว่างการพิจารณาจากกรมการปกครอง มีประชากรในเขตเทศบาลที่ขยาย จำนวน 305,407 คน (ฝ่ายทะเบียนราษฎร เทศบาลนครเชียงใหม่ 2534) ความหนาแน่นประชากร 1,222 คน/ตารางกิโลเมตร

ความเจริญเติบโตของเมืองเชียงใหม่ เป็นไปอย่างรวดเร็วในทุก ๆ ด้าน ปัจจุบันการขยายตัวของเมืองเชียงใหม่ เป็นไปในรูปแบบของมหานคร กล่าวคือ เมืองเชียงใหม่กำลังมีการขยายตัวอย่างไม่สามารถควบคุมไปทั่วทุกทิศทาง ตามแนวทางเส้นคมนาคม และกำลังรุกเข้าครอบคลุมไปถึงเขตสุขาภิบาลข้างเคียงอีกด้วย แม้ว่านโยบายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติจะต้องการให้ เชียงใหม่เติบโตทางเศรษฐกิจ เพื่อกระจายรายได้ไปสู่ชนบทรอบข้าง แต่ในความเป็นจริงยิ่งกิจกรรมหลายอย่างกระจุกตัวอยู่ในเขตเมืองมากเท่าใด ก็ยิ่งดึงดูดให้กิจกรรมอื่น ๆ ตามมา และที่สำคัญก็คือ ประชากรจะอพยพเข้าสู่ชุมชนในเขตเทศบาลและพื้นที่ต่อเนื่องมากขึ้น ซึ่งมีผลตามมาคือ ปัญหาในเรื่องที่อยู่อาศัย การขาดแคลนสิ่งบริการพื้นฐาน ปัญหาด้านการจราจรขนส่ง และสภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรมลงรวดเร็ว

เมืองเชียงใหม่ในอดีตนั้น องค์ประกอบต่าง ๆ ของเมืองมีความสัมพันธ์ระหว่างคนและธรรมชาติอย่างใกล้ชิด ลักษณะของเมืองเป็น "เมืองเตี้ย" หรือ "วนานคร" เคยมีผู้บรรยายถึงบรรยากาศของเมืองเชียงใหม่ในอดีตไว้ว่า "บ้านเรือนแฝงตัวอยู่ภายใต้หมู่ไม้ และเห็นหลังคาว่างหลาง ้วควาอาราม และเจดีย์โพล่งพ้นยอดไม้อยู่เป็นระยะ ๆ ขนาดใหญ่ เล็กตามความสำคัญของวัดแต่ละแห่ง ในกำแพงเมืองชั้นในจะให้มีจำนวนมากกว่าพื้นที่ส่วนอื่น ๆ ที่ชัดเจนที่สุดเห็นจะเป็นพระเจดีย์หลวงซึ่งตั้งอยู่บริเวณกลางเมือง มองจากที่ไหน ๆ ก็แลเห็น ถัดออกมาที่กำแพงเมืองชั้นนอกบ้านเรือนไพร่ทาส และวัดขนาดเล็กแทรกตัวอยู่ตามหมู่ไม้ต่าง ๆ อันได้แก่ ต้นหมาก มะพร้าว และไม้ยืนต้นอื่น พื้นที่บางแห่งถูกปล่อยให้ว่างเปล่าเพื่อใช้เป็นที่เลี้ยงสัตว์ มีธารน้ำไหลผ่านส่วนต่าง ๆ ของเมือง เพื่อใช้แทนน้ำประปา เช่น เมืองปัจจุบัน

นอกกำแพงเมืองด้านทิศเหนือมีชุมชนบ้านหัวเวียง หรือชุมชนบ้านช้างเพื่อก่อตั้งถิ่นฐานเป็นกลุ่มใหญ่ โดยมีวัดหลายวัดเป็นศูนย์กลางชุมชน ใกล้กับชุมชนมีหนองน้ำขนาดใหญ่ที่เป็นแหล่งอาหารอันอุดมสมบูรณ์ของทั้งคนและสัตว์ ด้านทิศตะวันออกมีชุมชนบ้านท่าแพ มีกิจกรรมที่ต่อเนื่องทางการค้าขายสินค้า มีพ่อค้าแม่ลูกหน้าจากต่างเมืองมาตั้งกระโจม และจอดเรือแพรอการติดต่อซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าอยู่เนืองแน่น ด้านทิศตะวันตกเป็นดินแดนอรัญวาสีที่มีวัดป่าแทรกตัวอยู่ตามเขาเชิงคอยสุเทพ

ถัดออกมาเป็นพื้นที่เกษตรกรรม เวียงบริวาร และชุมชนชนบทที่กระจายตัวอยู่ตามที่ดอนและสันหนึ่งธรรมชาติ

เมืองในอดีตมีระเบียบแบบแผนของเมืองไปในทิศทางเดียวกัน ไม่ขัดแย้ง ไม่ชิงเด่น เมืองจึงออกมาสวยงาม เส้นขอบฟ้า (Sky Line) ที่เห็นเป็นยอดเจดีย์ หลังคา วัด วังและยอดไม้ เมืองขยายตัวตามแนวราบโดยมีคอยสุเทพเป็นฉากหลังของเมือง

ความเจริญรุ่งเรืองเป็นสิ่งที่ดี แต่การเติบโตตามยถากรรม (Haphazard Growth) หรือการเติบโตเกินกว่าเหตุ (Over Urbanization) เพราะขาดการวางแผนการใช้ที่ดินตามหลักวิชาการผังเมือง และไม่มีมาตรการควบคุมการใช้ที่ดินอย่างเข้มงวด จึงนำมาสู่ปัญหา nạnน้ำการ ทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจและการเมือง

มานานคร เมื่อ 700 ปีที่แล้ว กับเชียงใหม่ยุค 2537 แตกต่างกันราวฟ้าดิน ยากที่คนเมื่อ 700 ปี จะคาดหมายมาก่อน และยิ่งยากอย่างยิ่งหากจะให้คนในยุคปัจจุบัน หวนกลับไปสู่สภาพแวดล้อมเมื่อ 700 ปี อย่างไรก็ตาม เป็นที่ตระหนักกันดีว่า ที่เว้นว่างมีความจำเป็นต่อการดำรงวิถีชีวิตในเมืองเพิ่มขึ้นทุกขณะ หากต้องการให้สภาพบริสุทธิ์ดังงามในอดีต คืนกลับสู่นครเชียงใหม่ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการศึกษาและกำหนดแนวทางการใช้ที่ดินทุกประเภทโดยเร่งด่วน และโดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวทางเพื่อให้ได้มาซึ่งที่เว้นว่าง (Open Space) ในเมืองทุกรูปแบบ

ในโอกาสที่เทศบาลนครเชียงใหม่กำลังดำเนินการเพื่อขยายขอบเขตความรับผิดชอบ โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อการส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม และปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ได้มาตรฐาน จึงเป็นโอกาสอันดีที่การศึกษานี้จะเป็นแนวทางในการวางแผนการให้บริการทางด้านสาธารณสุข ภายหลังการขยายเขต ซึ่งเป็นหน้าที่โดยตรงของเทศบาล

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงจำนวน ขนาด ที่ตั้ง การกระจายตัว และรูปแบบของสวนสาธารณะในปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาถึงความต้องการสวนสาธารณะภายหลังการขยายเขตเทศบาล
3. เสนอแนวทางในการได้มาซึ่งพื้นที่สวนสาธารณะในอนาคต

1.3 แนวความคิดที่ใช้ในงานวิจัย

เพื่อเป็นการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดทั้งในด้านของที่ดิน งบประมาณ และเวลาที่จะแก้ไขให้ชุมชนเมืองเทศบาลนครเชียงใหม่มีส่วนสาธารณะที่เพียงพอ และมีคุณภาพ ซึ่งกำลังสวนทางกับอัตราการขยายตัวของประชากร เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพอันเกี่ยวข้องการอยู่อาศัยที่สุขสมบูรณ์ของประชากร จำเป็นที่จะต้องมีการกำหนดนโยบายหรือแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างเหมาะสม แผนการปรับปรุงเพิ่มเติมสวนสาธารณะของเทศบาลอย่างเพียงพอและต่อเนื่อง ซึ่งสิ่งที่จะต้องคำนึงถึงคือ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1. ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับลักษณะที่ดิน และกิจกรรม (Activities) บนพื้นที่ดินรูปแบบการใช้ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งเป็นผลมาจากอดีต ตลอดจนความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องของกิจกรรมเท่านั้น ปัจจัยเหล่านี้จะบอกให้ทราบถึงแนวโน้ม ทิศทางการขยายตัว และรูปแบบการใช้ที่ดินในอนาคต (Direction of Urban Growth and Use Pattern)

2. แนวโน้มการพัฒนาทางเศรษฐกิจ และการขยายตัวของประชากรเมืองในอนาคต ซึ่งเป็นแนวทางสำหรับการคาดประมาณการใช้ที่ดินของเมืองในอนาคต

3. ลักษณะรูปแบบการใช้ที่ดินในอนาคต ซึ่งขึ้นอยู่กับ

ก. วัตถุประสงค์ของการวางแผน ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาต่าง ๆ ได้แก่ แผนพัฒนาระดับชาติ ระดับภาค จังหวัด และแผนพัฒนาชนบทโดยรอบ

ข. ข้อจำกัด (Constraints) ต่าง ๆ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อมซึ่งมีผลต่อการพัฒนาการขยายตัวของเมือง และมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเมืองในอนาคต

ค. ระดับมาตรฐานความเป็นอยู่ ซึ่งนักผังเมืองจะเป็นผู้กำหนด โดยพิจารณาความสัมพันธ์และความเป็นไปได้ทางด้านงบประมาณการพัฒนาเมืองของท้องถิ่น

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

ด้านพื้นที่ศึกษา เขตผังเมืองรวมเมืองเชียงใหม่ ตามประกาศกฎกระทรวง ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2527) ออกตามความในพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2518 พื้นที่ประมาณ 100 ตารางกิโลเมตร ซึ่งเป็นเขตที่เทศบาลนครเชียงใหม่เสนอให้สำนักผังเมืองพิจารณาเพื่อการขยายเขตเทศบาลฯ

ด้านการให้บริการสาธารณะของเทศบาล บริการสาธารณะที่ทำการศึกษาเฉพาะกิจการที่เป็นหน้าที่ของเทศบาลนคร ซึ่งต้องทำตามมาตราที่ 56 แห่งพระราชบัญญัติเทศบาลนคร พ.ศ. 2496

1.5 ระเบียบวิธีการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาข้อมูลปัจจุบันที่มีผลกระทบต่อการขายตัวของ เมืองเชียงใหม่
2. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสวนสาธารณะประเภทต่าง ๆ ของเทศบาลนครเชียงใหม่ ในปัจจุบัน
3. ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับมาตรฐานตลอดจนทฤษฎีและแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดมาตรฐานการให้บริการสวนสาธารณะ
4. วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ทราบถึงสภาพปัญหาตลอดจนความขาดแคลน และความต้องการสวนสาธารณะ
5. เสนอแนวทางในการจัดหาสวนสาธารณะ ภายหลังจากขยายเขตเทศบาลนครเชียงใหม่

แหล่งที่มาข้อมูล

1. ข้อมูลเอกสารหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ดังนี้
  - สำนักผังเมือง
  - ศาลากลางจังหวัดเชียงใหม่
  - ที่ว่าการอำเภอเมืองเชียงใหม่
  - เทศบาลนครเชียงใหม่
  - สถาบันวิจัยสังคมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่
  - สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่
  - หอสมุดกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
  - ห้องสมุดคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร ลาดกระบัง
  - ห้องสมุดคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. ข้อมูลจากการออกสำรวจภาคสนาม
3. ข้อมูลจากการสอบถามหน่วยงานที่รับผิดชอบ เกี่ยวกับการให้บริการสวนสาธารณะประเภทต่าง ๆ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การวิเคราะห์ข้อมูล

เปรียบเทียบแสดงความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะประชากร การใช้ที่ดินและสวนสาธารณะ นำข้อมูลแต่ละชนิดลงแสดงในแผนที่ นำแผนที่ทั้งหมดมาทับซ้อนกัน และใช้มาตรฐานของสวนสาธารณะเป็นเครื่องพิจารณาว่าในพื้นที่ส่วนต่าง ๆ ของเทศบาลนคร-เชียงใหม่ สวนสาธารณะที่จัดไว้สอดคล้องกับลักษณะประชากร โดยคู่ทั้งปัจจุบันและคาดการณ์ในอนาคต

การนำเสนองานวิจัย

จะนำเสนอในลักษณะของการบรรยาย ประกอบตาราง แผนที่ แผนภูมิ และภาพ

1.6 ประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษา

1. ทำให้ทราบถึงความจำเป็นของสวนสาธารณะต่อประชากรเมืองในปัจจุบัน ซึ่งจะเป็นการกระตุ้นให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้เห็นความสำคัญ ตระหนัก และรับรู้ตัวปัญหา พร้อมทั้งทราบแนวทางในการป้องกันปัญหาในอนาคต
2. ทำให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคในการจัดหาสวนสาธารณะของชุมชนขนาดใหญ่
3. ทำให้ทราบถึงองค์ประกอบที่จำเป็นในการจัดการการให้บริการสวนสาธารณะในแต่ละประเภท
4. ทำให้ทราบถึงแนวโน้มความต้องการสวนสาธารณะภายหลังการขยายเขตของเทศบาลนครเชียงใหม่
5. เป็นแนวทางในการจัดทำแผนการจัดสวนสาธารณะภายหลังการขยายเขตของเทศบาลนครเชียงใหม่
6. เป็นประโยชน์ในการศึกษาเกี่ยวกับการจัดหาสวนสาธารณะของเทศบาลหรือชุมชนเมือง ที่มีลักษณะสภาพคล้ายคลึงกัน

1.7 ข้อจำกัดในการวิจัย

การศึกษาเกี่ยวกับปัญหามลพิษในเมืองส่วนใหญ่จะเน้นเรื่องน้ำ กลิ่น กว้น หรืออากาศการศึกษาเรื่องสวนสาธารณะมีเพียงการกล่าวอ้างถึงผลที่จะเกิด หากที่วันว่างในเมือง หรือสวนสาธารณะไม่พอเพียง จึงมีการเก็บรวบรวมข้อมูลสถิติด้านต่าง ๆ ใว้้น้อยมาก การวิจัยครั้งนี้จึงต้องใช้มาตรฐานสวนสาธารณะในต่างประเทศเป็นแนวทางในการอ้างอิง

บทที่ 2

แนวความคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ความหมายของส่วนสาธารณะและสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ

ความสนใจของมนุษย์ในเรื่องการพักผ่อนหย่อนใจมีอยู่หลายรูปแบบ (เอ็ดมพร วิสมหมาย ก 2527 : 1-2) และเกี่ยวเนื่องกับสิ่งต่าง ๆ อย่างกว้างขวางหรือแม้ว่าจะ เป็นเพียงการสนใจในสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยเฉพาะตลอดอายุขัยของบุคคลนั้นก็ตาม เริ่มจากการ เล่นตุ๊กตาในวัยเด็กและเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ เมื่อเติบโตขึ้น เช่น ตกปลา ร้องเพลง เต้นรำ ซึ่งลักษณะการพักผ่อนหย่อนใจนั้นเป็นสิ่งเฉพาะของแต่ละบุคคลไม่มีขีดจำกัด และการพักผ่อน หย่อนใจสำหรับคนหนึ่งอาจจะเป็นงานที่ต้องทำสำหรับอีกคนหนึ่งก็ได้ เช่น การต่อเรือเล่น ซึ่งบางครั้งการกระทำอย่างเดียวกันแต่ต่างเวลากันความหมายก็เปลี่ยนไป เช่นขณะนี้อาจ จะร้องเพลง ร้องเพลงก็คือการพักผ่อนอีกต่อไป การพักผ่อนหย่อนใจมีหลายรูปแบบขึ้นอยู่กับ อายุ ความสนใจ และความต้องการของแต่ละบุคคล อาจจะเป็นรูปแบบเฉพาะบุคคล หรือ รวมกลุ่ม บางครั้งก็ใช้กำลังมาก บางครั้งก็เจียนส่งบรมทั้งการนั่ง และการเฝ้าดูคนอื่น เล่นเกมส์ต่าง ๆ ด้วย

อ็อต รอมเนย์ (Ott Romney 1945 : 14) กล่าวถึงทฤษฎีความต้องการ ของมนุษย์เรา แบ่งออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ

1. ความต้องการทางด้านร่างกาย ได้แก่ การนอน การรับประทานอาหาร ฯลฯ
2. ความต้องการทางด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ การทำงาน ฯลฯ
3. ความต้องการด้านพักผ่อนหย่อนใจ ได้แก่ การเล่นกีฬา การพักผ่อนใน ส่วนสาธารณะ ฯลฯ

เกี่ยวกับการใช้เวลาในวันหนึ่ง ๆ (24 ชั่วโมง) ของมนุษย์ ประมาณการว่า 1/3 ของเวลาในแต่ละวันที่ดำรงชีวิตอยู่ เป็นเวลาเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ ดังที่ Ott

เอ็กสเลอร์ ได้ศึกษา การใช้เวลาในแต่ละวันของชาวอเมริกัน วัยผู้ใหญ่ (Adult) เป็นดังนี้ งานการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เวลาสำหรับการมีชีวิตอยู่ เท่ากับ 10 ชั่วโมง (ความต้องการด้านร่างกาย)
 เวลาสำหรับการหาเลี้ยงชีพ เท่ากับ 9 ชั่วโมง (ความต้องการด้านเศรษฐกิจ)
 เวลาว่าง (ความต้องการด้านการพักผ่อนหย่อนใจ เท่ากับ 5 ชั่วโมง)

Buston T.L. (Magaret Rogerts 1975 : 329) ได้แบ่งเวลาแตกต่างกันไปจาก Ott Romney เล็กน้อย โดยแบ่งชีวิตปัจจุบันในแต่ละวันออกเป็น 3 ส่วน เท่า ๆ กัน คือ

1. เวลา 8 ชั่วโมง สำหรับการทํางาน
2. เวลา 8 ชั่วโมง สำหรับการพักผ่อนหย่อนใจ
3. เวลา 8 ชั่วโมง สำหรับการนอนหลับ

มอว์ (Maw) (Magaret Roberts 1975 : 328) ได้ศึกษาการใช้เวลา (Use of time) ของคนเราอย่างละเอียดลงไปอีกว่า "กิจกรรมที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาแต่ละวัน มีอยู่ 10 ประเภท คือ การนอน การรักษาสุขภาพ การออกกำลังกาย การกิน การจับจ่ายซื้อของ การทํางาน การทํางานบ้าน การศึกษา การติดต่อด้านสังคมและวัฒนธรรม และการเดินทาง ซึ่งเวลาของการพักผ่อนหย่อนใจเกิดขึ้นได้เสมอ ไม่ว่าจะเป็นที่บ้านหรือที่ใด ๆ โดยแทรกอยู่ตามกิจกรรมแต่ละประเภท ยกเว้นในกิจกรรมการทํางาน การจับจ่ายซื้อของ และการศึกษา เช่น การทําสวน การปลูกต้นไม้ แทรกในกิจกรรมการทํางานบ้าน หรือการเล่นกีฬา เป็นการใช้เวลาว่างแทรกอยู่ในกิจกรรมการรักษาสุขภาพ"

สวนสาธารณะ จึงเป็นการใช้ที่ดินประเภทหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างมากสำหรับชีวิตความเป็นอยู่แบบเมือง (Urban Life) สามารถตอบสนองความต้องการ การพักผ่อนหย่อนใจซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมนุษย์ การพักผ่อนหย่อนใจที่มีความจำเป็นต่อมนุษย์ มีผู้ให้คำนิยามไว้ต่าง ๆ กัน ที่ยึดถือกันแพร่หลายในวิชาการผังเมืองในประเทศไทย คือ คำนิยามที่กำหนดไว้ โดยศาสตราจารย์ อัน นิมมานเหมินทร์ (2516 : 326) ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า "...เป็นการกระทำใด ๆ ก็ตามที่ไม่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานในหน้าที่ ในการทํามาหาเลี้ยงชีพ เมื่อปฏิบัติไปแล้วมีส่วนช่วยระบายนอารมณ์เคร่งเครียด ผ่อนคลาย

Garrett Eckbo (Arnold Wittich 1974:768) นักภูมิสถาปัตย์กรรม ให้ความหมายของสวนสาธารณะว่า "คือ พื้นที่โล่งที่มีการจัดภูมิทัศน์ (Landscape) ให้เกิดความสวยงามเท่าที่จะทำได้ เป็นที่สงบร่มรื่น ตั้งใจให้เป็นที่พักผ่อน คลายความเมื่อยล้า เป็นที่พบปะพูดคุยสนทนาอย่างเจียม ๆ ใช้เดินเที่ยวเล่น เป็นที่เพิ่มความสดชื่น ใช้เป็นที่ ตรีกรีตรอง สร้างสรรค์ความคิด ภายในสวนสาธารณะประกอบด้วย ต้นไม้มากมายหลายชนิด สนามหญ้า สระน้ำ น้ำพุ รูปปั้น ที่นั่งพักผ่อน ฯลฯ"

ลักษณะการพักผ่อนหย่อนใจที่คนเราต้องการ และเลือกพักผ่อนตามความพอใจ มีอยู่ 2 ลักษณะด้วยกัน ตามที่ Brian Hackett (1971 : 35) ได้จำแนกไว้ คือ

1. Passive Recreation เป็นการพักผ่อนหย่อนใจที่ไม่ใช่การออกกำลังกาย ออกกำลังกาย แต่เป็นไปในลักษณะความสงบ การผ่อนคลายความเหน็ดเหนื่อย ได้แก่

- 1) การชื่นชมกับธรรมชาติ ภูมิทัศน์ของเมือง
- 2) การได้ใกล้ชิดกับธรรมชาติ ได้ยินเสียงธรรมชาติ เช่น เสียงน้ำตก นกร้อง ใบไม้ไหว

3) การฟังเสียงดนตรีในสวนสาธารณะ

4) การนั่งเล่นในสวนสาธารณะ

5) การชมสัตว์ในสวนสัตว์

2. Active Recreation เป็นการพักผ่อนหย่อนใจที่ต้องออกกำลังกาย ออกกำลังกาย ได้แก่

1) การเดิน

2) การขี่รถจักรยาน

3) การเล่นเรือ

4) การเล่นกีฬา เช่น วอลเลย์บอล เล่นฟุตบอล

5) การวิ่งออกกำลังกาย

ลักษณะการพักผ่อนหย่อนใจดังกล่าว เป็นกิจกรรมที่กระทำในช่วงเวลาว่าง มีทั้งในสถานที่ต่าง ๆ ภายในอาคารสถานที่ (Out Door) และภายในอาคาร (Indoor) เอี่ยมพร วิสมหมาย (ช 2524 : 9) ได้แบ่งประเภทการพักผ่อน เป็นดังนี้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1. การพักผ่อนนอกระบบแบ่งได้เป็น 2 ประเภท

1) การพักผ่อนนอกระบบ (Outdoor Recreation) ที่เป็นของสาธารณะ (Public) ได้แก่ การเล่นกีฬา การเดินชมธรรมชาติ นั่งเล่น การพายเรือเล่น การปิกนิก ขับรถเล่น เป็นต้น

2) การพักผ่อนนอกระบบที่เป็นส่วนตัว (Private) ได้แก่ การทำสวน ปลูกผัก ว่ายน้ำ เล่นกีฬา ฯลฯ

2. การพักผ่อนภายในอาคาร (Indoor Recreation) แบ่งเป็น

1) การพักผ่อนภายในอาคารที่เป็นส่วนสาธารณะ (Public) ได้แก่ การเล่นกีฬาในร่ม การชมพิพิธภัณฑ์ อ่านหนังสือในห้องสมุด

2) การพักผ่อนภายในอาคารที่เป็นส่วนตัว (Private) เช่น การอ่านหนังสือ ฟังเพลง ดูโทรทัศน์ ทำงานอดิเรก ฯลฯ

การพักผ่อนนอกระบบ หรือการพักผ่อนกลางแจ้ง เป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการของชีวิตในเมือง (Urban Life) ซึ่ง Lawrence Halprin (1963 : 11) ได้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. ชีวิตเพื่อสังคมมีการสัมพันธ์ติดต่อกับคนอื่น ๆ และเปิดเผยตัวเอง (Extrovert) ซึ่งได้แก่ ชีวิตของผู้คนตามท้องถนน ที่ว่างกว้าง ๆ อย่างพลาซ่า (Plaza) ในสวนขนาดใหญ่ศูนย์กลางบริเวณต่าง ๆ เช่น ศูนย์เยาวชน สมาคมต่าง ๆ แหล่งพาสันทนาการ ผู้คนที่เดินอยู่ตามร้านค้า ตามร้านอาหาร พิพิธภัณฑ์ ท่าเรือ โรงภาพยนตร์ ไนท์คลับ ชีวิตเหล่านี้ส่วนใหญ่อยู่ภายนอก อยู่ในสถานที่ต่าง ๆ ของเมือง ซึ่งจะมีคนมากมายมีการติดต่อกัน มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของเมือง เป็นไปตามธรรมชาติของมนุษย์ที่ต้องอยู่รวมกันเป็นสังคม

2. ชีวิตเพื่อความเป็นส่วนตัว (Privacy) ไม่เป็นทางการ (informal) ปิดตัวเอง (Introvert) ต้องการความเงียบสงบ ต้องการออกไปจากผู้คนที่มากมาย เพื่อหาความสงบและพักผ่อน

ในด้านแนวความคิดที่เกี่ยวกับการใช้พื้นที่ในเมืองเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ Stuart F. Chapin Jr. (1957 : 291) ได้แบ่งพื้นที่ของเมืองออกเป็น 3 พื้นที่ใหญ่ที่สำคัญ คือ

1. ที่ทำงาน (Work Areas) ประกอบด้วย พื้นที่บางส่วนของเมืองที่เป็น โรงงานอุตสาหกรรม ที่ทำการค้า การบริการ ฯลฯ

2. ที่อยู่อาศัย (Living Areas) ประกอบด้วย บ้านเรือนที่อยู่อาศัย รวมทั้งสาธารณูปการของชุมชน ได้แก่ ร้านค้าภายในชุมชน สนามเด็กเล่น สวนสาธารณะของท้องถิ่น โรงเรียนชั้นประถมศึกษา ฯลฯ

3. ที่พักผ่อน (Leisure Areas) ประกอบด้วย พิพิธภัณฑ์ หอสมุด สนามกีฬา สวนสาธารณะขนาดใหญ่ สนามกอล์ฟ และบริเวณที่อนุรักษ์ธรรมชาติ

ในอนาคตเมืองต่าง ๆ ควรวางแผนสำหรับที่อยู่อาศัยให้พอเหมาะกับทางด้านธุรกิจและโรงงาน พร้อมทั้งจัดสถานที่เพื่ออากาศบริสุทธิ์ แสงแดด พื้นที่โล่ง สวนสาธารณะ และสนามเด็กเล่น ที่จำเป็นสำหรับความเป็นอยู่ของมนุษย์ เพื่อความสุขสมบูรณ์ในชีวิต

2.2 ความต้องการสวนสาธารณะ

ความต้องการสวนสาธารณะ Gerhard Rosenberg (1989 : 87-95) ใช้อายุหรือวัยเป็นตัวกำหนด กล่าวคือ ประชากรวัยเด็ก เป็นวันที่มีความต้องการทางร่างกาย (Physical Need) มากที่สุด เด็กเล็กต้องการที่มีแสงแดด อากาศบริสุทธิ์ เด็กโตต้องการที่สำหรับกระโดดโลดเต้น ปีนป่าย เล่นเกมส์ สนุกสนานกับกลุ่มเพื่อน เพื่อสร้างความคุ้นเคย (Familiarity) และที่สำคัญคือ เด็ก ๆ ต้องการความปลอดภัย (Security) เด็ก ๆ จึงต้องการที่โล่งว่าง มีสิ่งที่น่าสนใจน่าตื่นเต้น เช่น เครื่องเล่นต่าง ๆ เป็นโลกส่วนตัวของเขา มีความปลอดภัย สามารถเข้าถึงได้ง่ายและพบกับความต้องการได้ทันที ไม่ว่าจะในเวลาใดที่ต้องการ ซึ่งอาจเป็นที่อันตราย โดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เด็กจะมีการพัฒนากล้ามเนื้อน้อยมาก ถ้าจับเจ้าอยู่หน้าเครื่องรับโทรทัศน์เป็นเวลานาน เด็ก ๆ ที่อาศัยอยู่ในตึกแถวหรือแฟลต มีโอกาสเพียงวิ่งเล่นอยู่หน้าหรือคานระเบียงแฟลตเท่านั้น สวนสาธารณะจึงเป็นสถานที่ที่จะได้ตอบสนองความต้องการดังกล่าวได้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

วัยเยาวชนมีความต้องการด้าน Psychological Need มากที่สุด มีความอยากรู้ อยากเห็น ค้นหา อยากร่วมกิจกรรม ชอบสังเกตสิ่งรอบตัว อยากพบเห็นรู้จักกับบุคคลอื่น ๆ บุคคลดังกล่าวนี้ ต้องการพื้นที่สำหรับอยู่กันเป็นพวกเป็นกลุ่ม เยาวชนกลุ่มนี้จึงต้องการที่เล่นกีฬาเพื่อรวมกลุ่มกันใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ การที่มีปัญหาเด็กนักเรียน เสพยาเสพติด หรือเยาวชนเฝ้าสุ่มตามสถานบันเทิง แหล่งอบายมุข ศูนย์การค้าก็เนื่องจากเยาวชนไม่มีที่พักผ่อนนั่นเอง หากจะแก้ไขปัญหาเยาวชน ก็ควรจัดหาสวนสาธารณะให้เพียงพอ เพื่อสนองความต้องการของประชากรกลุ่มนี้

วัยผู้ใหญ่ เป็นวันที่มีความต้องการทางสังคม (Social Need) สูงสุด ต้องการความมั่นคงของเศรษฐกิจ ความมีเกียรติ ชื่อเสียง ความเป็นที่ยอมรับในสังคม ดังนั้นประชากรกลุ่มนี้ จึงต้องทำงานหนักหารายได้เพื่อครอบครัว และต้องทำงานหนักยิ่งไปกว่าประชากรวัยเดียวกันในประเทศที่พัฒนาแล้ว เพราะประชากรวัยแรงงานในประเทศไทยก็เช่นเดียวกันประเทศด้อยพัฒนาทั้งหลาย ที่ต้องมีภาระเลี้ยงดูเด็ก และผู้สูงอายุด้วย สวนสาธารณะจึงเป็นสถานที่ที่ประชากรกลุ่มนี้ต้องการมาก เพื่อใช้พักผ่อนหลังจากเคร่งเครียดกับการทำงาน โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย ใดๆ ให้กระทบกระเทือนถึงรายได้ที่ต้องนำไปเลี้ยงดูครอบครัว

วัยสูงอายุ เป็นวันที่ขึ้นกับสิ่งแวดล้อมรอบตัว ในเรื่องคุณภาพของชีวิต ความต้องการมีเพียง 2-3 ประการ แต่สมควรจะได้รับการตอบสนอง ได้รับความพึงพอใจเป็นที่ยอมรับกันว่า ผู้สูงอายุควรได้รับการปกป้องให้พ้นจากความอึกทึก แต่สิ่งสำคัญยิ่งไปกว่านั้นคือ ควรปกป้องให้ผู้สูงอายุพ้นจากความเหงา การถูกทอดทิ้งให้โดดเดี่ยว ในวัยนี้ความต้องการด้านร่างกาย (Physical Need) เริ่มกลับมาอีก ดังนั้น การเพิ่มขึ้นของประชากรผู้สูงอายุ จึงควรได้รับความสนใจเป็นพิเศษ และจัดหาสิ่งให้ผู้สูงอายุต้องการ สวนสาธารณะจึงเปรียบเสมือนรางวัลที่รัฐหรือนายจ้างควรมอบให้กับประชาชนที่ผ่านการทำงานหนักมาเกือบครึ่งชีวิต ช่วยสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้กับประเทศ สร้างความมั่นคงให้หน่วยงาน สวนสาธารณะให้บรรยากาศเย็นสงบตามกับผู้สูงอายุต้องการ เป็นที่ให้ผู้สูงอายุใช้เวลาซึ่งเหลืออยู่น้อยแล้ว ได้พบปะพูดคุยกับเพื่อนมนุษย์วัยเดียวกัน และเป็นสถานที่ที่คนสองวัยคือ ปู่ย่าตายาย กับหลานได้ใกล้ชิดกัน ช่วยให้ผู้สูงอายุไม่รู้สึกรู้สึกว่าถูกทอดทิ้ง รู้ว่าตนมีประ-

เอกสารประโยชน์คุณค่าต่อบุคคลอื่น ๆ กับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.3 มาตรฐานสวนสาธารณะ

จะเห็นได้ว่า ที่ว่างประเภทสวนสาธารณะเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้ที่อยู่อาศัยในเมือง แต่ขนาดสัดส่วนเท่าใดนั้น ไม่ทราบปริมาณที่แน่นอนได้คุณค่าของสวนสาธารณะ มีความสำคัญต่อชีวิต ต่อความเป็นอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตแบบเมือง ซึ่งในการวางแผนสำหรับเมืองนั้น จำเป็นต้องกำหนดพื้นที่สำหรับกิจกรรมแต่ละประเภทเพื่อรองรับการเจริญเติบโตของกิจกรรมนั้น ๆ จึงมีการศึกษาและกำหนดมาตรฐานของที่ว่างประเภทสวนสาธารณะมีหน่วยที่ใช้แสดงอยู่ 2 แบบ คือ หน่วยเป็นตารางเมตรต่อประชากร 1 คน หรือหน่วยเป็นไร่ต่อประชากร 1,000 คน ตามมาตรฐานสากลได้กำหนดว่า (เดชา บุญค้ำ 2519 : 10,81) เนื้อที่ในเมือง (Urban area) ควรมีเนื้อที่สวนสาธารณะ 15 ตารางเมตรต่อประชากร 1 คน ซึ่งมาตรฐานนี้ได้มีการใช้อ้างอิงอยู่เสมอ จากการศึกษามาตรฐานของสวนสาธารณะในบางประเทศพบว่ามีความมากน้อยไม่เท่ากัน และสูงหรือต่ำกว่าระดับมาตรฐานสากล ทั้งนี้เกิดจากตัวแปรด้านสังคม วัฒนธรรม กายภาพ การเมือง การปกครองที่แตกต่างกันในแต่ละประเทศ จากตารางที่ 2.1 แสดงให้กลุ่มประเทศตะวันตก เช่น สหรัฐอเมริกา กำหนดไว้ 40 ตารางเมตร ที่คนคนหนึ่งสามารถมีพื้นที่สวนสาธารณะสำหรับตนเอง ทั้งนี้เนื่องจากประเทศเหล่านี้อยู่ในภูมิอากาศแบบเมืองหนาว โอกาสใช้ชีวิตกลางแจ้งมีแสงแดดอบอุ่น มีเพียงช่วงระยะเวลาสั้น ๆ จึงจำเป็นต้องมีสวนสาธารณะจำนวนมาก เพื่อรองรับจำนวนประชากรเพื่อออกมาใช้พร้อมกันในฤดูร้อน ในแง่สังคม วัฒนธรรมนี้ประเทศตะวันตกได้เข้าสู่ความเป็นเมือง (Urbanization) มาเป็นเวลานานแล้ว และมีความก้าวหน้าทางการศึกษา วิชาการ การพัฒนาสวนสาธารณะ จึงควบคู่ไปกับการเจริญเติบโตของเมือง การให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอันเป็นทรัพยากรที่มีค่ายิ่ง ก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ประเทศตะวันตกสามารถพัฒนาสวนสาธารณะ ให้เกินระดับมาตรฐานได้ การเคลื่อนไหวของประชาชน เพื่อเรียกร้องสวนสาธารณะในประเทศอังกฤษจนเกิดเป็นเหตุการณ์จลาจลรุ่นวายที่เรียกว่า ความเคลื่อนไหวครั้งแรกเพื่อสวนมวลชน (The First People's Park Movement) ทำให้มหาเศรษฐีที่ดินต้องมอบที่ดินให้เป็นสวนสาธารณะ เพื่อแลกกับความปลอดภัยของตัวเองนั้น เป็นตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นตัวแปรด้านการเมืองการปกครอง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 2.1 แสดงเนื้อที่ส่วนสาธารณะต่อประชากรของประเทศต่าง ๆ ในโลก

ประเทศ	เนื้อที่ส่วนสาธารณะ ต่อ ประชากร 1,000 คน หน่วย : ไร่	เนื้อที่ส่วนสาธารณะ ต่อ ประชากร 1 คน หน่วย : ตารางเมตร
ประเทศตะวันตก		
- สหรัฐอเมริกา	25	40
- อังกฤษ	17.5	23
- โปแลนด์	9.4	15
ประเทศอเมริกากลาง		
- เม็กซิโก (แคว้น)	13	20.8
- เปอร์โตริโก (ซานฮวน)	13	20.8
ประเทศเอเชีย		
- สิงคโปร์	6.8	10.9
- ไทย (กรุงเทพฯ)	0.24	0.4

- ที่มา : 1. รายงานวิจัย "โครงการบางกระเจ้า" สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. ผังนครหลวง ฉบับที่ 1 สำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย
3. คำนวณจากประชากร และพื้นที่ส่วนสาธารณะ ปี พ.ศ. 2523

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตำหนักหอสมุดกลาง พระจอมเกล้าลาดกระบัง

17

หนังสือ Planning the Modern City ได้กล่าวถึงมาตรฐานของขนาด และพื้นที่ของสวนสาธารณะขนาดเล็ก และ Recreation Facilities ซึ่งเป็นมาตรฐานของอเมริกาไว้ ดังนี้

ก. มาตรฐานของความหนาแน่นของประชากรต่อพื้นที่สวนสาธารณะ และจำนวนประชากรแบ่งเป็น 4 ระดับ คือ

1. สำหรับเมืองที่มีจำนวนประชากรน้อยกว่า 500,000 คน ควรจะมีพื้นที่สวนสาธารณะ 100 คน/เอเคอร์ หรือพื้นที่ของสวนสาธารณะควรจะมีประมาณร้อยละ 10 ของพื้นที่ก่อสร้างทั้งหมด

2. สำหรับเมืองที่มีจำนวนประชากรมากกว่า 500,000 คน ควรจะมีพื้นที่สวนสาธารณะ ประมาณ 200 คน/เอเคอร์

3. สำหรับเมืองที่มีจำนวนประชากร มากกว่า 1,000,000 คน ควรจะมีพื้นที่สวนสาธารณะประมาณ 300คน/เอเคอร์

4. สำหรับเมืองใหญ่มาก ๆ ก็ควรจะมีการจัดสวนสาธารณะในรูปแบบของวนอุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ป่าสงวนแห่งชาติ ซึ่งเป็นการพยายามใช้ประโยชน์จากธรรมชาติให้มากที่สุด

ข. พื้นที่นันทนาการและสวนสาธารณะ แบ่งออกได้เป็น 8 ลักษณะ คือ

1. Squares หรือ Plazas เป็นลักษณะของพื้นที่ประดับตกแต่ง และไม่ได้กำหนดไว้ว่าจะต้องมีมาตรฐานต่อประชากรอย่างไร ปกติแล้วมักจะจัดไว้ใน Play ground

2. Play Lots เป็นสนามเด็กเล่นเล็ก ๆ อายุไม่เกิน 5 ขวบ ขนาดไม่เกิน 10,000 ตารางฟุต ระยะทางที่จะเดินทางมาใช้ไม่ควรเกิน 1/16 - 3/8 ไมล์ โดยควรจะต้องอยู่ในพื้นที่ใกล้บ้าน

3. Play grounds เป็นเรื่องของการพยายามจัด active recreation ลงในพื้นที่โดยมีจุดประสงค์ที่จะให้บริการแก่เด็กที่มีระดับการศึกษาสูงขึ้นไปอายุประมาณ 5 - 15 ปี ระยะทางที่จะเดินทางมาใช้จะอยู่ในรัศมี 1/2 ไมล์ ขนาดของพื้นที่

ดังกล่าวควรมีประมาณ 2-7 เอเคอร์

เอกสารนี้เป็นลิขสิทธิ์ของหอสมุดกลางพระจอมเกล้าลาดกระบัง เพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

4. Play Field หรือ Athletic field เป็นเรื่องของ active recreation เช่นเดียวกัน ให้บริการแก่เด็กที่มีอายุ 15 - 24 ปี โดยมีระยะทางในการให้บริการเพิ่มมากขึ้น คือ 1 ไมล์ และปกติควรมีขนาดประมาณ 10 - 20 เอเคอร์

โดยปกติสนามกีฬาประเภท Play grounds และ play field จะจัดรวมอยู่ไว้ในละแวกบ้าน (Neighbourhood park), play field หรือในสวนสาธารณะขนาดใหญ่

5. สวนละแวกบ้าน (Neighbourhood park) มีลักษณะเกือบเป็นสวนสาธารณะขนาดใหญ่แต่อาจมีความแตกต่างกัน ในลักษณะที่ได้มา โดยอาจเป็นการรวมเอาพื้นที่ตั้งแต่ 1 - 4 เข้าไว้ด้วยกัน

6. สวนสาธารณะขนาดใหญ่ (Large Park) และ Bathing Beach ในส่วนนี้ขึ้นอยู่กับแต่ละประเภท ไม่มีการกำหนดมาตรฐานไว้แต่อย่างใดเช่นเดียวกัน Neighbourhood Park แต่โดยปกติแล้วจะมีขนาดมากกว่า 100 เอเคอร์

ตัวอย่าง สวนสาธารณะขนาดใหญ่ของประเทศต่าง ๆ ในโลก

<u>ปารีส</u>	Bois de Vincennes	2,270 เอเคอร์
	Bois de Boulogne	2,095 เอเคอร์
<u>เบอร์ลิน</u>	Tiergarten	630 เอเคอร์
<u>เวียนนา</u>	Prater Gardens	1,500 เอเคอร์
<u>บุงคาเปส</u>	Stadtwald chen	1,000 เอเคอร์
<u>ดับลิน</u>	Phoenix Park	2,000 เอเคอร์
<u>นิวยอร์ก</u>	Central Park	862 เอเคอร์
	Prospect Park	575 เอเคอร์
	Manine Park	1,792 เอเคอร์
	Shore Parkway	827 เอเคอร์

หมายเหตุ 1 เอเคอร์ เท่ากับ 2.53 ไร่

ส่วน Bathing Beach นั้นพบว่าในลอนดอนจะมีประชากรมาใช้วันละประมาณ 4,800 คน โดยเฉลี่ยต่อวันและจะมีบางส่วนเดินทางมาจากพื้นที่ในรัศมีประมาณ 50

เอเคอร์ ไมล์ อีก 11,000 คน สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่นอนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

7. Park ways และ Reservation จะมีลักษณะเป็นพื้นที่ที่เชื่อมระหว่างสวนสาธารณะขนาดใหญ่ของเมืองขนาดใหญ่ และชุมชนเมืองในระดับรองลงมาปกติจะจัดไว้ในพื้นที่ตาม Stream Valley ชายฝั่งทะเลและตามพื้นที่เพื่อการสงวนและอนุรักษ์ต่าง ๆ

8. อุทยานแห่งชาติ (National Park) หมายถึง สวนสาธารณะที่สามารถเดินทางไป-กลับ ในวันเดียวกันได้หรืออาจใช้เป็นที่พักผ่อนได้

จากการพิจารณารายละเอียดข้างต้นพบว่า การแบ่งสวนสาธารณะของเมืองออกเป็นหลายระดับ โดยที่อาศัยความแตกต่างกันในเรื่องของขนาด สิ่งอำนวยความสะดวกภายในสวนสาธารณะเหล่านั้น สิ่งที่เป็นสิ่งก่อสร้างพิเศษ (Special Feature) พื้นที่จัดหาผลประโยชน์ (Concession Area) กิจกรรมภายในสวนสาธารณะ ความสะดวกในการเดินทางและระบบการรักษาความปลอดภัย ในสวนสาธารณะแต่ละประเภท

สำหรับมาตรฐานเกี่ยวกับสวนสาธารณะและสิ่งอำนวยความสะดวกที่ประเทศญี่ปุ่น ใช้ประกอบการวางแผนในการกำหนดรูปแบบก็ใกล้เคียงกัน ผิดแต่ลักษณะการแบ่งเป็นประเภทและขนาดพื้นที่กล่าว คือ

ก. สวนสาธารณะพื้นฐานของชุมชน (Basic Parks for Community Use) แบ่งออกเป็น

1. สนามเด็กเล่น (Play - lot, Play Ground)
2. สวนสาธารณะสำหรับเด็ก (Childrens' Parks)
3. สวนละแวกบ้าน (Neighbourhood Park)
4. สวนชุมชน (Community Park)

ข. สวนสาธารณะพื้นฐานสำหรับเมืองใหญ่ (Basic Park for city wide Use) แบ่งออกเป็น

1. สวนสาธารณะผสม (Comprehensive Park)
2. สวนสาธารณะสำหรับเล่นกีฬา (Sport Park)

ค. สวนสาธารณะเฉพาะประเภท (Specific Parks)

1. สวนสาธารณะที่เกิดจากธรรมชาติ และภูมิประเทศที่สวยงาม (Park of Scienic Beauty)
2. สวนสาธารณะทางประวัติศาสตร์ (Historical Park)

ง. สวนสาธารณะขนาดใหญ่ (Large Scale Parks)

1. สวนสาธารณะระดับภาค (Regional Park)
2. เมืองสำหรับพักผ่อนหย่อนใจ (Recreation City)

จ. อุทยานแห่งชาติ (National Government Parks)

ฉ. พื้นที่สีเขียวเพื่อใช้เป็นแนวเขตกันชน (Buffer Green Belts)

ช. พื้นที่สีเขียวเพื่อใช้เป็นส่วนตกแต่ง (Ornamental Green Space)

ซ. ทางเท้าริมถนนที่มีต้นไม้ปลูกเรียงราย (Pedestrian Park Way)

ที่ : Harold Maclean, Planning The Modern City vol.I (New

York : John Wiley & Son, Inc., P. 200 - 202)

สำหรับ The national Recreation and park Association
ของอเมริกาได้กำหนดมาตรฐานของสวนสาธารณะไว้ ดังนี้

ตารางที่ 2.2 มาตรฐานของสวนสาธารณะของสหรัฐอเมริกา

ชนิด	พื้นที่	จำนวนคนที่ให้บริการ	รัศมีการให้บริการ	หมายเหตุ
Play or Totlot	2,500 ตารางฟุต	25 - 75 คน	1/2 ไมล์	1เอเคอร์
Neighbourhood Park	8 - 15 เอเคอร์	2,000-2,500 คน	1/4 - 3/8 ไมล์	เท่ากับ 2.53 ไร่
District Park	15 - 40 เอเคอร์	15,000-35,000คน	1/2 - 1 ไมล์	
Community Park	100-500 เอเคอร์	1,000 คนต่อ 1/4 เอเคอร์	1 1/2 - 2 1/2 ไมล์	

ที่มา : National Recreation and Park Association, National Park
and Recreation and Open Space Standards. Washington D.C.
1970.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 2.3 มาตรฐานของสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของสหรัฐอเมริกา

Active Recreation	เนื้อที่ / ประชากร	ขนาดที่เหมาะสม
Active Recreation		
1. สนามเด็กเล่น	1.2 ไร่ / 1,000 คน	2.5 - 5 ไร่
2. สนามเล่นกีฬาเด็ก	3.5 ไร่ / 1,000 คน	7.0 ไร่
3. สนามกีฬา	8.5 ไร่ / 1,000 คน	35 ไร่
4. สนามเทนนิส สนามบาสเกตบอล	2.5 ไร่ / 5,000 คน	5 ไร่
Passive Recreation		
1. สถานที่พักผ่อน	10 ไร่ / 1,000 คน	
2. เล่นเรือ ตกปลา กรรเชียง	1 สระ / 25,000 คน	50 ไร่ (เนื้อที่สระ)
3. สวนสัตว์ สวนพฤกษชาติ	2.5 ไร่ / 1,000 คน	250 ไร่

ที่มา : National Recreation and Park Association, National Park and Recreation and Open Space Standards. Washington, D.C. 1970.

ในเมือง Milton, Keynes ของประเทศอังกฤษ ซึ่งเป็นเมืองใหม่ที่มีการจัดวางผังไว้เป็นอย่างดี ได้กำหนดมาตรฐานการจัดให้มีสิ่งบริการ สำหรับการพักผ่อนหย่อนใจ ดังนี้

ตารางที่ 2.4 มาตรฐานของสวนสาธารณะในประเทศอังกฤษ

ประเภท	มาตรฐาน
สนามเด็กเล่น	1 แห่ง ต่อ 500 ครอบครัว
สนามเด็กเล่นในบริเวณที่พักอาศัย ที่มีอุปกรณ์การเล่น	1.25 ไร่ต่อ 1,000 คน หรือ 300 ครอบครัว
สนามเด็กเล่นสำหรับเด็กเล็ก	100 ตารางเมตร ต่อ 20-30 ครอบครัว

ที่มา : สำนักผังเมือง, มาตรฐานการจัดสิ่งบริการสาธารณะสำหรับการพักผ่อนหย่อนใจ
1977/1978

สำหรับประเทศไทยก็มีมาตรฐานเกี่ยวกับสวนสาธารณะจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น การเคหะแห่งชาติ ได้กำหนดระยะทางเดินเท้า จากที่พักอาศัยถึงสวนสาธารณะไว้ระหว่าง 400 - 800 เมตร

เกณฑ์การวางผังการใช้ที่ดินของโครงการศูนย์ราชการและเมืองใหม่ ได้ กำหนดมาตรฐานของสวนสาธารณะ และพื้นที่เล่นนันทนาการไว้ดังนี้

ตารางที่ 2.5 มาตรฐานของสวนสาธารณะของโครงการศูนย์ราชการและเมืองใหม่

ประเภทการใช้ที่ดิน	มาตรฐาน
สวนสาธารณะ	1.80 ไร่ ต่อ 1,000 คน
สนามกีฬา	1.80 ไร่ ต่อ 10,000 คน
สนามเด็กเล่น	1.00 ไร่ ต่อ 1,000 คน

นอกจากนี้มาตรฐานการใช้ที่ดินสำหรับคณะกรรมการด้านการใช้ที่ดินโครงการศูนย์ราชการและเมืองใหม่ ยังได้แสดงมาตรฐานที่ใช้สำหรับสวนสาธารณะและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนไว้ดังนี้

ตารางที่ 2.6 เปรียบเทียบมาตรฐานสวนสาธารณะของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวางแผน

ประเภทการใช้ที่ดิน	GTZ และ DICP	DICP	World Bank	ผังนครหลวง
สวนสาธารณะ	0.8 ไร่ ต่อ 1,000 คน	2.5 ไร่ ต่อ 1,000 คน	1 ตารางเมตร ต่อ 1 คน	-
สนามกีฬา	0.8 ไร่ ต่อ 1,000 คน	60 ไร่	1 ตารางเมตร ต่อ 1 คน	-
สนามเด็กเล่น	0.5 ไร่ ต่อ 1,000 คน	1.2 ไร่ ต่อ 1,000 คน	ขนาดเล็กที่สุด 20-30 ต.ร.ม.	1 ไร่ต่อ นักเรียน 100คน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้เฉพาะ เพื่อการศึกษานโยบายเท่านั้น ไม่อนุญาตให้แก้ไข ใช้ประโยชน์เพื่อการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆก็ตาม ลีโอนัทท์เป็นพันธมิตรของกรมโยธาธิการและผังเมืองจนถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ที่มา : สำนักงานโครงการศูนย์ราชการและเมืองใหม่

ประเภทของที่เปิดโล่งว่าง นักวิชาการต่างประเทศได้แบ่งไว้ 6 ประเภทด้วยกัน ได้แก่

1. บริเวณที่เป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ พื้นที่ป่า ทุ่งหญ้า เหมืองแร่ พื้นที่เกษตรกรรม ทะเลสาบ อ่างเก็บน้ำ คลองส่งน้ำ
2. บริเวณที่น้ำท่วมถึงและลุ่มน้ำ (Flood Control and Drainage) ได้แก่ บริเวณที่ลุ่ม ทางระบายน้ำ ลำธาร คูคลอง บริเวณที่มีการป้องกันการพังทลายของดิน
3. บริเวณสาธารณูปโภคของเมือง (Urban Utilities Space) ได้แก่ อ่างเก็บน้ำ เขื่อน บริเวณที่กำลังปรับปรุงโดยการถมดิน บริเวณโรงกำจัดน้ำเสีย
4. บริเวณที่อนุรักษ์และสงวนรักษา (Reserves and Preserves) ได้แก่ พื้นที่ป่าที่กำหนดไว้เป็นเขตอนุรักษ์ แต่ยังไม่ได้จัดทำเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ บริเวณคุ้มครองสัตว์ป่า พื้นที่สงวนไว้สำหรับการพัฒนาเมือง
5. พื้นที่เขียวต่าง ๆ (Green Open Space) ได้แก่ พื้นที่ป่าทั้งหมดบริเวณที่ควบคุมการพัฒนาเพื่อรักษาสภาพธรรมชาติ เช่น สวนสัตว์เปิด วนอุทยาน อุทยานแห่งชาติ สถานที่ที่พักผ่อนหย่อนใจ ได้แก่ สวนสาธารณะในเมือง สนามกอล์ฟ สนามเด็กเล่น สระว่ายน้ำ สนามเทนนิส สถานที่พักผ่อน ที่ว่างที่เกิดจากการพัฒนาเมือง เช่น Green Belts, Greenways, Buffers, Plaza, Malls, Square
6. พื้นที่โล่งว่างตามแนวเส้นทางคมนาคม (Corridor Open Space) ได้แก่ ริมนถนน ริมน้ำ ริมทางรถไฟ ลานจอดรถ บริเวณที่จัดทำเป็นที่เว้นว่าง โดยรักษาสภาพธรรมชาติไว้ (Scenic and Environment Corridor) (Joseph De Clara and Lee Koppelman, 1975)

สำหรับประเทศไทย วิธีการที่ใช้ในการจัดหาพื้นที่สวนสาธารณะมากที่สุดคือการขอใช้พื้นที่ของหน่วยงานราชการด้วยกัน ในพื้นที่ศึกษามีสวนสาธารณะขนาดใหญ่ที่เกิดขึ้นโดยวิธีนี้คือ

- สวนหลวง ร.9 ใช้พื้นที่ของกองทัพก โดยเมื่อวันที่ 13 มิถุนายน 2529 แม่ทัพภาคที่ 3 (ในขณะนั้น) ได้เสนอให้จังหวัดเชียงใหม่ พิจารณาจัดสร้างสถานที่

เกิดพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในวโรกาสทรงพระชนมายุครบ 60
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้
พระราช และทรงเถลิงถวัลย์ราชสมบัติ ครบ 41 ปี

- สวนสัตว์เชียงใหม่ และศูนย์ศึกษาธรรมชาติและป่าอนุรักษ์สัตว์ เชียงคอบสุเทพ โดยใช้พื้นที่ของกรมป่าไม้ จากการพัฒนาขยายพื้นที่ขององค์การสวนสัตว์แห่งประเทศไทย

ประเทศในแถบเอเชีย คือ ประเทศสิงคโปร์ ได้กำหนดมาตรฐานไว้เท่ากับ 6.8 ไร่ ต่อ 1,000 คน หรือ 10.9 ตารางเมตร ต่อประชากร 1 คน การที่มาตรฐานนี้ต่ำกว่ามาตรฐานสากล และแตกต่างกว่าประเทศตะวันตก ก็เพราะเหตุว่าภูมิภาคอาเซียนมีความแตกต่างกันในด้านลักษณะอากาศ สังคม วัฒนธรรม ทั้งยังเป็นประเทศกำลังพัฒนา แต่อย่างไรก็ตาม ประเทศสิงคโปร์ ก็ได้ชื่อว่าเป็นหนึ่งในกลุ่มประเทศเอเชียอาคเนย์ด้วยกัน ที่ได้รับสมญาว่า อุทยานนครของเอเชียอาคเนย์ (The Garden City of South East Asia) ทั้งนี้เนื่องจากรัฐบาลสิงคโปร์ ได้ให้ความสำคัญทางด้านสังคม (Social Value) เทียบเท่ากับการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ดังนั้นในมาตรฐานสวนสาธารณะ 6.8 ไร่ต่อประชากร 1,000 คน ก็สามารถนำเอาสวนสาธารณะที่จำเป็นต่อชีวิต สวยงาม ร่มรื่น มาสู่เมืองที่เต็มไปด้วยตึกรามบ้านช่องสูงระฟ้าได้

สำหรับกรุงเทพมหานครนั้น ส่วนสาธารณะเท่าที่มีอยู่ในปัจจุบันยังต่ำกว่ามาตรฐานสากลมาก คือ เพียง 0.4 ตารางเมตร ต่อคน หรือ 0.24 ไร่ ต่อ 1,000 คน เมื่อเปรียบเทียบกับเมืองอื่น ๆ แล้วแม้จะน้อยกว่ามาตรฐานสากล แต่ก็ยังมากกว่ากรุงเทพมหานคร ประมาณ 20 เท่า ดังตัวเลขที่ปรากฏในตารางที่ 2.7

ตารางที่ 2.7 แสดงเนื้อที่ส่วนสาธารณะต่อประชากร 1 คน ของเมืองสำคัญในโลก

ชื่อเมือง	เนื้อที่ส่วนสาธารณะ ต่อ ประชากร 1 คน หน่วย : ตารางเมตร	มากกว่า กทม. หน่วย : เท่า
มอสโกว์	10.9	27
ปารีส	8.9	22
สิงคโปร์	10.9	27
กรุงเทพฯ	0.4	—

- ที่มา : 1. วารสารสถาปัตยกรรม + วิศวกรรม + การก่อสร้าง เดือนกุมภาพันธ์ 1976
2. จากตารางที่ 2.1

จากการพิจารณามาตรฐานส่วนสาธารณะดังกล่าวข้างต้น ทำให้ทราบว่ามาตรฐานชั้นสูงอย่างเช่นที่ใช้ในประเทศตะวันตก ไม่สามารถนำมาใช้กับพื้นที่ศึกษาได้ มาตรฐานที่จะนำมาใช้เปรียบเทียบได้ คือ มาตรฐาน 1.80 ไร่ ต่อ 1,000 คน สำหรับส่วนสาธารณะ และ 1.00 ไร่ ต่อ 1,000 คน สำหรับสนามเด็กเล่น ของสำนักงานโครงการศูนย์ราชการและเมืองใหม่ มาตรฐาน 2.5 ไร่ ต่อ 1,000 คน สำหรับส่วนสาธารณะ และ 1.2 ไร่ ต่อ 1,000 คน สำหรับสนามเด็กเล่นของสำนักผังเมือง และ 6.8 ไร่ ต่อ 1,000 คน ของประเทศสิงคโปร์ ซึ่งเป็นประเทศในกลุ่มเอเชียอาคเนย์

เอกสาร และมีความเป็นเมืองในระดับสูงเช่นเดียวกับกรุงเทพมหานคร และเมืองเชียงใหม่ โยชนด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

6.6 สวน (Parks)

6.7 อื่น ๆ (Other Cultural Entertainment and Recreational)

7. การเกษตรกรรม (Resource Production and Extraction)

8. ที่ดินซึ่งยังไม่ได้พัฒนา แหล่งน้ำ (Undeveloped Land and Water Areas)

นอกจากนี้พื้นที่บางประเภท เช่น พื้นที่เปิดโล่ง (Open Space) ก็มีส่วนสำคัญต่อการวางแผนทางสวนสาธารณะในเขตเมือง ในประเทศอังกฤษพบว่าแนวทางการได้มาซึ่งพื้นที่สีเขียว พื้นที่ที่พอหาได้ หรือมีศักยภาพในการพัฒนา มีดังนี้

1. ที่ดินซึ่งครอบครองโดยโรงงานร้าง และพื้นที่ที่ถูกละทิ้งไว้เป็นที่วางสิ่งที่ไม่ต้องการแล้ว เช่น ขยะ ซากรถ ซากสิ่งของต่าง ๆ

2. ที่ดินที่มีขนาดเล็กที่มีพื้นที่ประมาณ 40 - 1,000 ตารางเมตร ซึ่งไม่มีศักยภาพที่จะพัฒนา เช่น ที่บริเวณหัวมุมถนนตามศูนย์กลางเมือง

3. ที่ดินรอบสวนสาธารณะขนาดใหญ่ เช่น คลองรอบสวน

4. เส้นทางรถไฟเก่าที่ไม่ใช้แล้ว

5. คลอง ริมฝั่งแม่น้ำ

6. ที่ดินในนิคมอุตสาหกรรม (Industrial Complex) ที่ยังไม่ถูกใช้งานหรือกำลังรอการพัฒนาที่ดินที่มีการพัฒนาขายตัวในอนาคต แต่อาจจะไม่ได้ใช้ และอยู่ในสภาพที่ถูกทอดทิ้งเป็นเวลายาวนานปี

บทที่ 3

สภาพปัจจุบันของพื้นที่ศึกษา

3.1 ความเป็นมาของชุมชน

เมืองเชียงใหม่ ถือกำเนิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 1839 โดยพญามังราย ได้สร้างเมืองเชียงใหม่ เพื่อเป็นศูนย์กลางการปกครองของรัฐล้านนา ซึ่งรุ่งเรืองในยุคเดียวกันกับรัฐสุโขทัย เชียงใหม่ในฐานะเมืองหลวงของรัฐล้านนาเจริญรุ่งเรืองขึ้นอย่างรวดเร็ว และมีเวลามากกว่า 250 ปี ที่สั่งสมวัฒนธรรมประเพณีของตนเองอย่างเด่นชัด มีภาษาพูด ภาษาเขียน ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม ที่พัฒนาถึงระดับสูง ผู้คนที่อพยพหรือถูกกวาดต้อนมาจากที่ต่าง ๆ ในสมัยแรกตั้งเมืองก็หล่อหลอมเข้าด้วยกันสู่รูปแบบที่มีเอกลักษณ์ รวมเป็นสังคมที่อยู่ใต้อาณาเขตล้อมอันอุดมสมบูรณ์ มีพุทธศาสนาเป็นหลักในการดำเนินชีวิต

ความเปลี่ยนแปลงขนาดใหญ่ครั้งแรกตั้งแต่เกิดรัฐล้านนา ได้แก่ การพ่ายแพ้ต่อการรุกรานของพม่า เชียงใหม่ตกอยู่ภายใต้การปกครองของพม่าเป็นเวลา 200 ปี ในช่วงการปกครองของพม่านี้ อิทธิพลทางวัฒนธรรมพม่าได้เข้ามามีบทบาทต่อเชียงใหม่อยู่บางประการ เช่น การนิยมบวชเณรมากกว่าการบวชพระ การนำลักษณะสถาปัตยกรรมและสิ่งประดับแบบพม่า

เชียงใหม่ได้พยายามต่อต้านพม่าหลายต่อหลายครั้ง แต่ไม่สำเร็จ จนกระทั่งถึงสมัยพระเจ้าตากสินที่ทรงกู้เอกราชของประเทศไทยภาคกลางได้แล้ว ส่งกำลังขึ้นมาจับไล่พม่าออกจากเชียงใหม่ได้สำเร็จ รัฐล้านนาและเชียงใหม่ต้องตกอยู่ในอาณัติของกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์ในเวลาต่อมา และกลายเป็นส่วนหนึ่งของประเทศไทยในฐานะมณฑลพายัพ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2317 และตั้งแต่ปี พ.ศ. 2476 เป็นต้นมา เชียงใหม่ได้เปลี่ยนฐานะเป็นจังหวัดหนึ่งของประเทศไทยชุมชนเมืองส่วนใหญ่ที่มีลักษณะเป็นสุขาภิบาลได้ถูกประกาศยกฐานะเป็นเทศบาล สุขาภิบาลเมืองเชียงใหม่ จึงได้ประกาศเป็นเทศบาลนครเชียงใหม่ ครอบคลุมพื้นที่ทั้งสิ้น 17.50 ตารางกิโลเมตร

เทศบาลนครเมืองเชียงใหม่มีการพัฒนาความเจริญในด้านต่าง ๆ ขึ้นอย่างรวดเร็ว ประกอบกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 ได้กำหนดให้เชียงใหม่เป็นเมืองหลักของภาคเหนือ เป็นศูนย์กลางการคมนาคมขนส่ง เศรษฐกิจและสังคมทำให้ประชากรได้อพยพเข้าสู่เขตชุมชนเมืองเชียงใหม่เป็นจำนวนมาก สภาพความเป็นเมืองแผ่ขยายออกไปโดยรอบ ดังนั้นเพื่อความเหมาะสมจึงได้มีการเปลี่ยนแปลงเขตเทศบาล โดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกาเปลี่ยนแปลงเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ. 2526 โดยขยายเทศบาลออกเป็น 40.21 ตารางกิโลเมตร

ถึงแม้ว่าได้มีการขยายเขตเทศบาลออกไปในปี พ.ศ. 2526 แล้วก็ตามแต่ก็ยังไม่เพียงพอต่อการครอบคลุมพื้นที่การขยายตัวของชุมชนเมือง ทำให้เกิดปัญหาการขาดแคลนสาธารณูปโภคและการให้บริการสาธารณะของประชาชนที่อยู่รอบนอกเขตเทศบาล ซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมาก ในอนาคตปัญหาเหล่านี้จะยิ่งทวีความรุนแรงขึ้น และการแก้ไขก็จะกระทำได้ยากขึ้นตามลำดับ

ดังนั้น คณะผู้บริหารเทศบาลนครเชียงใหม่จึงมีแนวความคิดที่จะขยายเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ออกไป โดยให้ครอบคลุมเขตผังเมืองรวมที่ประกาศใช้ในปี พ.ศ. 2528 - 2533 มีพื้นที่ประมาณ 100 ตารางกิโลเมตร เพื่อรองรับการขยายตัวของชุมชนเมืองและเพื่อจัดวางแผนการให้บริการสาธารณะ การรักษาสภาพแวดล้อมตลอดจนการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชนที่อยู่ในเขตการปกครองให้ได้มาตรฐานที่ดีขึ้นและสอดคล้องกับการวางผังเมืองรวมเมืองเชียงใหม่

3.2 ลักษณะภูมิประเทศ

สภาพทางกายภาพของเมืองเชียงใหม่ มีลักษณะเป็นทิวเขา พื้นที่ลาดเอียงจากทิศตะวันออกเฉียงเหนือมายังทิศตะวันออกเฉียงใต้ ส่วนที่เป็นที่ตั้งชุมชน 2 ผังแม่น้ำปิงมีระดับสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 300 - 310 เมตร น้ำในแม่น้ำปิงมีปริมาณเปลี่ยนแปลงตามฤดูกาล ในหน้าน้ำหลากมีอัตราการไหลสูงสุดประมาณ 700 ลบ.ม. ต่อชั่วโมง และต่ำสุดประมาณ 1-3 ลบ.ม. ต่อชั่วโมง สภาพของชั้นดินโดยทั่วไปจะเป็นดินปนทราย ดินชั้นบนสุดในบริเวณที่สูงริมเชิงเขาเป็นดินลูกรังสีน้ำตาล ถัดลงมาเป็นชั้นดิน

เอกสารนี้เป็นทรัพย์สินซึ่งนำเข้ามาได้ยากไว้ที่ระดับความลึกประมาณ 5-10 เมตรไปจากผิวดินจะดำเนินการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แนวทางการจัดหาส่วนล่าอาณานิคมในเขตเทศบาลนคร เชียงใหม่

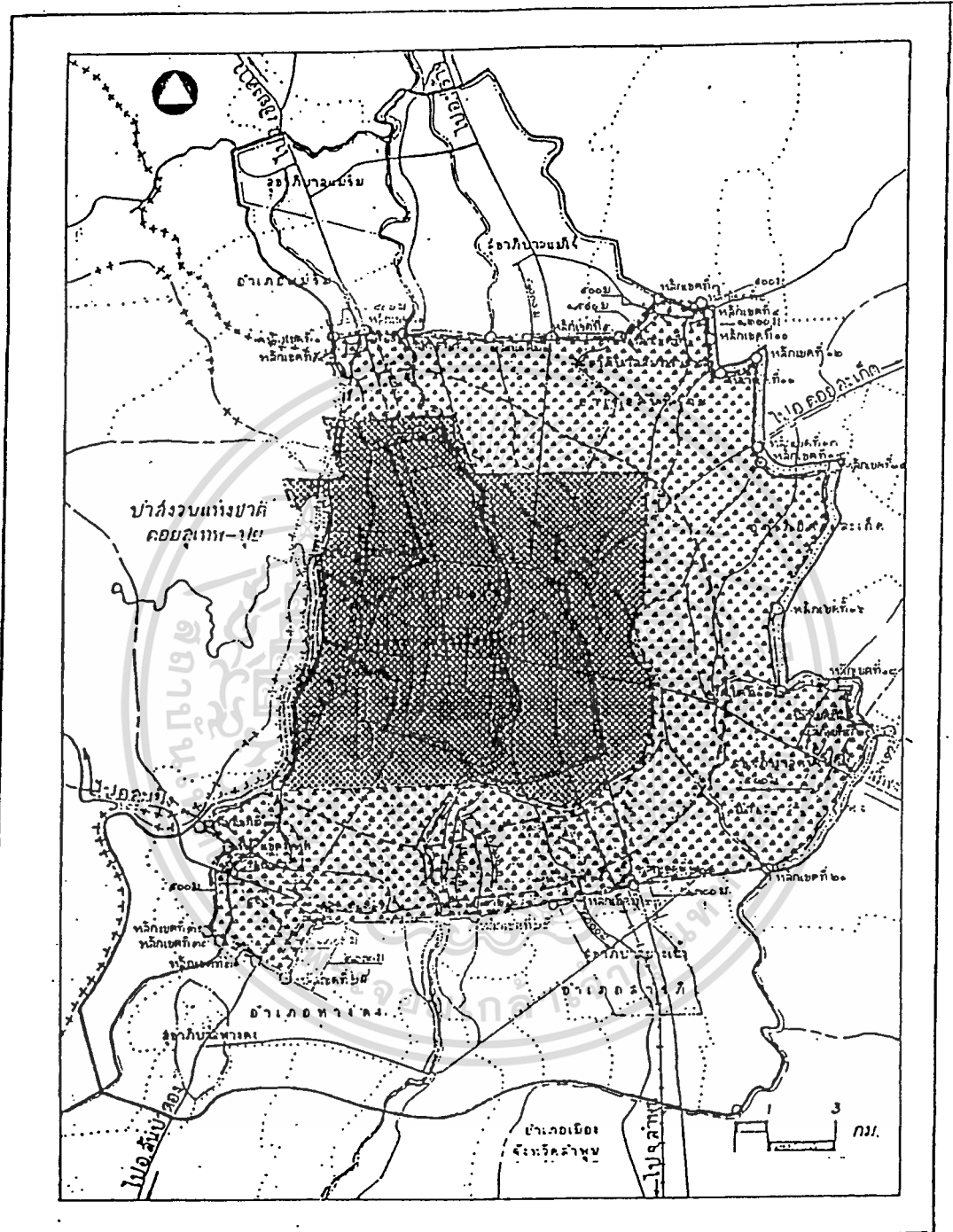
แผนที่หมายเลข 3.1 แสดงที่ตั้งของพื้นที่ศึกษา

สัญลักษณ์

- เขตประเทศ
- เขตจังหวัด
- เขตอำเภอ
- ที่ตั้งจังหวัด
- ที่ตั้งอำเภอ
- ที่ตั้งกิ่งอำเภอ

ที่มา : สำนักผังเมือง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แนวทางการจัดทาส่วนค่าอาณาเขตเทศบาลนครเชียงใหม่

แผนที่หมายเลข 3.2

แสดง พื้นที่ศึกษา

สัญลักษณ์

- ..... เขตตำบล
- เขตอำเภอ
- เขตจังหวัด
- เขตอำเภอเมือง
- เขตเทศบาลนครเชียงใหม่ปัจจุบัน พ.ศ. ๕๐ คร. กบ.
- ▨ เขตที่ขอขยาย (เป็นเมืองรวมพ.ศ. ๕๓๗) - พ.ศ. ๕๕๐ คร. กบ.
- ▤ เขตที่สำรวจขยาย พ.ศ. ๕๕๑.๐๐ คร. กบ.
- เขตเมืองรวมปัจจุบัน
- แนวถนนโครงการ

เป็นชั้นทรายบาง ๆ ซึ่งเป็นชั้นน้ำบาดาลชั้นบน เป็นแหล่งน้ำสำคัญของชาวเมืองได้ใช้โดย การขุดบ่อ ปัจจุบันชั้นน้ำนี้มีคุณภาพเสื่อมลงเนื่องจากการไหลซึมของน้ำเสียจากบ่อเกรอะ บ่อซึมของส้วมและน้ำเสียจากอาคารบ้านเรือนต่าง ๆ ปะปนเข้ามา จึงไม่เหมาะสมที่จะใช้ ในการบริโภคอีกต่อไป

3.3 ลักษณะภูมิอากาศ

เชียงใหม่ตั้งอยู่บริเวณเชิงเขาอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ จึงมีอากาศเป็น สบายเหมาะแก่การอยู่อาศัย พักผ่อนและท่องเที่ยว ในฤดูหนาวอากาศจะหนาวเย็น โดยเฉพาะช่วง เดือนธันวาคมถึงมกราคม อากาศจะหนาวเย็นมาก ในฤดูร้อน อากาศจะร้อน อบอ้าว โดยเฉพาะเดือนเมษายนของทุกปี อากาศจะร้อนจัด ฤดูฝนจะเริ่มตั้งแต่เดือน มิถุนายนถึงเดือนตุลาคม และจะมีฝนตกชุกในช่วงเดือนกันยายน

3.4 การใช้ที่ดินชุมชนเมืองเชียงใหม่

ภายในบริเวณเขตคูเมืองส่วนใหญ่เป็นย่านพักอาศัยที่ยังอยู่ในสภาพดี มีสถานที่ ราชการวัด และปูชนียสถานที่สำคัญอยู่หลายแห่ง บริเวณที่ประชากรอยู่รวมกันหนาแน่นมาก ได้แก่ บริเวณย่านการค้าทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำปิง ทั้งการค้าปลีกและค้าส่งเกาะอยู่ใน ริมนถนนท่าแพ ช้างม่อย และถนนวิชัยวัฒน์ ส่วนทางฝั่งตะวันออกก็มีย่านการค้าส่งอยู่บริเวณ ถนนเจริญเมือง พื้นที่ทางฝั่งตะวันตกเป็นที่ตั้งของสถาบันการศึกษา สถานพยาบาล และ สถาบันราชการ สนามบิน และเขตทหาร ส่วนพื้นที่ทางด้านเหนือเป็นที่ตั้งของบริเวณศูนย์ ราชการใหม่ มีที่ของทหารซึ่งปัจจุบันใช้เป็นสนามม้าและสนามกอล์ฟ สำหรับการพักผ่อน หย่อนใจ และมีพื้นที่อีกมากพอสมควรที่ยังใช้ทำการเกษตรกรรมได้ดี ทิศตะวันออกและทิศใต้ มีลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินปะปนกัน ไม่มีลักษณะเด่นชัดของกิจกรรมหลัก

เมื่อเปรียบเทียบการใช้ที่ดินในเชิงปริมาณ ระหว่างปี พ.ศ. 2531 และ พ.ศ. 2535 (ตารางที่ 3.1) พบว่า

การใช้ที่ดินชุมชนเมืองเชียงใหม่ พ.ศ. 2531 นั้นมีการใช้ที่ดินเพื่อเป็นที่พัก อาศัยมากที่สุด คือ ประมาณร้อยละ 11.66 ของพื้นที่ รองลงมาได้แก่การใช้ที่ดินสถาบัน

กรรมและคลังสินค้า พื้นที่ที่เหลือเป็นแม่น้ำ คลอง ที่ว่างและอื่น ๆ ประมาณร้อยละ 78.13 ของพื้นที่ทั้งหมด

การใช้ที่ดินชุมชนเมืองเชียงใหม่ พ.ศ. 2535 พบว่ามีการใช้ที่ดินเพื่อเป็นที่พักอาศัยมากที่สุดเช่นกัน คือ ประมาณร้อยละ 12.78 ของพื้นที่ รองลงมาได้แก่การใช้ที่ดินเพื่อสถานที่ราชการ ถนนและชอปปิงคอมเพล็กซ์ สถาบันการศึกษา สวนสาธารณะศาสนสถาน อุตสาหกรรม และคลังสินค้าพื้นที่ที่เหลือเป็นแม่น้ำ คลอง ที่ว่างและอื่น ๆ ประมาณร้อยละ 75.64 ของพื้นที่ทั้งหมด

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 3.1 การใช้ที่ดินและการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินเมืองเชียงใหม่ พ.ศ.2531-2535

ประเภทการใช้ที่ดิน	การใช้ที่ดิน				การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน	
	พ.ศ. 2531		พ.ศ. 2535		พ.ศ. 2531-2535	
	ไร่	ร้อยละ	ไร่	ร้อยละ	ไร่	ร้อยละ
1. พักอาศัย	7,725	11.66	8,467	12.78	742	2.40
2. พาณิชยกรรม	669	1.01	1,040	1.57	371	13.98
3. อุตสาหกรรม	358	0.54	411	0.62	53	3.52
4. คลังสินค้า	166	0.25	159	0.24	- 7	-0.91
5. ศาสนสถาน	490	0.74	497	0.75	7	0.37
6. สถาบันการศึกษา	1,007	1.52	994	1.50	- 13	-0.31
7. สถาบันราชการ	2,524	3.81	2,703	4.08	179	1.75
8. สวนสาธารณะ	425	0.64	716	1.08	291	17.54
9. ถนนและซอย	1,126	1.70	1,159	1.75	33	0.72
รวมพื้นที่สิ่งก่อสร้าง	14,490	21.87	16,146	24.37	1,656	2.86
10. แม่น้ำลำคลอง	490	0.74	490	0.74	0	0
11. ที่ว่างและอื่น ๆ	51,270	77.39	49,614	74.90	-1,656	-0.81
ยอดรวม	66,250	100.00	66,250	100.00		

ที่มา : จากการสำรวจ กองวิจัย สำนักผังเมือง พ.ศ.2530

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน

การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน ระหว่างปี พ.ศ. 2531-2535 ปรากฏว่าการใช้ที่ดินเพื่อสวนสาธารณะมีการเปลี่ยนแปลงมากที่สุด มีการใช้ดินเพิ่มขึ้นจากเดิมประมาณร้อยละ 17.54 ต่อปี รองลงมาได้แก่ การใช้ที่ดินเพื่อการพาณิชย์กรรม การใช้ที่ดินเพื่อการอุตสาหกรรม และการใช้ที่ดินเพื่อเป็นที่พักอาศัย ตามลำดับ สามารถจำแนกการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินที่สำคัญได้ ดังนี้

(1) การใช้ที่ดินเพื่อสวนสาธารณะ มีการใช้ที่ดินประมาณ 425 ไร่ ในปี พ.ศ. 2531 เพิ่มขึ้นเป็น 716 ไร่ ในปี พ.ศ. 2535 หรือคิดเป็นร้อยละ 17.54 ต่อปี การเปลี่ยนแปลงนี้ เนื่องจากมีการจัดสร้างสวนหลวงล้านนา ร.9 โดยการพัฒนาที่ดินของกองทัพบก บริเวณด้านตะวันตกของถนนสายเชียงใหม่-ฝาง (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 107) จัดทำเป็นสวนสาธารณะเพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติเนื่องในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน ทรงเจริญพระชนมพรรษาครบ 60 พรรษา โครงการพัฒนาที่สำคัญอีกโครงการหนึ่งทำใหม่ในที่สวนสาธารณะเพิ่มมากขึ้น ได้แก่ การพัฒนาพื้นที่ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำปิง บริเวณใกล้ ๆ กับสะพานรัฐ จัดทำสวนสาธารณะ ที่จอดรถ และถนนสายใหม่

(2) การใช้ที่ดินเพื่อการพาณิชย์กรรม มีการใช้ที่ดินประมาณ 669 ไร่ ในปี พ.ศ. 2531 เพิ่มขึ้นเป็น 1,040 ไร่ ในปี พ.ศ. 2535 หรือคิดเป็นร้อยละ 13.98 ต่อปี การเปลี่ยนแปลงนี้แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ กล่าวคือ ในบริเวณย้ายการค้าศูนย์กลางเมืองเชียงใหม่ การเปลี่ยนแปลงเป็นการเพิ่มความหนาแน่น รูปแบบของการใช้ที่ดินเปลี่ยนแปลงจากการใช้ที่ดินในแนวราบ (Horizontal Expansion) เป็นการใช้ที่ดินในแนวตั้ง (Vertical Expansion) เนื่องจากในบริเวณศูนย์กลางเมือง ที่ดินมีราคาสูงมากและพื้นที่ว่าง เพื่อการพัฒนาที่อยู่เป็นส่วนน้อย ดังนั้นการใช้ที่ดินจึงต้องคำนึงถึงการได้ประโยชน์สูงสุด นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน เพื่อการพาณิชย์กรรมที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าว ปรากฏชัดในลักษณะของการเพิ่มในพื้นที่ใหม่ โดยกระจายตัวออกจากศูนย์กลางเมืองเชียงใหม่ไปทุกทิศทาง รูปแบบของการค้าเริ่มพัฒนาเป็นห้างสรรพสินค้าและศูนย์การค้าที่มีกิจกรรมต่าง ๆ ครบวงจร ในส่วนของสุขาภิบาลต่าง ๆ ที่ตั้งอยู่รายรอบเทศบาล

เอกสารแนบ เชียงใหม่ ก็มีกรำขายยตัวทางด้านพาณิชย์กรรมในทุกชุมชนอนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

(3) การใช้ที่ดินเพื่อการอุตสาหกรรม มีการใช้ที่ดินประมาณ 358 ไร่ ในปี พ.ศ. 2531 เพิ่มขึ้นเป็น 411 ไร่ ในปี พ.ศ. 2535 หรือคิดเป็นร้อยละ 3.52 ต่อปี การใช้ที่ดินที่เพิ่มขึ้น ส่วนใหญ่เกิดขึ้นในบริเวณสุขาภิบาลและในบริเวณชุมชนชนบท

(4) การใช้ที่ดินเพื่อเป็นที่พักอาศัย ในปี พ.ศ.2531 มีการใช้ที่ดิน 7,725 ไร่ เพิ่มขึ้นเป็น 8,467 ไร่ ในปี พ.ศ. 2535 หรือคิดเป็นร้อยละ 2.40 ต่อปี ลักษณะของการเปลี่ยนแปลงเป็นการเพิ่มความหนาแน่นโดยรอบบริเวณศูนย์กลางเมืองเชียงใหม่ และกระจายตัวไปทุกทิศทางตามแนวถนนสายหลักที่เชื่อมต่อเมืองเชียงใหม่กับเมืองอื่น ๆ ซึ่งจะพัฒนาในรูปแบบของหมู่บ้านจัดสรร

3.5 รูปแบบและแนวโน้มการขยายตัวของชุมชน

ระยะเริ่มแรกของการตั้งถิ่นฐาน ชุมชนรวมตัวกันอยู่ในบริเวณคูเมือง พื้นที่โดยรอบคูเมืองยังคงเป็นพื้นที่เกษตรกรรม ต่อมาชุมชนเจริญขึ้นมีการพัฒนาขยายตัวออกมาบริเวณพื้นที่ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำปิง เมื่อมีการสร้างสถานีรถไฟในสมัยรัชกาลที่ 5 ชุมชนได้ขยายข้ามแม่น้ำปิงมาทางด้านฝั่งตะวันออก บริเวณถนนเจริญเมือง เมื่อมีการตัดถนนอ้อมเมืองและสร้างมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ชุมชนก็ขยายตัวออกไปหลายทิศทางตามเส้นทางคมนาคมและโครงข่ายสาธารณูปโภคชุมชนใกล้เคียงซึ่งตั้งอยู่ในรัศมี 10-20 กิโลเมตรจากตัวเมืองเชียงใหม่ ได้แก่ ชุมชนสุขาภิบาลแม่ริม ชุมชนสุขาภิบาลแม่ใจ ชุมชนสุขาภิบาลสันทรายหลวง ชุมชนเหล่านี้มีเส้นทางคมนาคมติดต่อกับเมืองเชียงใหม่ได้อย่างสะดวก รวดเร็ว ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เกิดการพัฒนาขยายพาณิชยกรรม และย่านพักอาศัยเข้าไปในพื้นที่ชนบทเป็นแถบ ๆ ตามเส้นทางคมนาคมเหล่านี้ โดยเฉพาะทางด้านเหนือไปสู่ชุมชนสุขาภิบาลแม่ริม ทางด้านตะวันออกไปสู่สุขาภิบาลต้นเปา และสุขาภิบาลสันกำแพงและทางด้านใต้ไปสู่สุขาภิบาลหางดง เป็นบริเวณที่มีแนวโน้มการขยายตัวสูง

3.6 ประชากร

ใน พ.ศ. 2530 พื้นที่ศึกษามีประชากรจำนวน 218,524 คน จำนวนบ้าน 40,835 หลังคาเรือน ความหนาแน่นประชากร 2,179 คนต่อ 1 ตารางกิโลเมตร

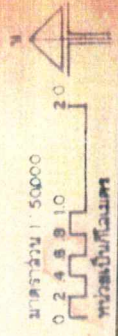
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แผนที่หมายเลข 3.4 แสดงผังการใช้ที่ดินในอนาคต

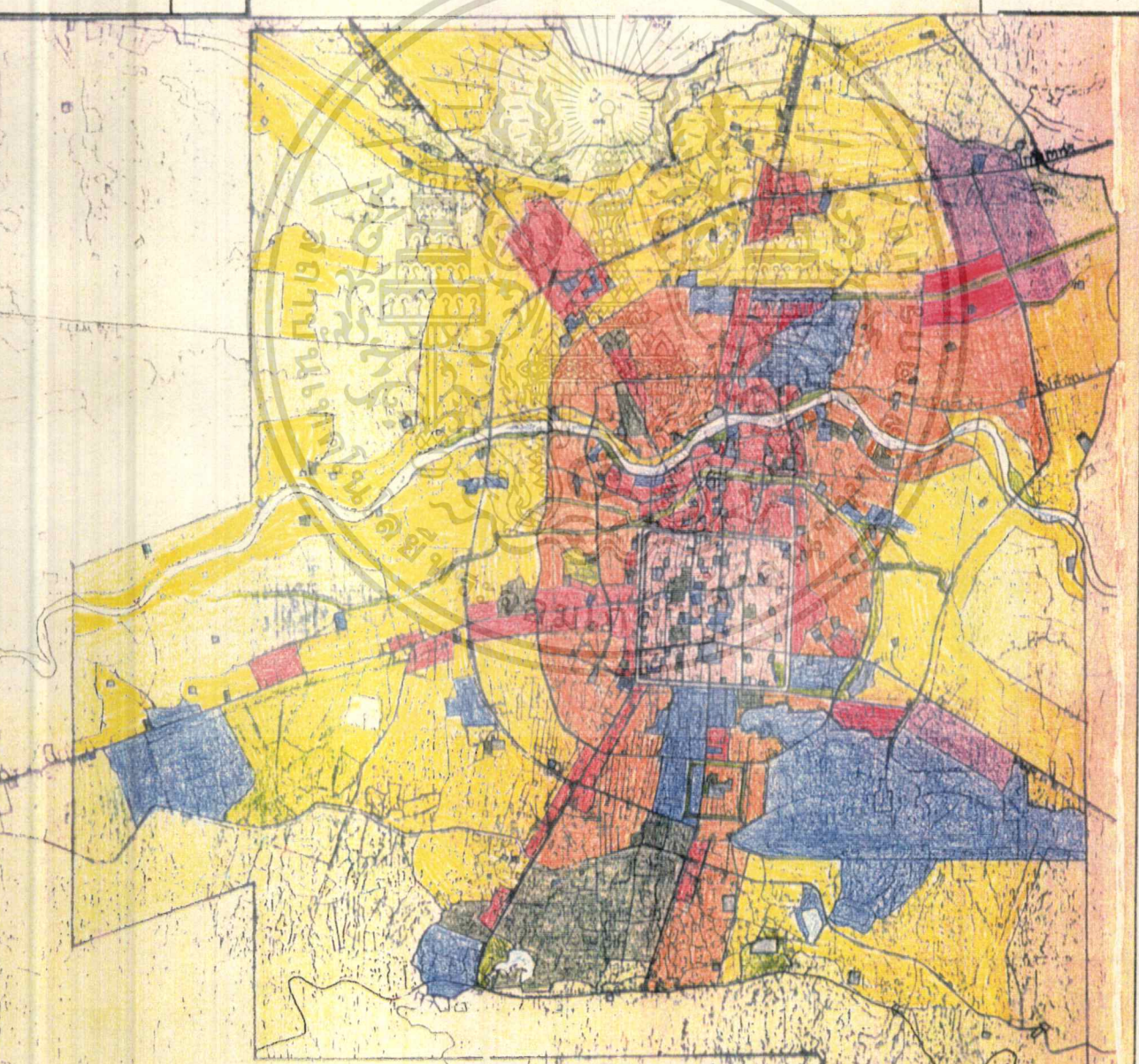
ผังเมืองรวมเมืองเชียงใหม่

ผังแสดงการใช้ที่ดินในอนาคต

- เขตที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย
- เขตที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง
- เขตอุตสาหกรรม และที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย
- เขตที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก
- เขตที่อยู่อาศัยหนาแน่นสูง
- เขตอุตสาหกรรม
- เขตคลังสินค้า
- เขตราชการ และ เกษตรกรรม
- เขตที่ไว้เพื่อการพักผ่อน และ สวนสาธารณะ
- เขตสถาบันการศึกษา
- เขตสถาบันการศาสนา
- เขตสถาบันราชการ สาธารณูปโภค และ สาธารณูปการ
- เขตสิ่งเมืองรวม
- เขตต้นไม้
- เขตน้ำ
- เขตทุ่งนา

แนวทางการจัดทาสถาณะ
ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่สามารถนำไปใช้เพื่อวัตถุประสงค์อื่นใด

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จากการที่เชียงใหม่เป็นศูนย์กลางเกือบทุก ๆ ด้านของภาคเหนือตอนบน รวมทั้งเป็นแหล่งจ้างงานสำคัญ ทำให้มีประชากรวันแรงงานจากต่างอำเภอเดินทางไป-กลับ เพื่อมาทำงานในเขตเมืองเชียงใหม่ จำนวนนักท่องเที่ยวที่มาเยือนเชียงใหม่ ก็มีจำนวนมากกว่าจำนวนประชากรท้องถิ่น นอกจากนี้ การที่มาตราฐานของการเรียนการสอนในโรงเรียนต่าง ๆ ไม่เท่ากันทำให้ประชากรในอำเภออื่น ๆ นิยมส่งบุตรหลานเข้ามาเรียนในเมืองเชียงใหม่มากกว่าจะให้เรียนในแต่ละอำเภอ

เมื่อศึกษาสถิติจำนวนประชากร พบว่า ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่มีน้อยกว่าจำนวนประชากรจากที่อื่นที่มาใช้บริการของเทศบาล ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3.2 เปรียบเทียบจำนวนประชากรและนักท่องเที่ยวในปี พ.ศ. 2526 และ 2532

ประเภท	พ.ศ. 2526	พ.ศ. 2532
ประชากรในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ¹ (ตามทะเบียนราษฎร์)	150,537	159,279
จำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทย ²	389,214	2,041,214
จำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ²	144,791	527,579
รวมจำนวนนักท่องเที่ยว	534,005	2,568,793

ที่มา : ¹ ฝ่ายวิเคราะห์นโยบายและแผนเทศบาลนครเชียงใหม่

² รายงานโครงการสำรวจการท่องเที่ยวภายในประเทศ พ.ศ. 2532, การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

จะเห็นได้ว่า มีประชากรในเขตเทศบาลฯ เพิ่มจากปี พ.ศ. 2526-2532 เพียง 8,742 คน แต่จำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นในช่วงเวลาเดียวกันถึง 2,034,788

คน ซึ่งเป็นอัตราการเพิ่มที่สูงมาก และแสดงให้เห็นว่าจำนวนนักท่องเที่ยวมีมากกว่าคนที่
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น ต้องชี้แจงให้ชัดเจนและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้
อาศัยอยู่ในเมืองเชียงใหม่หลายเท่าตัว

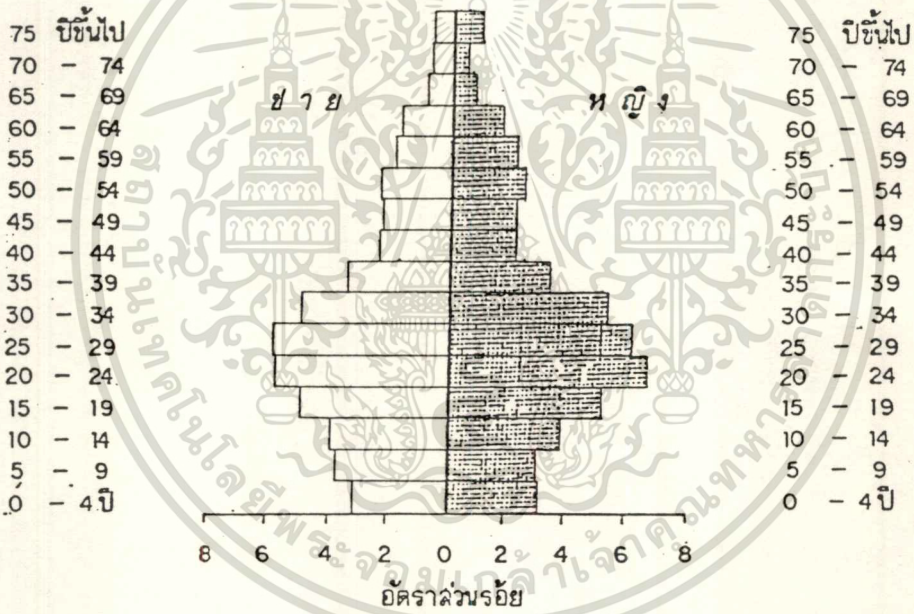
ตารางที่ 3.3 แสดงโครงสร้างประชากรจำแนกตามหมวดอายุและเพศของบัณฑิตศึกษา

หมวดอายุ	จำนวนประชากร			อัตราส่วนระหว่างเพศ		อัตราส่วนหมวดอายุรวม	อัตราส่วนระหว่างหมวดอายุ	
	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง		ชาย	หญิง
ยอดรวม	105,629	112,895	218,524	48.34	51.66	100	48.34	51.66
0 - 4 ปี	6,907	7,184	14,091	49.02	50.98	6.45	3.16	3.29
5 - 9 ปี	8,280	6,216	15,096	54.85	45.15	3.79	3.79	3.12
10 - 14 ปี	8,680	8,576	17,256	50.30	49.70	7.89	3.97	8.92
15 - 19 ปี	10,851	11,586	22,437	48.36	51.64	10.27	4.97	5.30
20 - 24 ปี	12,514	14,799	27,313	45.82	54.18	12.50	5.73	6.77
25 - 29 ปี	12,314	13,726	26,440	48.09	51.91	12.10	5.82	6.28
30 - 34 ปี	10,742	11,791	22,533	47.67	52.33	10.32	4.92	5.40
35 - 39 ปี	7,612	7,815	15,427	49.34	50.66	7.06	3.48	3.58
40 - 44 ปี	5,055	5,128	10,183	49.64	50.36	4.66	2.31	2.35
45 - 49 ปี	4,858	6,073	9,931	48.92	51.08	4.54	2.22	2.32
50 - 54 ปี	5,032	5,820	10,183	46.37	53.63	4.96	2.30	2.66
55 - 59 ปี	4,135	5,210	9,345	44.25	55.75	4.27	1.89	2.38
60 - 64 ปี	3,622	4,091	7,713	46.96	53.04	3.53	1.66	1.87
65 - 69 ปี	1,851	1,898	3,749	49.37	50.63	1.75	0.85	0.87
70 - 74 ปี	1,445	1,107	2,552	56.62	43.38	1.17	0.66	0.51
75 ปีขึ้นไป	1,331	2,275	3,606	36.91	63.09	1.65	0.61	1.04

ที่มา : จากการศึกษา กองวิจัย สำนักผังเมือง กุมภภัณฑ์ - เมษายน 2530.

แนวทางการจัดหาส่วนล่าอาหารณะในเขตเทศบาลนคร เชียงใหม่

แผนภูมิหมายเลข 3.1
 โครงสร้างประชากร ปี 2530
 เขตพื้นที่ศึกษา

ที่มา: จากการสำรวจ ก.พ. - เม.ย. 30

ตารางที่ 3.4 แสดงความหนาแน่นของประชากรในพื้นที่ศึกษา

บริเวณ	พื้นที่ (กม ²)	ประชากร (คน)	ความหนาแน่น (คน/กม ²)
ในเขตเทศบาล	40.216	167,899	4,175
ตำบลข้างเฟือก	5.86	21,372	3,647
A1	2.58	1,275	494
A2	0.60	4,164	6,940
A3	1.05	6,285	5,986
A4	0.91	4,816	5,292
A5	0.72	4,816	6,711
ตำบลปากตัน	4.278	7,210	1,685
B1	3.382	4,973	1,470
B2	0.896	2,237	2,497
ตำบลสุเทพ	6.232	14,658	2,352
C1	2.483	1,977	796
C2	1.036	2,756	2,660
C3	1.216	5,073	4,172
C4	1.497	4,852	3,241
ตำบลศรีภูมิ	2.948	22,562	7,653
D1	0.576	4,373	7,592
D2	0.785	6,198	7,896
D3	0.768	5,604	7,279
D4	0.563	5,848	10,387
D5	0.256	539	2,105

ตารางที่ 3.4 (ต่อ)

บริเวณ	พื้นที่ (กม ²)	ประชากร (คน)	ความหนาแน่น (คน/กม ²)
ตำบลพระสิงห์	1.254	9,557	7,621
E1	0.358	2,348	6,559
E2	0.512	2,967	5,795
E3	0.384	4,242	11,047
ตำบลช้างม้อย	1.407	9,072	6,448
F1	0.384	1,297	3,378
F2	0.422	2,528	5,991
F3	0.256	2,378	9,289
F4	0.345	2,869	8,316
ตำบลหายยา	2.134	15,657	7,337
G1	0.576	2,198	3,816
G2	0.43	3,492	8,121
G3	0.474	4,140	8,734
G4	0.50	4,353	8,708
G5	0.154	1,473	9,565
ตำบลช้างคลาน	2.728	19,594	7,183
H1	0.243	3,741	15,395
H2	0.222	2,686	12,099
H3	0.205	3,304	16,117
H4	0.409	1,831	4,477

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 3.4 (ต่อ)

บริเวณ	พื้นที่ (กม ²)	ประชากร (คน)	ความหนาแน่น (คน/กม ²)
H5	0.921	2,336	2,536
H6	0.472	3,412	7,229
H7	0.256	2,284	8,922
ตำบลป่าแดด	0.512	1,895	3,701
I1	0.512	1,895	3,701
ตำบลฟ้าฮ่าม	1.012	1,918	1,859
J1	1.012	1,918	1,859
ตำบลวัดเกต	6.657	29,272	4,397
K1	0.755	2,839	3,760
K2	0.881	6,390	7,253
K3	1.054	3,932	3,731
K4	0.832	1,618	1,944
K5	1.779	8,467	4,759
K6	0.627	2,691	4,292
K7	0.729	3,335	4,575
ตำบลหนองป่าครั่ง	0.857	2,597	3,030
ตำบลท่าศาลา	2.661	5,779	2,172
M1	1.369	4,283	3,129
M2	1.292	1,496	1,158
ตำบลท่าศาลา	1.676	6,756	4,031
N1	0.448	1,378	3,076

ตารางที่ 3.4 (ต่อ)

บริเวณ	พื้นที่ (กม ²)	ประชากร (คน)	ความหนาแน่น (คน/กม ²)
N2	0.665	4,048	6,087
N3	0.563	1,330	2,362
นอกเขตเทศบาล	60.01	50,625	844
อำเภอเมือง	44.76	49,393	880
ตำบลสันผีเสื้อ	3.44	2,830	827
ตำบลฟ้าฮ่าม	2.72	4,288	1,516
ตำบลหนองป่าครั่ง	3.13	4,598	1,469
ตำบลท่าศาลา	4.92	3,030	616
ตำบลหนองหอย	2.16	4,700	2,176
ตำบลป่าแดด	4.44	3,946	889
ตำบลสุเทพ	12.31	7,916	643
ตำบลช้างเผือก	11.12	8,085	727
ตำบลแม่เหียะ	0.52	-	-
อำเภอแม่ริม	3.89	2,829	727
ตำบลคอนแก้ว	3.89	2,829	727
อำเภอสันทราย	11.36	8,403	740
ตำบลหนองจ่อม	1.48	1,178	796
ตำบลสันทรายน้อย	5.68	4,375	770
ตำบลสันพระเนตร	4.20	2,850	678
ผังเมืองรวม	100.266	218,524	2,179

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้ใช้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่าในรูปแบบใดก็ตาม กรุณาแจ้งสำนักผังเมือง พ.ศ. 2530 เอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แนวทางการจัดทาส่วนล่าธารณะในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่

แผนที่หมายเลข 3.6
แสดง ความหนาแน่นของ ประชากร

หน่วยเป็น คน / ตร. กม.

	-----	<	1,000
	1,001 -		4,000
	4,001 -		6,000
	6,001 -		8,000
	8,001 -		11,000
	-----	>	11,000

- สัญลักษณ์
- เขตเทศบาลเดิม
  - เขตจังหวัดศึกษา
  - เขตอำเภอ
  - ถนน
  - แม่น้ำ, คลอง
  - ทางรถไฟ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จากตัวเลขประมาณการของเทศบาลนครเชียงใหม่ พบว่า ในปี พ.ศ. 2535 จำนวนประชากรในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ในช่วงเวลากลางวันมีจำนวนสูงถึง 400,000 คน ซึ่งมากกว่าจำนวนประชากรในทะเบียนราษฎร ซึ่งมีประมาณ 160,000 คน เนื่องจากจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในแต่ละวัน การอพยพจากต่างจังหวัดมาอยู่อาศัยแบบถาวร (โดยไม่มีการแจ้งย้ายเข้า) และการเข้ามาทำงานและเรียนหนังสือของประชากรอำเภอใกล้เคียง

จากการประมาณการ ประชากรในอนาคตโดยใช้อัตราประชากร พ.ศ. 2530 เป็นปีฐาน พบว่า ชุมชนเมืองมีการเติบโตด้วยอัตราร้อยละ 1.73 ต่อปี ซึ่งคาดว่า จะมีประชากรในเขตพื้นที่ศึกษา 10 และ 20 ปีข้างหน้า คือ พ.ศ. 2545 และ พ.ศ. 2555 ประมาณ 280,276 คน และ 330,861 คน ตามลำดับ (ไม่รวมเขตทหาร)

3.7 ลักษณะทางเศรษฐกิจ

ในปี พ.ศ. 2528 ผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดเชียงใหม่สูงเป็นอันดับที่หนึ่งของภาคเหนือตอนบน มีมูลค่า 8,093.5 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 30.79 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมของอนุภาค มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดฯ ได้มาจากการผลิตสาขาตติยกรรม (ภาคการค้าและบริการ) มีมูลค่า 4,571.5 ล้านบาท รองลงมาได้แก่ สาขาปฐมนุฏี (ภาคเกษตรกรรม) และสาขาตติยกรรม (ภาคอุตสาหกรรม) คิดเป็นร้อยละ 56.48, 23.94 และ 19.58 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด

ในปี พ.ศ. 2532 ผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดเชียงใหม่มีมูลค่า 11,230.8 ล้านบาทหรือคิดเป็นร้อยละ 32.29 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมของอนุภาค สำหรับรายได้หลักจากสาขาการผลิตยังคงมีสัดส่วนเช่นเดียวกับปี 2528

1. โครงสร้างทางเศรษฐกิจจังหวัดเชียงใหม่

จังหวัดเชียงใหม่เป็นศูนย์เศรษฐกิจการเงินที่สำคัญของภาคเหนือ ศูนย์เศรษฐกิจการเงินกระจุกตัวในอำเภอเมืองเชียงใหม่ เนื่องจากลักษณะที่ตั้งเป็นศูนย์กลางคมนาคมและบริเวณอำเภอเมืองฯ และอำเภอใกล้เคียง ได้แก่ อำเภอสารภี อำเภอหางดง อำเภอสันทราย อำเภอสันป่าตอง และอำเภอดอยสะเก็ด เป็นแหล่งผลิตพืชผลสำคัญของ

เอกสารจังหวัด และพัฒนาให้อำเภอเมืองฯ และปริมณฑลเป็นศูนย์กลางพืชผลและพาณิชยกรรม นอก
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จากนี้ ความได้เปรียบทางด้านโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) ของอำเภอเมืองฯ เอื้ออำนวยให้อุตสาหกรรมต่าง ๆ เปิดดำเนินการในบริเวณนี้เพื่อรองรับผลผลิตเกษตรและการท่องเที่ยว และเป็นที่น่าสังเกตว่าการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ของภาคบริการที่ต่อเนื่องกับการท่องเที่ยว ทำให้ทิศทางการพัฒนาของจังหวัดมีแนวโน้มกระจุกตัวในอำเภอเมืองฯ เพิ่มขึ้น

2. อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ที่ได้พัฒนาขึ้นมาทั้งในรูปแบบของคุณภาพการบริการและการสนับสนุนการท่องเที่ยว และในรูปแบบของจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นนั้น อาศัยลักษณะพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดเชียงใหม่เป็นสำคัญ อิทธิพลทางสังคมและวัฒนธรรมของเชียงใหม่ เป็นผลของการผสมผสานระหว่างระบบการเมืองการปกครอง และระบบความเชื่อและศาสตร์ของพม่าและไทย ที่ผลักดันปกครองอาณาจักรเชียงใหม่เป็นเวลานาน นอกจากนั้น การที่จังหวัดเชียงใหม่เป็นเมืองที่มีการถ่ายทอดวัฒนธรรมมายาวนาน ตั้งแต่พระยามังรายได้เริ่มตั้งเมืองเชียงใหม่เป็นราชธานีของล้านนาไทย ในปี พ.ศ. 1893 และขนานนามว่า "เทพบุรีศรีนครพิงค์เชียงใหม่" จนถึงปัจจุบัน เชียงใหม่ไม่เคยถูกทำลายเหมือนกับอาณาจักรอื่น ๆ ดังนั้น ลักษณะเฉพาะตัวทางสังคมและวัฒนธรรมของเชียงใหม่จึงเป็นคุณลักษณะที่เอื้ออำนวยต่อการท่องเที่ยวอย่างยิ่ง สิ่งเอื้ออำนวยต่อการท่องเที่ยวอาจกล่าวโดยสรุปลักษณะเด่นได้ คือ

- ที่ตั้ง จังหวัดเชียงใหม่ตั้งอยู่บนที่ราบลุ่มแม่น้ำปิง ซึ่งอยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเลถึง 1,027 ฟุต พื้นที่ทั่วไปเต็มไปด้วยป่าไม้ ภูเขา จึงมีสิ่งสวยงามตามธรรมชาติที่เอื้ออำนวยต่อการท่องเที่ยวมากมาย เช่น ดอยอินทนนท์ น้ำตกแม่สา น้ำตกแม่กลาง น้ำตกแม่ยะ ถ้ำเชียงดาว ฯลฯ ดอกไม้ป่า เช่น กล้วยไม้ที่หายาก เป็นต้น

- ภูมิอากาศ อุณหภูมิของจังหวัดเชียงใหม่ โดยเฉลี่ยไม่ร้อนจัด ไม่หนาวจัด และค่อนข้างชุ่มชื้นตลอดปี จึงมีอิทธิพลต่อความคิด จิตใจของคนในท้องถิ่นและยังมีผลต่อพืชพันธุ์ดอกไม้ที่มีลักษณะโดดเด่นเฉพาะของเชียงใหม่

- คนไทยภูเขา ดังกล่าวมาแล้วว่า เชียงใหม่มีเทือกเขามากมายและเทือกเขาบางเทือกยาวติดต่อกับพม่า ลาว จนถึงประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน จึงมีชน

เช่น จีนฮ่อ และชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ซึ่งมีวิถีทางการดำเนินชีวิตที่ผิดแผกจากคนบนพื้นราบ โดยสิ้นเชิง จึงเป็นสิ่งดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาศึกษาเรียนรู้และอยากพบเห็น

- โบราณสถาน โบราณวัตถุ การเป็นราชธานีของอาณาจักรล้านนาไทย ติดต่อกันเป็นเวลานานกว่าห้าร้อยปี (พ.ศ. 1839-2436) ทำให้เชียงใหม่ร่ำรวยมรดกทางวัฒนธรรม ทางวัตถุ มีโบราณวัตถุมากมายในวัด และคุ้มเจ้านายฝ่ายเหนือ และมีโบราณสถานที่เก่าแก่ ซึ่งแสดงถึงวัฒนธรรม ความเชื่อ และประวัติศาสตร์อันยาวนานที่น่าศึกษาของจังหวัดเชียงใหม่ นอกจากนี้ยังมีวัดที่เก่าแก่ มีอายุมากกว่าสี่ร้อยปี เช่น วัดพระบรมธาตุดอยสุเทพ วัดถ้ำเชียงดาว วัดเจดีย์เจ็ดยอด เป็นต้น

- ประเพณี ชาวเชียงใหม่มีประเพณีเช่นเดียวกับภูมิภาคอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นประเพณีการเกิด การตาย และมีประเพณีที่แตกต่างจากภูมิภาคอื่น ๆ เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีเข้าอินทนิล และประเพณีลอยกระทง เป็นต้น

- ศิลปหัตถกรรม หัตถกรรมพื้นบ้านของจังหวัดเชียงใหม่ ก็เหมือนกับหัตถกรรมพื้นบ้านทั่ว ๆ ไปที่จะต้องใช้เวลาในท้องถิ่น เชียงใหม่มีเงินและไม้ เช่น รม เครื่องเงิน และเครื่องมืออื่น ๆ

จากเอกลักษณ์ทางสังคม วัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมของชาวเชียงใหม่ดังกล่าวข้างต้น ถือได้ว่า เป็นคุณสมบัติที่ทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่เจริญอย่างรวดเร็วทั้งในรูปแบบของจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น และในรูปแบบของคุณภาพการบริการด้านการท่องเที่ยวต่าง ๆ ดังนั้นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจึงสามารถทำรายได้ให้แก่จังหวัดเชียงใหม่สูงมากในแต่ละปี และส่งผลต่อเนื่องต่อผลผลิตทางเศรษฐกิจสาขาอื่น ๆ ทั้งในระดับชุมชนและจังหวัด

สำหรับพื้นที่ในเขตศึกษา โดยเฉพาะในบริเวณเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ นอกจากจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญเป็นจำนวนมากแล้ว ยังเป็นศูนย์กลางสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวของจังหวัด โดยจะเป็นแหล่งที่ตั้งของธุรกิจ ที่เกี่ยวเนื่องโดยตรงกับการท่องเที่ยว คือธุรกิจโรงแรม ภัตตาคาร ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก และสินค้าพื้นเมือง การแลกเปลี่ยนเงินตรา รวมถึงไปถึงบริการทางด้านสาธารณสุข และ

บริการทางด้านความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว นอกจากนี้ ยังเป็นศูนย์กลางการคมนาคม การค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ขนส่งที่จะกระจายนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ และเป็นศูนย์กลางการบริการ
ข่าวสารด้านการท่องเที่ยว ให้แก่นักท่องเที่ยวในจังหวัดและจังหวัดใกล้เคียง

3. การค้าและบริการ

ในปี พ.ศ. 2535 มีสถานประกอบกิจการค้าและบริการจำนวน 6,321 แห่ง ส่วนใหญ่กระจุกตัวอยู่ในเขตศูนย์กลางเมือง แรงงานในสถานประกอบกิจการฯ เหล่านี้มีจำนวน 57,180 คน เป็นแรงงานของสถานประกอบกิจการฯ ในเขตศูนย์กลางเมือง ร้อยละ 88.20 เป็นแรงงานของสถานประกอบกิจการฯ ในเขตรอบนอกร้อยละ 11.80

(1) ประเภทกิจการค้าและบริการ

เมื่อพิจารณาเกี่ยวกับประเภทกิจการค้าและบริการ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นร้านขายอาหารและเครื่องดื่ม (1,236 แห่ง) รองลงมาได้แก่ ร้านขายของใช้เบ็ดเตล็ด และร้านเสริมสวยชาย/หญิง (737 และ 601 แห่ง) ตามลำดับ

สำหรับรูปแบบ หรือลักษณะของอาคารประกอบกิจการค้า และบริการ ส่วนใหญ่ร้อยละ 52.37 เป็นการค้าบริการ รองลงมาได้แก่ การค้าปลีก คิดเป็นร้อยละ 30.01

(2) ขนาดสถานประกอบกิจการค้าและบริการ

สำหรับขนาดของสถานประกอบกิจการค้าและบริการ พิจารณาจากจำนวนคนทำงานในสถานประกอบการ มีสถานประกอบการจำนวน 6,321 แห่ง ส่วนใหญ่เป็นสถานประกอบการค้าขนาดเล็กที่มีคนทำงานตั้งแต่ 1-5 คน จำนวน 4,573 แห่ง หรือคิดเป็นร้อยละ 72.35 รองลงมาได้แก่ สถานประกอบการที่มีคนทำงานตั้งแต่ 6-20 คน เป็นคิดร้อยละ 22.37 สำหรับสถานประกอบการที่มีคนทำงานตั้งแต่ 101 คนขึ้นไปมีอยู่ 47 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 0.74

4. กิจการอุตสาหกรรม

ในปี พ.ศ. 2535 มีโรงงานอุตสาหกรรมจำนวน 555 แห่ง จำนวนผู้ทำงานในกิจการอุตสาหกรรม 5,540 คน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

(1) ประเภทกิจการอุตสาหกรรม

เมื่อพิจารณาถึงประเภทของกิจการอุตสาหกรรมพบว่า โรงงาน อุตสาหกรรมส่วนใหญ่ร้อยละ 28.23 เป็นอุตสาหกรรมบริการประเภทโรงกลึงและอู่ซ่อมรถ รองลงมาได้แก่อุตสาหกรรมสินค้าพื้นเมืองและของที่ระลึก อุตสาหกรรมแปรรูปไม้ แกะสลัก และแอนติค และโรงพิมพ์ คิดเป็นร้อยละ 13.65 และ 7.4 ตามลำดับ

(2) ขนาดของโรงงานอุตสาหกรรม

เมื่อจำแนกโรงงานอุตสาหกรรมออกตามขนาดของคณทำงาน พบว่า โรงงานอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ร้อยละ 52.61 เป็นโรงงานขนาดเล็กที่มีคณทำงาน 1 - 5 คน รองลงมาได้แก่ โรงงานอุตสาหกรรมที่มีคณทำงาน 6 - 20 คน และ 21 - 50 คน คิดเป็นร้อยละ 36.22 และ 6.85 ตามลำดับ โรงงานอุตสาหกรรมที่มีขนาดคณทำงานตั้งแต่ 101 คนขึ้นไปมีอยู่ 10 แห่ง หรือคิดเป็นร้อยละ 1.80

3.8 สถานการณ์คลังของเทศบาล

1. รายได้โดยไม่รวมเงินอุดหนุน (ย้อนหลัง 3 ปี)

- ปีงบประมาณ 2531 จำนวน 155,562,391.15 บาท
- ปีงบประมาณ 2532 จำนวน 161,723,298.86 บาท
- ปีงบประมาณ 2533 จำนวน 190,995,013.42 บาท

2. รายได้โดยรวมเงินอุดหนุน (ย้อนหลัง 3 ปี)

- ปีงบประมาณ 2531 จำนวน 192,575,892.75 บาท
- ปีงบประมาณ 2532 จำนวน 210,785,022.43 บาท
- ปีงบประมาณ 2533 จำนวน 236,748,191.83 บาท

และจากรายได้ทั้งหมดในปี พ.ศ. 2533 นั้น รายได้ส่วนใหญ่มาจากหมวดภาษีอากร เป็นจำนวนทั้งสิ้น 145,409,759.04 บาท หรือคิดเป็นร้อยละ 61.42

ที่มา : กองคลัง เทศบาลนครเชียงใหม่

3.9 สถาบันและบริการทางสังคม

1. สถานที่ราชการ

จังหวัดเชียงใหม่เป็นศูนย์รวมของอำนาจทางการบริหารในภูมิภาคนี้มาตั้งแต่อดีต ตั้งแต่สมัยอาณาจักรล้านนา แม้จะมีการเปลี่ยนรูปแบบการปกครองหลายครั้ง เชียงใหม่ก็ยังคงมีบทบาทเป็นศูนย์กลางการบริหารของภูมิภาคนี้ตลอดมา

ในพื้นที่ศึกษามีหน่วยราชการทั้งที่สังกัดส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค ตลอดจนองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ตั้งอยู่ 169 หน่วยงาน และมีข้าราชการและพนักงานประจำอยู่ 32,535 คน

2. การบริการทางการศึกษา

ปัจจุบันเมืองเชียงใหม่ เป็นศูนย์กลางการบริการทางการศึกษาที่สำคัญของจังหวัดเชียงใหม่และภาคเหนือ การจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษา จนถึงระดับอุดมศึกษามีหน่วยงานที่รับผิดชอบหลายหน่วยงาน เช่น เทศบาลนครเชียงใหม่ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเชียงใหม่ และทบวงมหาวิทยาลัย เป็นต้น

ในปี พ.ศ. 2535 มีสถานศึกษาทั้งสิ้น 245 แห่ง จากจำนวนสถานศึกษาทั้งจังหวัดเชียงใหม่ 1,088 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 21.59 จำนวนนักเรียน 90,648 คน คิดเป็นร้อยละ 36.25 ของจำนวนนักเรียนทั้งจังหวัด จำนวน 250,053 คน เมื่อพิจารณาจำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า สถานศึกษาระดับปลายสายวิชาชีพและระดับอุดมศึกษาจะรวมตัวอยู่ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่

3. บริการด้านการแพทย์และสาธารณสุข

ปัจจุบันเมืองเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางการให้บริการด้านการแพทย์ และสาธารณสุขของภาคเหนือตอนบน เป็นที่ตั้งของโรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่ ซึ่งเป็นโรงพยาบาลขนาดใหญ่และทันสมัยที่สุดในภาคเหนือ สามารถรับผู้ป่วยได้ถึง 1,500 เตียง

เมื่อพิจารณาทั้งเขตพื้นที่ศึกษา พบว่า มีโรงพยาบาลของรัฐและเอกชนตั้งอยู่ 18 แห่ง นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งผลิตบุคลากรทางการแพทย์และพยาบาลระดับปริญญา โดยมีการเปิดสอนคณะแพทยศาสตร์ คณะทันตแพทยศาสตร์ คณะพยาบาลศาสตร์ และคณะเภสัชศาสตร์ ที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และคณะพยาบาลศาสตร์ที่มหาวิทยาลัยพายัพ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ด้านการกระจายของสถานบริการด้านการแพทย์และสาธารณสุข ปรากฏว่า มีสถานบริการทางการแพทย์และสาธารณสุขรวม 59 แห่ง เป็นโรงพยาบาล 18 แห่ง ศูนย์บริการสาธารณสุขของเทศบาลนครเชียงใหม่ 5 แห่ง และสถานีอนามัยประจำตำบล 36 แห่ง นอกจากนี้ในบริเวณเมืองเชียงใหม่ ยังมีหน่วยงานของรัฐให้บริการด้านการแพทย์และสาธารณสุขอีกหลายแห่ง เช่น ศูนย์วัดโรคเขต 10 ศูนย์มาเลเรียเขต 2 และศูนย์ทันตสาธารณสุข เขต 5 เป็นต้น

4. ศาสนสถาน

เมืองเชียงใหม่เป็นเมืองพุทธศาสนา ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ และมีความเลื่อมใสศรัทธาตั้งแต่โบราณกาล ในบริเวณเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ มีวัดถึง 84 วัด ซึ่งส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ในเขตกำแพงเมืองเก่า ตำบลที่มีวัดมากที่สุด ได้แก่ ตำบลศรีภูมิ ซึ่งมีถึง 21 วัด รองลงมาคือ ตำบลพระสิงห์ ซึ่งมีอยู่ 17 วัด ตำบลที่มีวัดเป็นจำนวนน้อยที่สุดได้แก่ ตำบลป่าแดด ซึ่งมีวัดตั้งอยู่ 1 วัด ส่วนตำบลท่าศาลาไม่มีวัดตั้งอยู่เลย วัดที่เป็นโบราณสถานที่สำคัญและตั้งอยู่บริเวณใจกลางเมืองเชียงใหม่ มีอยู่ 2 แห่งด้วยกัน คือ วัดพระสิงห์และวัดเจดีย์หลวง วัดพระสิงห์เป็นวัดที่มีความสำคัญ เนื่องจากเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญของเมืองเชียงใหม่ คือพระพุทธสิหิงค์ ส่วนวัดเจดีย์หลวงเป็นวัดที่มีความสำคัญอีกแห่งหนึ่ง สร้างขึ้นในสมัยของพระเจ้าแสนเมืองมาเป็นที่ตั้งของเสาหลักเมืองเชียงใหม่หรืออินทิลของเมืองเชียงใหม่ เมื่อพระไชยเชษฐาเสด็จมาจากแคว้นศรีสัตนาคนหุต (ล้านช้าง) เพื่อมาขึ้นครองเมืองเชียงใหม่ได้เสด็จมานมัสการพระเจดีย์หลวงก่อนที่จะขึ้นครองราชย์

นอกจากวัดในพุทธศาสนาแล้ว ยังมีศาสนสถานของศาสนาอื่น ๆ ทั้งศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม และศาสนาซิกข์ กระจายอยู่ทั่วไปเป็นจำนวนมาก

5. ส่วนสาธารณะและแหล่งนันทนาการ

เทศบาลนครเชียงใหม่มีหน้าที่ให้บริการด้านสาธารณะ สถานที่พักผ่อนหย่อนใจแก่ประชาชนโดยมีฝ่ายส่วนสาธารณะ กองช่าง เป็นผู้รับผิดชอบในด้านการบำรุงรักษาปลูกไม้ดอกไม้ประดับและจัดสถานที่สำหรับพักผ่อนหย่อนใจภายในเขตเทศบาล ซึ่งปัจจุบันมีส่วนสาธารณะในความรับผิดชอบ ดังนี้คือ

สวนสาธารณะรอบคูเมืองทั้งสี่ด้าน เป็นที่ว่างระหว่างริมน้ำกับถนน มีการปลูกต้นไม้ มีสนามหญ้าให้ประชาชนเข้าไปพักผ่อนเดินเล่นได้ มีพื้นที่รวมทั้งหมดยประมาณ 32 ไร่ น้ำพุข้างฝือก ตั้งอยู่หน้าประตูข้างฝือก มีพื้นที่ประมาณ 62 ตารางวา สวนสาธารณะบริเวณอนุสาวรีย์ 3 กษัตริย์ ตั้งอยู่หน้าศาลากลางจังหวัดเก่า จัดตกแต่งพื้นที่สนามหญ้า ม้านั่ง พื้นที่ประมาณ 2 ไร่

ที่โล่งว่างใช้ปลูกไม้ดอกไม้ประดับตามถนนสายต่าง ๆ เป็นพื้นที่เล็ก ๆ ตามถนนสายต่าง ๆ ใช้ปลูกไม้ดอกไม้ประดับ แต่ไม่ได้จัดพื้นที่ไว้ให้ประชาชนเข้าไปพักผ่อน ซึ่งมีพื้นที่รวมทั้งหมดยประมาณ 20 ไร่

เนื่องจากพื้นที่ให้บริการด้านสวนสาธารณะของเทศบาล ยังไม่เพียงพอแก่การให้บริการของประชาชนและนักท่องเที่ยว จึงมีความจำเป็นต้องใช้พื้นที่ในเขตเทศบาลซึ่งเปิดโอกาสให้ประชาชนโดยทั่วไปเข้าไปใช้บริการได้ในบางครั้ง เช่น สนามกีฬาของโรงเรียนต่าง ๆ ลานวัด ยิ่งไปกว่านั้น บริเวณพื้นที่ใกล้เคียงกับเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากตัวเมืองนักยังมีประชาชนนิยมไปพักผ่อนหย่อนใจ เช่น สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ (เนื้อที่ 5 ไร่) สวนรุกชาติห้วยแก้ว (เนื้อที่ 59 ไร่) สวนหลวงล้านนา ร.9 (เนื้อที่ 150 ไร่) สวนสัตว์เชียงใหม่ (เนื้อที่ 530 ไร่) พื้นที่รอบอ่างน้ำศูนย์เกษตรภาคเหนือ ศูนย์ศึกษาธรรมชาติและสัตว์ป่าเชิงคอบสุเทพ ห้วยตึงแฝก วนอุทยานแม่สา ฯลฯ เป็นต้น

3.10 ผังเมืองรวมเมืองเชียงใหม่

เพื่อเป็นแนวทางในการใช้ประโยชน์ที่ดินสำหรับจังหวัดเชียงใหม่ สำนักผังเมืองจึงได้เริ่มดำเนินการเพื่อการวางและจัดทำผังเมืองรวมเมืองเชียงใหม่มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2512 แต่เมื่อดำเนินการจัดทำผังเมืองเสร็จเรียบร้อยแล้ว ผังดังกล่าวไม่สามารถนำไปปฏิบัติใช้บังคับได้ เนื่องจากไม่มีกฎหมายรองรับ จนกระทั่งเมื่อมีการประกาศพระราชบัญญัติการผังเมืองในปี พ.ศ. 2518 สำนักผังเมืองจึงได้ดำเนินการวาง และจัดทำผังเมืองรวมเมืองเชียงใหม่อีกครั้ง ในปี พ.ศ. 2519 และสามารถประกาศบังคับใช้ผังเมืองรวมเมืองเชียงใหม่ตามกฎหมายกระทรวง ฉบับที่ 7 พ.ศ. 2527) โดยมีอายุการบังคับ

ใช้เป็นเวลา 5 ปี (พ.ศ. 2527-2532) มีพื้นที่เขตผังเมือง 100 ตารางกิโลเมตร การดำเนินการถ้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

และได้มีการปรับปรุงผังเมืองรวมเมืองเชียงใหม่ครั้งที่ 1 ประกาศตามกฎหมายกระทรวง ฉบับที่ 78 (พ.ศ. 2532) บังคับใช้ระหว่างปี พ.ศ. 2532 - 2537 มีพื้นที่เขตผัง 429 ตารางกิโลเมตร และเนื่องจากกฎหมายกระทรวงฉบับดังกล่าว จนถึงระยะเวลาสิ้นสุดในปี พ.ศ. 2537 สำนักผังเมืองจึงได้ดำเนินการปรับปรุงผังเมืองรวมเมืองเชียงใหม่ครั้งที่ 2 เพื่อดำเนินการตามกฎหมายประกาศใช้บังคับต่อไป

วัตถุประสงค์ในการวางผังการใช้ที่ดินในอนาคต ผังเมืองรวมเมืองเชียงใหม่ (พ.ศ. 2540) ก็เพื่อที่จะจัดประเภทการใช้ที่ดินออกเป็นย่านต่าง ๆ ให้มีการใช้ประโยชน์เต็มประสิทธิภาพ เป็นระเบียบเรียบร้อยและเป็นแนวทางสำหรับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานอันจะเป็นกรอบให้มีการจัดบริการสาธารณูปโภค และสาธารณูปการได้อย่างเหมาะสมและประหยัด สำหรับผังเมืองรวมเมืองเชียงใหม่ ได้คำนึงถึงผลกระทบทางด้านการส่งเสริมการพัฒนาด้านเศรษฐกิจสังคม และการท่องเที่ยว จึงกำหนดให้การใช้ที่ดินในบริเวณเขตคูเมืองเป็นที่ดินประเภทอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรม ประวัติศาสตร์ และโบราณคดี ให้คงความเป็นเอกลักษณ์ของเมือง เพื่อจูงใจและดึงดูดใจให้มีการพัฒนากิจกรรมบริการสำหรับการท่องเที่ยวต่อไป ภายในบริเวณที่ดินประเภทดังกล่าว ควรจะได้มีการตราข้อบัญญัติของท้องถิ่น เพื่อการควบคุมรูปลักษณะอาคารความสูงของสิ่งก่อสร้าง ตลอดจนความหนาแน่นและความเป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงามด้วย ประเภทการใช้ที่ดินแบ่งออกเป็นทั้งหมด 11 ประเภท โดยมีหลักการกำหนดประเภทสำคัญ ๆ ดังนี้

(1) ย่านการค้า บริเวณศูนย์กลางธุรกิจและย่านการค้าสำคัญ ให้รวมตัวอยู่บริเวณ 2 ผังแม่น้ำปิง ด้านใต้สะพานนวรัฐและได้กระจายย่านการค้าในลักษณะศูนย์การค้าเฉพาะถิ่นสำหรับให้บริการชุมชนรอบนอกโดยไม่จำเป็นต้องเดินทางเข้ามาในย่านกลางเมือง

(2) ศูนย์ราชการ ผังเมืองรวมเมืองเชียงใหม่ กำหนดการใช้ที่ดินของส่วนราชการและบริการสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ใช้กระจายอยู่ตามชุมชนทั้งรอบในและรอบนอก และได้กำหนดศูนย์ราชการหลักไว้ทางด้านเหนือของตัวเมือง สำหรับเป็นหน่วยงานราชการระดับจังหวัดและอำเภอ ส่วนการติดต่อราชการระดับท้องถิ่นเห็นสมควรให้กระจายอยู่ได้ตามมุมเมืองต่าง ๆ เพื่อความสะดวกในการติดต่อของประชาชนดังที่มีอยู่ปัจจุบัน

(3) อุตสาหกรรม ปัจจุบันนี้ ในเมืองเชียงใหม่ยังมิได้กำหนดบริเวณที่แน่นอน

เอกสารสำหรับเป็นย่านอุตสาหกรรม จึงมีโรงงานอุตสาหกรรมเกิดขึ้นอย่างกระจัดกระจายเกือบทุกย่านการดำเนินงานไม่ว่ากรณีโดยทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ด้านของตัวเมือง ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดปัญหาได้หากชุมชนมีความหนาแน่นสูงขึ้นไปในอนาคต จึงกำหนดบริเวณสำหรับจะเป็นย่านอุตสาหกรรมไว้ 2 บริเวณ คือ ทางด้านตะวันตกเฉียงใต้ ใกล้กับสนามบิน กำหนดไว้สำหรับเป็นอุตสาหกรรมประเภทบรรจุหีบห่อเพื่อการส่งสินค้าออก หรือสำหรับโรงงานขนาดย่อม เช่น การประกอบอุปกรณ์ไฟฟ้าหรือผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์ซึ่ง ไม่มีควันพิษและน้ำเสีย ส่วนโรงงานอุตสาหกรรมการเกษตรและอุตสาหกรรมในครัวเรือน ที่มีเครื่องจักร และมลพิษไม่มากนัก ได้กำหนดให้อยู่ทางด้านใต้ฝั่งตะวันออกของชุมชนซึ่งจะต้องมีมาตรการป้องกันและกำจัดของเสียตามหลักเกณฑ์ของกระทรวงอุตสาหกรรม บริเวณนี้ ยังเตรียมไว้สำหรับเป็นสถานีขนถ่ายสินค้าข้ามเมืองในอนาคตด้วย ส่วนโรงงานขนาดใหญ่ และอุตสาหกรรมส่งออกทั่ว ๆ ไป ควรจะสนับสนุนให้รวมอยู่ในบริเวณนิคมอุตสาหกรรมซึ่งอยู่ระหว่างเขตติดต่อจังหวัดลำพูนกับเชียงใหม่ซึ่งกำลังดำเนินการอยู่ในขณะนี้

(4) สถาบันการศึกษา ยังคงอนุโลมให้กระจายอยู่ในที่เดิมได้ทุกระดับ โดยเฉพาะการศึกษาระดับปฐมวัยและเด็กเล็ก น่าจะสนับสนุนให้สร้างขึ้นมาใหม่ในบริเวณย่านพักอาศัยข้ามเมืองในระยะที่พอเหมาะในการเดินทางจากที่พักได้ด้วย

(5) สถานศาสนา ควรจะได้มีการบูรณะและปรับปรุงวัดและอารามที่มีคุณค่าให้คงสภาพดีตามลักษณะสถาปัตยกรรมเดิม เพื่อดำรงไว้เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น สำหรับดึงดูดนักท่องเที่ยว ค่าสนสถานที่เดิมจึงคงกำหนดประเภทที่ดินไว้ในที่เดิม ส่วนถ้าจะมีการก่อสร้างขึ้นมาใหม่ก็สามารถสร้างได้ทุกบริเวณ

(6) สวนสาธารณะและสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ในปัจจุบันสัดส่วนของสวนสาธารณะต่อประชากรยังไม่เพียงพอตามเกณฑ์มาตรฐานของต่างประเทศ แต่เนื่องจากความหนาแน่นของชุมชนยังไม่มากพอ การกำหนดสวนสาธารณะไว้สำหรับชุมชนก็อาจจะเกิดปัญหาในด้านการใช้ที่ดินให้เกิดความเป็นจริงได้ทางออกที่ดีก็คือ สนับสนุนให้มีการสร้างสวนสาธารณะขนาดย่อม เช่น สวนหย่อมหรือสนามเด็กเล่นเล็ก ๆ ให้กระจายอยู่ตามชุมชนในเมือง และข้ามเมืองโดยเฉพาะในที่ดินของราชพัสดุหรือส่วนราชการที่มีความจำเป็นจะต้องย้ายออกไปนอกเมือง เช่น ที่บริเวณเรือนจำจังหวัดเดิม เป็นต้น สนามกีฬาที่สมบูรณ์แบบในปัจจุบันยังไม่มี ที่มีอยู่ใกล้มหาวิทยาลัยเชียงใหม่และวิทยาลัยพลศึกษาที่มีได้ใช้เพื่อสวนสาธารณะจริงจัง และอาจจะไม่เพียงพอในอนาคต จึงได้กำหนดบริเวณที่เห็นสมควรเป็น

เอกสารส่วนสาธารณะและสนามกีฬาที่สมบูรณ์แบบของจังหวัดในด้านเหนือบริเวณที่ดินของราชพัสดุ การค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จังหวัด หรือจะพัฒนาที่ลุ่มทางด้านใต้ของตัวเมือง เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจในลักษณะสวนน้ำอีกแห่งหนึ่งไว้สำหรับเป็นส่วนสาธารณะประจำเมืองก็จะดียิ่ง

(7) ย่านพักอาศัย โดยสภาพของสังคมไทยปัจจุบัน ได้ใช้อาคารพาณิชย์เป็นที่พักอาศัยด้วย ดังนั้นบริเวณย่านพักอาศัยจึงถือได้ว่าสามารถยืดหยุ่นได้ในทุกบริเวณ มีข้อจำกัดเฉพาะในที่ดินประเภทอยู่อาศัยหนาแน่นน้อยและหนาแน่นปานกลาง ซึ่งมีข้อห้ามสำหรับการใช้ที่ดินบางประเภทที่จะมีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ในสิ่งแวดล้อมของการพักอาศัยที่ที่เท่า่นั้น

(8) บริเวณที่เป็นเขตรวมและเกษตรกรรม เป็นแนวกันชนที่จะสกัดกั้นการขยายตัวของชุมชนให้รุกรานย่านเกษตรกรรมอยู่ในปัจจุบัน และจะเป็นแหล่งสีเขียวสำหรับการกรอมลพิษต่าง ๆ อันอาจจะเกิดขึ้นจากชุมชนในบริเวณที่ดินประเภทนี้ น่าจะได้มีการส่งเสริมให้มีการปลูกไม้ยืนต้น หรือพืชผลต่าง ๆ ควบคุมการใช้ที่ดินให้เป็นที่ว่าง (Open Space) ให้มากขึ้น

ตารางที่ 3.5 แสดงความเปลี่ยนแปลงเขตชุมชนเมืองเชียงใหม่

ปี	ความเปลี่ยนแปลง	พื้นที่ (ตร.กม.)
พ.ศ. 1839	สร้างเมืองเชียงใหม่	เขตกำแพงชั้นใน
พ.ศ. 2466	พื้นที่เมืองภายในเขตกำแพงเมืองชั้นในได้รับการยกฐานะเป็นสุขาภิบาลเมืองเชียงใหม่ตามพระราชบัญญัติจัดการสุขาภิบาลตามหัวเมือง (พ.ศ. 2452)	3.2
พ.ศ. 2478	เขตสุขาภิบาลและชุมชนรับการยกฐานะเป็นเทศบาลนครเชียงใหม่ พระราชบัญญัติการจัดการระเบียบเทศบาล พ.ศ. 2476	17.50
พ.ศ. 2526	ขยายเขตเทศบาลครั้งที่ 1	40.216
พ.ศ. 2527	ผังเมืองรวมเมืองเชียงใหม่ประกาศในกฎกระทรวง บังคับใช้ระหว่างปี พ.ศ. 2527 - 2532	100
พ.ศ. 2532	ผังเมืองรวมเมืองเชียงใหม่ (ปรับปรุงครั้งที่ 1) ประกาศในกฎกระทรวงบังคับใช้ระหว่างปี พ.ศ. 2532 - 2537	429

ที่มา : วันชัย นุญสุรัตน์ ปัญหาหน้าเสี้ยนในเขตเทศบาล : ขอบเขตที่มากับอุปสรรคกระทบและแนวทางแก้ไข เอกสารประกอบการบรรยายหัวข้อผังเมืองและปัญหาหน้าเสี้ยนในเมืองเชียงใหม่ ในงานวิทยาศาสตร์แห่งชาติ ปี พ.ศ.2534 จัดโดยมหา-

เอกสารนี้เป็นเอกสารของวิทยาลัยเชียงใหม่การใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 4

ประมาณการความต้องการสวนสาธารณะในอนาคต

เชียงใหม่เป็นเมืองแห่งการท่องเที่ยว มีทรัพยากรทางธรรมชาติ และแหล่งท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจมากมาย เชียงใหม่สามารถดึงดูดผู้คนจากท้องถิ่นต่าง ๆ ทั่วทุกภาคของประเทศ รวมไปถึงชาวต่างประเทศด้วยทรัพยากรธรรมชาติและบริบริการด้านธุรกิจท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม การศึกษาเพื่อวางแผนจัดหาสวนสาธารณะนี้ เน้นเฉพาะชาวเมืองเชียงใหม่ หรือผู้ที่ประกอบกิจกรรมในด้านต่าง ๆ ในเมืองเชียงใหม่อยู่เป็นประจำ และเน้นลักษณะของการพักผ่อนหย่อนใจที่ต้องมีเป็นเรื่องประจำวัน มิใช่การท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจในวันหยุดสุดสัปดาห์ หรือการพักผ่อนแรมคืนจุดท่องเที่ยวต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติหรือเอกชนจัดทำ เช่น กฤษดาถอย แม่สาวาเลย์ ถอยอินทนนท์ แม้จะมีระยะทางไม่ไกลจากตัวเมือง ก็จะไม่ร่วมเป็นพื้นที่สวนสาธารณะ

สวนสาธารณะที่อยู่ในพื้นที่ศึกษา สามารถจำแนกได้ตามประเภท รูปแบบการใช้สอย ขนาด และการกระจายตัว ได้ดังนี้คือ

4.1 ประเภทของสวนสาธารณะในปัจจุบัน

การจัดให้มีที่โล่งว่าง มีการจัดตกแต่งพื้นที่ให้สวยงาม ร่มรื่น มีส่วนประกอบต่าง ๆ ให้ประชาชนสามารถเลือกใช้หรือประกอบกิจกรรมเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจตามที่ต้องการ มีทั้งที่จัดหาโดยภาครัฐ และภาคเอกชน แบ่งประเภทการใช้สวนในแง่ของการให้บริการได้เป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. สวนสาธารณะ (Public Park) เป็นสวนที่หน่วยงานของรัฐฯ จัดหาให้กับประชาชน ทุกเพศ ทุกวัน ได้ใช้บริการ โดยไม่คิดมูลค่าตอบแทนใด ๆ ประชาชนสามารถเข้าไปใช้ได้ตลอดเวลาราชการ สวนประเภทนี้ได้แก่ สวนหลวงล้านนา ร.9 สวนรุกขชาติห้วยแก้ว ศูนย์เพาะพันธุ์ไม้ดอกไม้ประดับ และสวนสาธารณะหายยา สวนบวกหาด สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ สวนอนุสาวรีย์สามกษัตริย์ สวนสาธารณะโครงการ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

พัฒนาเมืองหลัก เป็นต้น
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2. สวนกึ่งสาธารณะ (Semi-Public Park) ส่วนใหญ่เป็นส่วนที่หน่วยงานของรัฐเป็นผู้จัดหาและบำรุงรักษา เปิดให้ประชาชนใช้บริการ โดยจ่ายค่าบริการเล็กน้อย เช่น ค่าธรรมเนียมผ่านประตู เพื่อบำรุงรักษาสถานที่ ไม่ใช่ลักษณะการแสวงหากำไร สวนประเภทนี้ในพื้นที่ศึกษา มีเพียงแห่งเดียวได้แก่ สวนสัตว์เชียงใหม่ ซึ่งต่อเนื่องกับศูนย์ศึกษาธรรมชาติ และสัตว์ป่าเชิงคอบสุเทพของกรมป่าไม้

3. สวนเอกชน (Private Park) สวนประเภทนี้ เอกชนเป็นผู้จัดหาขึ้นมาตอบสนองความต้องการของประชาชน โดยเฉพาะประชากรวัยเด็ก มี 2 ลักษณะ ลักษณะแรก เป็นสวนสนุก (Amusement Park) มีอุปกรณ์ของเล่นแปลกใหม่ น่าตื่นเต้น เรียกเก็บค่าบริการในอัตราสูง เพราะมีการลงทุนสูงมาก ซึ่งการบริหารแบบเอกชนเท่านั้นจึงจะทำได้ เช่น แคนเนรมิต สวนสยาม ในกรุงเทพฯ แต่ในพื้นที่ศึกษายังไม่มีสวนเอกชนลักษณะนี้ สำหรับสวนน้ำพรพรมพาราไดซ์ ซึ่งมีลักษณะเป็นสวนเอกชน มีพื้นที่ประมาณ 115 ไร่ อยู่ห่างไกลจากพื้นที่ศึกษาถึง 20 กิโลเมตร จึงไม่นับรวมในการศึกษานี้ รวมทั้งสวนสนุกขนาดเล็ก ๆ ตามห้างสรรพสินค้า ทุกรูปแบบก็ตาม สวนเอกชนเหล่านี้ สะท้อนให้เห็นถึงความขาดแคลนพื้นที่เพื่อนันทนาการของชุมชนอย่างชัดเจน สวนเอกชนมีลักษณะหนึ่ง ได้แก่ สวนในโครงการหมู่บ้านจัดสรรต่าง ๆ เช่น สวนนภทรีย์ เชียงใหม่แลนด์ เป็นต้น

หน่วยของรัฐที่จัดหาและดูแลบำรุงรักษาสวนสาธารณะในเขตพื้นที่ศึกษาเฉพาะในส่วนของภาครัฐ จำนวนได้เป็น 2 กลุ่ม คือ

1. สวนที่เทศบาลนครเชียงใหม่เป็นผู้ดูแล มี 16 แห่ง ได้แก่
  - 1) สวนหลวงล้านนา ร.9
  - 2) สวนสุขภาพห้วยแก้ว
  - 3) ศูนย์เพาะพันธุ์ไม้ดอกไม้ประดับและสวนสาธารณะหายยา
  - 4) สวนบวกหาด
  - 5) สวนอนุสาวรีย์สามกษัตริย์
  - 6) สวนสาธารณะรอบคูเมืองทั้งสี่ด้าน
  - 7) สวนหย่อมหน้าวัดสวนดอก
  - 8) สวนหย่อมประตูสวนดอก, ประตูสวนปรุง, ประตูเชียงใหม่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่ส่ง 9) ไว้สวนหย่อมศูนย์เยาวชน ศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- 10) สวนสาธารณะถนนระแงง
- 11) สวนหย่อมเชิงสะพานนวรัฐ และหน้าบ้านพักผู้ว่า
- 12) สวนหย่อมสำนักงานเทศบาล
- 13) สวนหย่อมประตูช้างเผือกและน้ำพุสมเพชร
- 14) สวนหย่อมหน้าวัดพระสิงห์
- 15) สวนหย่อมตามโครงการพัฒนาเมืองหลัก
- 16) น้ำพุช้างเผือก

2. สวนที่หน่วยงานอื่น ๆ เป็นผู้ดูแล ได้แก่

- 1) สวนรุกขชาติห้วยแก้ว โดยกรมป่าไม้
- 2) สวนสุขภาพพนมนิมมานเหมินทร์ โดยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- 3) อนุสาวรีย์พระเจ้ากาวิละ
- 4) สวนในวัดต่าง ๆ

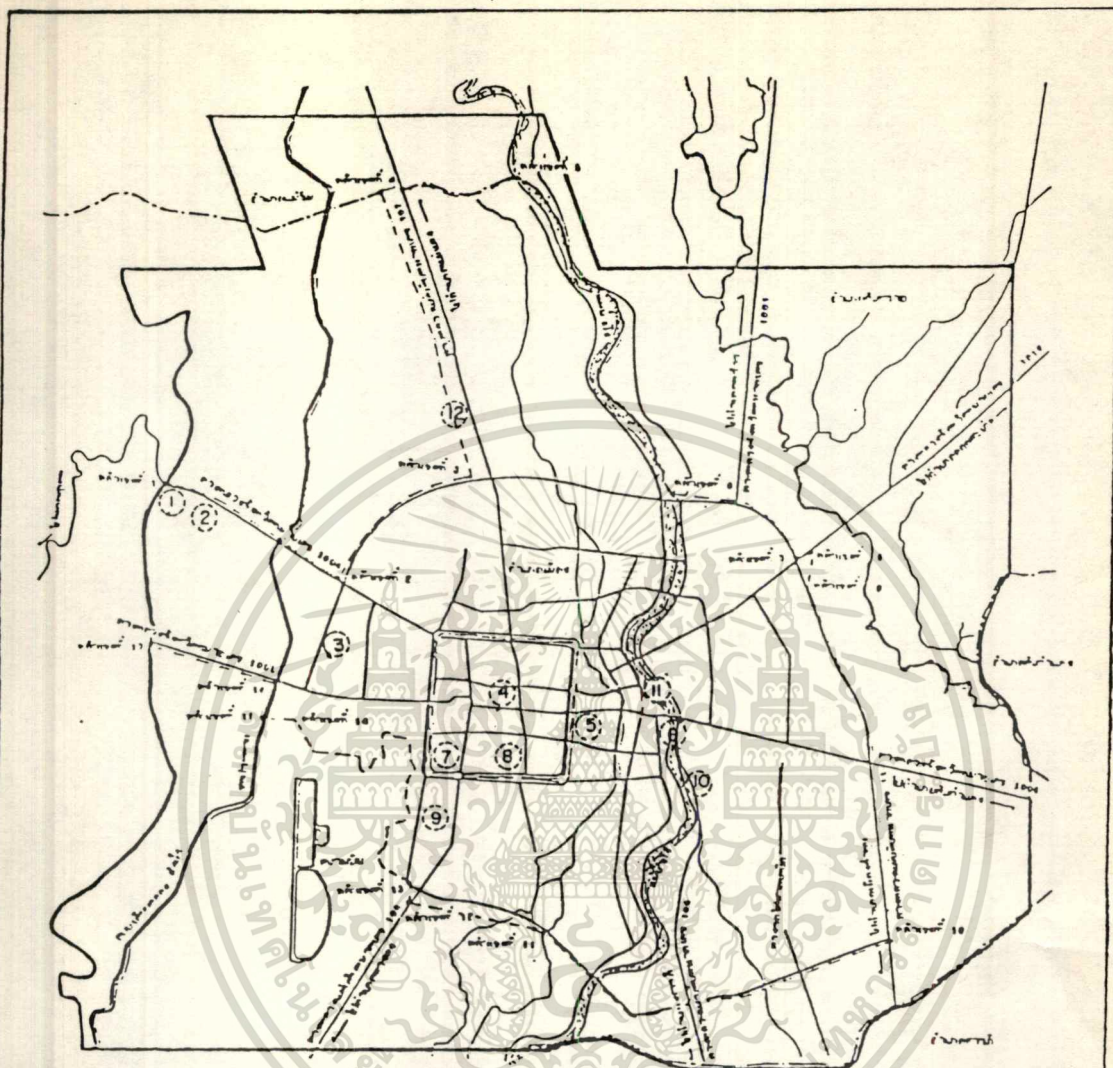
นอกจากนี้ ในส่วนของภาคเอกชน ได้มีการจัดสร้างสวนสาธารณะ เช่นกัน

ส่วนใหญ่อยู่ในรูปแบบของหมู่บ้านจัดสรร ได้แก่

- 1) สวนณทรี
- 2) อุษาคายัม
- 3) ปาล์มสปริง
- 4) เชียงใหม่แลนด์
- 5) สนามกอล์ฟกรีนวัลเลย์

ลักษณะการจัดให้มีสวนขนาดใหญ่ในโครงการหมู่บ้านจัดสรรเหล่านี้ แสดงให้เห็นถึงความต้องการที่อยู่อาศัยที่แวดล้อมด้วยสภาพธรรมชาติและที่โล่งว่าง เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจได้เป็นอย่างดี และอีกนัยหนึ่งได้สะท้อนถึงความขาดแคลนสวนสาธารณะในเมืองเชียงใหม่ ซึ่งทำให้การเว้นที่โล่งว่างทำสวนสาธารณะขนาดใหญ่ในโครงการ กลายเป็นจุดขาย หรือจุดดึงดูดความสนใจของลูกค้าที่ต้องการมีที่อยู่อาศัย และใกล้แหล่งพักผ่อนหย่อนใจ อย่างไรก็ตามการคำนวณพื้นที่สวนสาธารณะของโครงการของเอกชน เพื่อการวางแผนจัดหาสวนสาธารณะในอนาคตไม่อาจใช้เป็นข้อมูลที่แน่นอนได้ เนื่องจากตัวอย่างที่

เกิดขึ้นกับหมู่บ้านจัดสรรในกรุงเทพมหานครหลายโครงการ ที่บางหมู่บ้านเมื่อมีผู้ซื้อเต็ม
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แนวทางการจัดทาส่วนล่าธารณะในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่

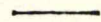
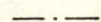

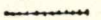

แผนที่หมายเลข 4.1

แสดง ที่ตั้งสวนสาธารณะ ในเขตเทศบาล

1 สวนสัตว์ เชียงใหม่	12 สวนหลวง ร.9
2 สวนรุกขชาติห้วยแก้ว	
3 สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์	
4 อุบลารีย์ลามากษัตริย์	
5 ลานเอนกประสงค์ประตูท่าแพ	
6 สวนสาธารณะเชิงสะพานนวรัฐ	
7 สวนสาธารณะหนองบวกวาศ	
8 สนามเด็กเล่นประตูเชียงใหม่	
9 สวนเพาะพันธุ์ไม้ดอกไม้ประดับหายยา	
10 อุบลารีย์พระเจ้ากาวิละ	
11 สวนสาธารณะโครงการพัฒนาเมืองหลัก	

สัญลักษณ์

- เขตเทศบาลเดิม
- เขตพื้นที่ศึกษา
- เขลาค้อ
- ถนน
- แม่น้ำ, คลอง
- ทางรถไฟ

เอกสารนี้เป็นเอกสารสงวนไว้สำหรับราชการเพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่ออนุญาตเห็นไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

โครงการแล้ว สวนสาธารณะที่เคยมีอยู่ที่ขาดการดูแล ขาดการบำรุงรักษาจนกลายเป็นสภาพเป็นที่รกร้างใช้ประโยชน์ไม่ได้ หรือกลายเป็นสิ่งปลูกสร้างอื่นขึ้นมาแทนที่ ดังนั้น ในการวิเคราะห์เพื่อการศึกษา จึงไม่รวมพื้นที่สวนสาธารณะในลักษณะ เอกชนทั้งหมด อย่างไรก็ตาม สวนเอกชนเหล่านี้สามารถเป็นแนวทางหนึ่งในการจัดหาพื้นที่สวนในอนาคตสำหรับเมืองเชียงใหม่ได้

4.2 รูปแบบของสวนสาธารณะพื้นที่โล่งและพื้นที่สีเขียวในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่

สวนสาธารณะพื้นที่โล่งและพื้นที่สีเขียวที่กระจายอยู่ตามย่านพาณิชย์กรรม ย่านที่พักอาศัย ย่านอุตสาหกรรม สถานที่ราชการ ฯลฯ ทุกพื้นที่ศึกษานั้น เมื่อพิจารณาลักษณะการใช้ประโยชน์ทั้งอย่างเป็นทางการ (Formal Use) หรืออย่างไม่เป็นทางการ (Informal Use) เพื่อพักผ่อนและคลายความตึงเครียดเมื่อเย็น ทั้งร่างกายและจิตใจ สำหรับประชาชนแล้ว สามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ ดังนี้

1. สวนสาธารณะ เป็นสวนที่ประชาชนได้เข้าไปใช้ประโยชน์อย่างกว้างขวาง เพราะมีสิ่งให้ความเพลิดเพลิน และสิ่งอำนวยความสะดวก (Facilities) มากน้อยตามขนาดของสวน ลักษณะการใช้ประโยชน์ คือ การเข้าไปนั่งเล่น เดินเล่น ออกกำลังกาย กิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ มีปริมาณมากน้อยขึ้นอยู่กับขนาดของสวน คือ

1) สวนขนาดเล็ก (Mini-Park หรือ Vest Pocket Park) เป็นสวนขนาดเล็ก แต่มี Facilities บางอย่างอยู่ในสนาม สามารถพักผ่อนได้ เช่น มีสวนปลูกไม้ดอก สนามหญ้า ไม้ยืนต้น อ่างน้ำ และที่นั่งพักผ่อน สวนขนาดเล็กนี้ รวมทั้งพื้นที่ทั้งหมด ประมาณ 22 ไร่ 1 งาน ได้แก่

- สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ หรือสวนสุขภาพสมเด็จพระย่า (5 ไร่)
- สวนห่อมหน้าวัดสวนดอก (2 ไร่ 3 งาน)
- อนุสาวรีย์สามกษัตริย์ (2 ไร่)
- อนุสาวรีย์พระเจ้ากาวิละ (6 ไร่)
- ลานอเนกประสงค์ประตูท่าแพ (5 ไร่)
- สวนห่อมเชิงสะพานนวรัฐ   หน้าบ้านพักผู้ว่าราชการจังหวัด

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับ 1 ไร่ 2 งาน) เพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

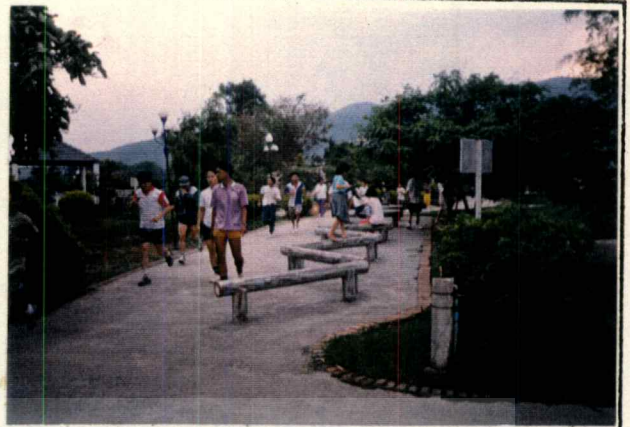
2) ส่วนขนาดใหญ่ (Major Park) มีพื้นที่กว้างขวางขึ้น ตั้งแต่ 10 ไร่ขึ้นไป สามารถใช้ประโยชน์หรือมีกิจกรรมได้มากกว่าสวนขนาดเล็ก เช่น การวิ่งออกกำลังกาย กิจกรรมในบริเวณลานอเนกประสงค์ สวนดอกไม้ขนาดใหญ่ขึ้น สระน้ำใหญ่ที่นั่งพักผ่อน หรือมีบริเวณปิกนิก ส่วนขนาดใหญ่ มีพื้นที่รวมกันทั้งหมดประมาณ 807 ไร่ 2 งาน 1 ไร่ 1 งาน 1 ตารางวา

- สวนสัตว์เชียงใหม่ และศูนย์ศึกษาธรรมชาติ และสัตว์ป่าเชิงคอยสุเทพ (530 ไร่)
- สวนหลวงล้านนา ร.9 (150 ไร่)
- ศูนย์เพาะชำและสวนสาธารณะหายยา (35 ไร่)
- สวนรุกขชาติห้วยแก้ว (59 ไร่)
- สวนบวกหาด (13 ไร่ 2 งาน)
- สวนสาธารณะโครงการพัฒนาเมืองหลัก (20 ไร่)

2. สวนประดับ เป็นสวนสาธารณะขนาดเล็ก ซึ่งนำพื้นที่ว่างเล็ก ๆ น้อย ๆ จากการตัดถนน รื้อวงเวียน สร้างสี่แยก หรือที่ว่างมุมถนนมาจัดแต่งเป็นสวนปลูกไม้ดอกไม้ประดับ ปลูกหญ้า ปลูกต้นไม้ต่าง ๆ เว้นที่ไว้บ้างสำหรับเป็นทางเดินข้ามถนน

สวนประดับนี้ต่างกับสวนประเภทแรกในด้านการใช้ประโยชน์ คือ มีวัตถุประสงค์ให้ใช้เป็นที่นั่งพักผ่อนได้ เพียงตกแต่งพื้นที่เพื่อให้เกิดความสวยงามเท่านั้น ไม่ให้ความร่มรื่น ไม้ที่ปลูกเป็นไม้พุ่ม ไม้ประดับ ประชาชนที่ผ่านไปมาได้ใช้เป็นที่พักสายตา หลังจากจำเจกับสภาพอาคาร ตึกแถว ที่มีแต่ความซ้ำซากน่าเบื่อหน่าย สวนหย่อมบางแห่งมีขนาดกว้างพอสมควร เช่น สวนสาธารณะรอบคูเมืองทั้ง 4 ด้าน แต่ไม่สามารถเข้าไปนั่งพักผ่อนได้ เพราะการข้ามถนนไปใช้เป็นไปอย่างลำบากไม่ปลอดภัยจากยานที่ผ่านไปมา และไม่มีความสะดวกขึ้น เพราะอยู่ในย่านที่การจราจรคับคั่งมาก อย่างก็ตาม สวนหย่อมเหล่านี้ช่วยให้สภาพแวดล้อมบริเวณนั้น มีสีเขียวแทรกอยู่บ้าง มีพื้นที่เปิดโล่งระบายอากาศช่วยให้ผู้ขับขี่รถยนต์ได้ผ่อนคลายสายตา ถึงกระนั้นก็ตาม บางสวนหย่อมลักษณะนี้ซึ่งแวดล้อมด้วยถนนรอบด้านเต็มไปด้วยควันจากรถยนต์ และฝุ่นละออง ก็ยังมีประชาชนเสี่ยงอันตรายข้าม

นอกจากนี้ และเดินทางจากที่อื่นเข้าไปนั่งพักผ่อนแสดงให้เห็นถึงความขาดแคลนสวนสาธารณะ การค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รูปที่ 4๐1

แสดง สวนสุขภาพสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

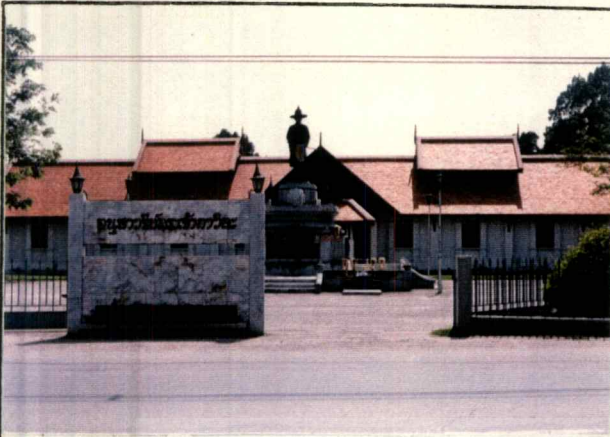

รูปที่ 4๐2

แสดง สวนหย่อมทิวทัศน์สวนดอก

รูปที่ 4๐3 เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับแสดง อนุสาวรีย์สามกษัตริย์นั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รูปที่ 4๐4

แสดง อเนกอารีย์พระเจ้ากาวิละ

รูปที่ 4๐5

แสดง ลานอเนกประสงค์ ประตู่ท่าแพ

รูปที่ 4๐6

เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับแสดง ควบคุมซ่อมแซมและพำนักของผู้นายตให้เข้าไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รูปที่ 4๐7 แวดง ลวนลัต์ว์เชียงใหม่ และศูนย์ศึกษาธรรมชาติ และลัต์ว์ป่า เชียงดอยลู่เทพ

รูปที่ 4๐8 แวดง ลวนหลวง จ. ๔ พระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

รูปที่ 4๐9 แวดง ลวนลาธารณะทายยา เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

รูปที่ 4.10

แสดง ลวนสุขภาพห้วยแก้ว

รูปที่ 4.11

แสดง ลวนสาธารณะหนองบัวหาด

รูปที่ 4.12

แสดง ลวนสาธารณะโครงการพัฒนาเมืองหลัก

เป็นเอกสารที่ส่งจาก... ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ขนาดเล็กที่แทรกอยู่ตามชุมชนซึ่งประชาชนต้องการใช้เวลาเพียงเล็กน้อยเดินทางไปถึง หรืออยู่ในระยะเดินเท้า (Walking Distance) ส่วนระดับเหล่านี้รวมทั้งทั้งหมดประมาณ 150 ไร่ ได้แก่

- ส่วนห่อมประตูสวนดอก, ประตูสวนปรุง, ประตูเชียงใหม่
- ส่วนห่อมศูนย์เยาวชน
- ส่วนห่อมสำนักงานเทศบาลฯ
- ส่วนสาธารณะถนนระแงง
- ส่วนสาธารณะหน้าวัดพระสิงห์
- ส่วนสาธารณะและน้ำพุสมเพชร, น้ำพุช้างเผือก
- ส่วนสาธารณะรอบคูเมืองทั้งสี่ด้าน (ประมาณ 62 ไร่)

3. เกาะกลางถนนริมทางเดินเท้า พื้นที่โล่งและพื้นที่สีเขียว ประชาชนอาศัย ความร่มรื่น ความสวยงาม อาศัยพักผ่อนหย่อนใจด้วย มีลักษณะเป็นแนวยาว มีพื้นที่ใช้ปลูก ต้นไม้ใหญ่ ๆ ตามแนวยาวเป็นระยะ ๆ และปลูกหญ้าเขียวชอุ่ม ประโยชน์ที่ให้แก่เมือง คือ ความร่มรื่น สวยงาม ให้ร่มเงาแก่ผู้คนที่ผ่านไปมาเท่านั้น เพราะเกาะกลางถนนและทางเท้าส่วนใหญ่ไม่ได้เตรียมที่ไว้ให้พักผ่อนหย่อนใจ ทางเท้าที่สวยงามอาจใช้นั่งเล่นพักผ่อนได้ เช่น ทางเท้าริมถนนราชดำเนินนอก ในกรุงเทพมหานคร ซึ่งได้มีการจัดแต่งทางเท้าอย่างสวยงาม มีเก้าอี้วางใต้ต้นไม้เป็นระยะ ๆ ให้นั่งพักผ่อนทางเท้ากว้างขวางสวยงามเช่นนี้ ไม่มีในเชียงใหม่ และต้นไม้ขนาดใหญ่บนทางเท้าบางแห่งถูกตัดทำลายอย่างไม่เสียค่า เพื่อขยายถนน สร้างสะพาน เพราะให้ความสำคัญต่อรถยนต์มากกว่าสิ่งแวดล้อม ถนนที่เคย มีความร่มรื่น กลายเป็นถนนที่มีแต่ความร้อนระอุจากเปลวแดด เกาะกลางถนนส่วนใหญ่เป็นส่วนระดับอย่างสวนตามบ้าน ซึ่งไม่ให้ประโยชน์ต่อเมืองมากนัก ถึงยากต่อการดูแลรักษา และทรمانต้นไม้เล็กซึ่งไม่สามารถทนทานต่อควันทพิษจากรถยนต์ และฝุ่นละอองจากท้องถนน ได้ จนกระทั่งตายไปในที่สุด เกาะกลางถนนและริมทางเดินเท้าเหล่านี้ รวมทั้งพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 30 ไร่ ได้แก่

- เกาะกลางถนนห้วยแก้ว
- ต้นไม้ถนนห้วยแก้ว

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- ต้นไม้ถนนสุเทพ
- ต้นไม้ถนนบุญเรืองฤทธิ์
- ต้นไม้ถนนอาร์ภัส
- ต้นไม้หน้าโรงเรียนวัดโนนทัยพยับ
- เกาะกลางถนนสวนหย่อมแจ่งกู่เซียง
- สวนหย่อมแจ่งกู่เซียง
- ต้นไม้ถนนอ้อมเมือง
- ต้นไม้ถนนช่างหล่อ
- ต้นไม้ถนนปารุญศรี
- ต้นไม้ถนนราชเชียงแสน
- ต้นไม้ถนนศรีคอนไชย
- ต้นไม้ถนนช้างคลาน
- ต้นไม้ถนนเจริญประเทศ
- พุทธสถาน
- บริเวณปลูกหญ้าริมน้ำแม่ปิง หน้าตลาดเมืองใหม่
- บริเวณปลูกหญ้าริมน้ำแม่ปิง หน้าประปา
- เกาะกลางถนนแจ่งศรีภูมิ
- ต้นไม้ถนนศรีภูมิ
- ต้นไม้ถนนชัยภูมิ
- ต้นไม้ถนนราชคำเนิน
- ต้นไม้ถนนมูลเมือง
- ต้นไม้ถนนคชสาร
- เกาะกลางถนนประตูช้างเผือก
- ต้นไม้ถนนฉิมพรัตน์
- ต้นไม้ริมฝั่งน้ำแม่ปิง หน้าสำนักงานเทศบาลนครเชียงใหม่
- ต้นไม้ถนนเชียงใหม่ - ลำพูน
- สวนหย่อมสี่แยกเมืองสมุทร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- เกาะกลางถนนสนามกีฬา
- เชียงสะพาน ร.9 และเชียงสะพานนครพิงค์

4.3 ขนาดและการกระจายตัวของสวนสาธารณะในปัจจุบัน

สำหรับสวนขนาดใหญ่และสวนขนาดเล็ก 9 แห่งดังกล่าว พบว่า ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในแนวเมืองด้านตะวันตก และตะวันตกเฉียงเหนือ ตามเส้นทางถนนห้วยแก้วเป็นส่วนใหญ่ มีเพียงสวนหลวงล้านนา ร.9 ที่ตั้งอยู่ริมถนนโชตนา ทางด้านเหนือของชุมชน จะเห็นได้ว่าพื้นที่ในเขตชุมชนหนาแน่น หรือในคูเมืองยังขาดแคลนสวนสาธารณะขนาดใหญ่ มีสวนขนาดเล็ก ขนาดพื้นที่ประมาณ 13 ไร่ 2 งาน อยู่ริมคูเมืองด้านตะวันตกเฉียงใต้เพียงแห่งเดียวเท่านั้น นอกนั้นในเขตชุมชนหนาแน่นหรือตัวเมืองเก่า มีเพียงสวนหย่อมหรือสวนประดับ เกาะกลางถนนและต้นไม้ริมทางเดินเท้า เพื่อการพักผ่อนทางสายตาเท่านั้น สำหรับด้านทิศตะวันออกและทิศใต้ของตัวเมือง นับได้ว่าขาดแคลนสวนสาธารณะทั้งขนาดใหญ่และขนาดเล็ก มีเพียงสวนหย่อมหรือสวนระดับเกาะกลางถนน และต้นไม้ริมทางเดินเท้าเพียงเล็กน้อยเท่านั้น นอกจากนี้จะพิจารณาารวมสวนเอกชน ซึ่งมีสภาพปัจจุบันเป็นสวนที่สวยงาม แต่การเข้าไปใช้บริการอาจจะจำกัดอยู่เฉพาะผู้อยู่อาศัยในโครงการ แต่ก็นับว่าให้บริการต่อประชากรเมืองเชียงใหม่ได้จำนวนหนึ่ง

สำหรับสวนของเอกชน ได้แก่ สวนณนทรีย์ อุษาฟ้าฮาม อยู่ด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือของชุมชน ส่วนเชียงใหม่แลนด์ อยู่ก่อนลงมาทางด้านใต้ของเมือง และปาล์มสปริงอยู่เกือบสุดเขตพื้นที่ศึกษาด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้

4.4 มาตรฐานและประมาณการสวนสาธารณะในอนาคต

การวางแผนการให้บริการสวนสาธารณะนั้น มีประเด็นที่ต้องพิจารณาโดยหลักการ ดังนี้คือ

1. ลำดับขั้น หรือแบบของสวนสาธารณะ (Type of Parks) ตามมาตรฐานมีสวนสาธารณะ 6 ลำดับ ดังนี้

1) สนามเด็กเล่น (Tot-Lot, Vest-pocket or Play Lot)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่ส่ง 2) สวนละแวกบ้าน (Neighbourhood Park) ญาติให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.1 สิ่งบริการที่มีในสวนสาธารณะในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่

ชื่อสวนสาธารณะ	สิ่งบริการที่มีในสวนสาธารณะ																							
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	
1. สวนสุขภาพสมเด็จพระศรีนครินทร์บรมราชชนนี	/	/	x	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
2. สวนสุขภาพห้วยแก้ว	/	x	/	/	/	/	/	x	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
3. สวนหนองบวภทาด	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
4. สวนอนุสาวรีย์สามกษัตริย์	-	/	/	/	-	/	/	/	-	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
5. สวนห้วยยา	/	-	/	-	-	/	/	-	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
6. สวนช้างजूว๋า-ราชการจังหวัด	/	-	/	/	-	/	/	-	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
7. สวนโครงการพัฒนาเมืองหลัก	/	-	/	/	-	/	/	-	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
8. ที่โล่งว่างช่วงประตูท่าแพ	/	-	/	-	/	/	/	-	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
9. สวนล้านนา ร.9	/	/	/	-	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/

1. ที่จอดรถ
 2. ร้านอาหาร
 3. สนามหญ้า
 4. สวนหย่อม
 5. สระน้ำ
 6. แปลงดอกไม้
 7. รั้วไม้
8. อาคารท่าอากาศยาน
 9. ศาลา
 10. ม้านั่งพักผ่อน
 11. ดั่งชยะ
 12. ไฟฟ้าส่องสว่างเพียงพอในเวลากลางคืน
 13. สนามเด็กเล่น
 14. เครื่องออกกำลังกาย
14. เครื่องออกกำลังกาย
 15. ห้องน้ำชาย-หญิง
 16. น้าดื่ม
 17. ทางเท้า
 18. สนามฟุตบอล
19. บริเวณที่จัดกิจกรรมลานอเนกประสงค์
 20. แผ่นผังแสดงขอบเขต
 21. ป้ายบอกชื่อสวนสาธารณะ
 22. ยามรักษาการ
 23. บริเวณบิคนิค
- สัญลักษณ์
 / มีสิ่งบริการในสวน
 x มีแต่ไม่สมบูรณ์
 o ชำรุด
 - ไม่มี

ที่มา : พรานภา สมสุข, "การวิเคราะห์ทำเลที่ตั้งของพื้นที่โล่งเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่" วิทยานิพนธ์ชั้นปริญญาโท, 2537 หน้า 70.

- 3) สวนชุมชน (Community Park)
- 4) สวนระดับย่าน (District Park)
- 5) สวนระดับเมืองหรือมหานคร (City Park or Metropolitan Park)
- 6) สวนระดับภาค (Regional Park)

1) สนามเด็กเล่น สวนระดับเล็กสุดที่ต้องการใช้พื้นที่เพียงเล็กน้อย ประมาณ 200 ตารางวาขึ้นไป เพื่อให้ตั้งสิ่งอำนวยความสะดวก 1 - 2 ตัว หรือแม้กระทั่งไม่มีเลย เช่นพื้นที่ต่างระดับ กะบะทราย เก้าอี้นั่ง 2 - 3 ตัว สวนระดับนี้ควรตั้งอยู่ในชุมชน ในระยะเดินเท้า (Walking Distance) และเข้าถึงง่าย ควรกระจายตัวอยู่ในทุกพื้นที่อย่างน้อย 4 - 5 บล็อกต่อ 1 แห่ง สามารถให้บริการแก่ประชากรในระดับต่ำสุด 200 - 300 คน ประชากรที่มาใช้บริการส่วนใหญ่จะเป็นวัยเด็กเล็ก มารดา หรือพี่เลี้ยง ความสำเร็จของการมาใช้จะใช้ได้ทุกวันเป็นประจำ ซึ่งหมายความว่า สวนระดับนี้จะมีจำนวนมากที่สุด สิ่งที่ต้องระวังคือ การใช้พื้นที่ริมถนน หรือเกาะกลางถนน หรือพื้นที่ซึ่งอาจมีอันตรายในการเข้าไปใช้บริการ การจัดสวนระดับนี้ ควรตั้งอยู่ใกล้บ้านพักอาศัย ข้ามถนนน้อยที่สุด ลักษณะสวนระดับนี้ เช่น สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ และอนุสาวรีย์สามกษัตริย์

2) สวนละอองน้ำ สวนระดับนี้ ควรมีพื้นที่ประมาณ 10 - 25 ไร่ ซึ่งจะมีสิ่งอำนวยความสะดวกเพิ่มขึ้น เพราะจะมีผู้มาใช้บริการหลายกลุ่มมากขึ้น จะมีพื้นที่แบ่งแยกออกไปตามวัตถุประสงค์ของผู้ใช้ในกลุ่มอายุต่าง ๆ กัน เช่น มีที่เล่นเกมส์สำหรับเด็กเล็ก สนามกีฬาสำหรับเด็กโตเล่นเป็นทีม สวนดอกไม้สำหรับหนุ่มสาว สนามหญ้าพักผ่อนสำหรับผู้สูงอายุ สวนขนาดนี้จะให้บริการแก่ประชากรประมาณ 800 - 1,000 คน สามารถเดินทางมาใช้โดยการเดินเท้า หรือทางรถที่ใช้เวลาเล็กน้อย และมีความถี่ของการมาใช้สูง ลักษณะสวนระดับนี้ เช่นสวนสาธารณะห้วยขา และสวนบวกหาด

3) สวนชุมชน สวนระดับนี้ ควรมีพื้นที่ไม่ต่ำกว่า 40 ไร่ มีสิ่งอำนวยความสะดวก หรือกิจกรรมบางอย่างเพิ่มมากขึ้นกว่าสวน 2 ระดับแรก เช่น มีที่เล่นกีฬา 2 - 3 แห่ง ลักษณะของสวนชุมชนจะให้บริการแก่ประชาชนจำนวนมาก ทุกวัย มีขอบเขตการให้บริการกว้างกว่าระยะเดินเท้า สวนลักษณะนี้ เช่น สวนรุกขชาติ และสวนสุขภาพห้วยแก้ว

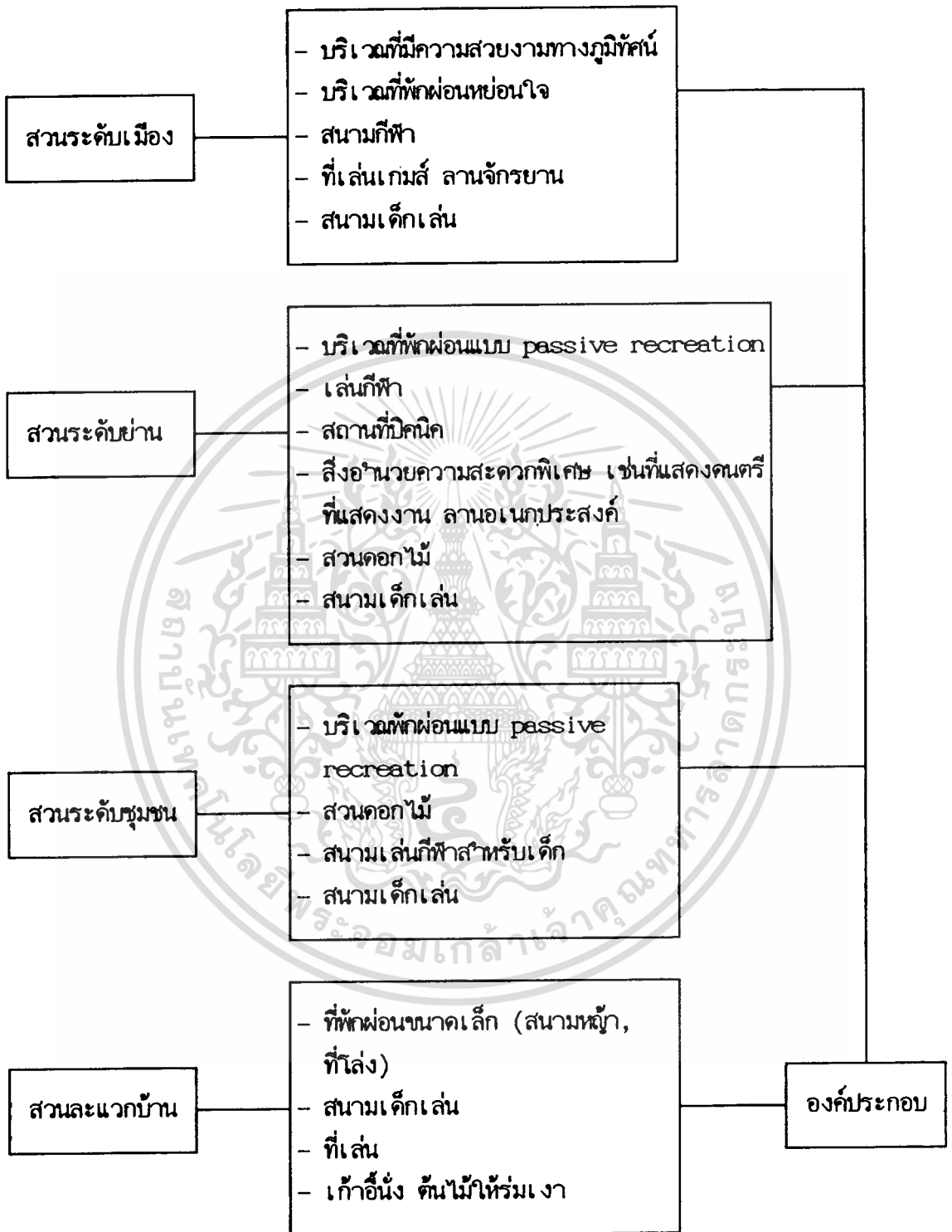
4) สวนระดับย่าน สวนระดับนี้ ควรมีพื้นที่ตั้งแต่ 100 ไร่ขึ้นไป มีสิ่งอำนวยความสะดวกมากกว่าสวนระดับ 1, 2 และ 3 มีบริเวณที่มีลักษณะเฉพาะ (Special Feather) เช่น สวนดอกไม้ขนาดใหญ่ กิจกรรมที่ใช้เวลานาน เช่น ที่เล่นเรือ จักรยานน้ำ ที่ตกปลา สวนระดับนี้ให้บริการแก่ประชาชนจำนวนมาก เวลาที่ใช้อาจอยู่ได้เป็นเวลานาน เพราะมีความหลากหลายกิจกรรม รัศมีการให้บริการกว้างไกลขึ้น สวนลักษณะนี้ในพื้นที่ศึกษา มีเพียงแห่งเดียวได้แก่ สวนหลวงล้านนา ร.9

5) สวนระดับเมืองหรือมหานคร สวนระดับนี้ ควรมีขนาดตั้งแต่ 500 - 1,500 ไร่ กิจกรรมหลักไปในทาง Active Recreation นอกเหนือจาก Facilities ที่มีในสวนระดับล่างแล้ว ยังต้องมี Facilities ที่น่าสนใจ สนุกสนาน ตื่นเต้น ดึงดูดใจ เช่น สนามฟุตบอล สถานที่เล่นเรือ สถานที่ตกปลา สวนสัตว์ มีลานอเนกประสงค์สำหรับจัดงานตามเทศกาล ที่โล่งว่างขนาดใหญ่ที่ร่มรื่น และมีสภาพธรรมชาติสวยงาม ซึ่งสวนระดับนี้ในพื้นที่ศึกษา พออนุโลมได้ คือ สวนสัตว์เชียงใหม่และศูนย์ศึกษารธรรมชาติและสัตว์ป่าเชิงคอบสุเทพ

6) สวนระดับภาค เป็นสวนสาธารณะระดับสูงสุดในเมือง ควรมีขนาดใหญ่นับพันไร่ขึ้นไป มีลักษณะเฉพาะ (Specialize) ที่ดงทางธรรมชาติ อาจเป็นสวนสัตว์ หรือสวนสัตว์เปิด มีที่บริการค้างแรมคืนได้ สวนระดับนี้จะให้บริการแก่ประชาชนใน Urban Area ทั้งหมด หรือส่วนใหญ่ของเมือง รวมทั้งสามารถดึงดูดผู้มาใช้บริการจากภายนอกด้วย แต่ยังคงอยู่ในเขตอิทธิพลของเมือง คือ ควรอยู่ในรัศมีไม่เกิน 20 กิโลเมตร จากตัวเมือง ผู้มาใช้บริการสามารถพักผ่อนได้ตลอดทั้งวันหรือพักค้างคืนก็ได้ ซึ่งสวนลักษณะนี้ไม่มีในพื้นที่ศึกษา อย่างไรก็ตามเมืองเชียงใหม่มีแหล่งท่องเที่ยวระดับนี้อยู่ในระยะห่างจากชุมชน เช่น อุทยานแห่งชาติคอบอินทนนท์พออนุโลมเป็นสวนระดับภาคในลักษณะนี้ได้

สำหรับสวนสาธารณะในชุมชนนั้น ควรมีสวนระดับที่ 1 - 5 สวนระดับที่ 6 นั้นอยู่นอกพื้นที่ไกลจากชุมชนได้ ซึ่งเชียงใหม่มีอยู่แล้วมากมาย

แผนภูมิที่ 4.1 ลำดับขั้นของสวนสาธารณะ

ที่มา : 1. อมรรรัตน์ กฤตยานวัช, "การศึกษาเพื่อวางแผนการจัดการจัดสวนสาธารณะใน กรุงเทพมหานคร ในแง่ผังเมือง" วิทยานิพนธ์ชั้นปริญญาโท, 2526 หน้า 251.

2. พรนภา สมสุข, "การวิเคราะห์ทำเลที่ตั้งของพื้นที่โล่งเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ

ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่" วิทยานิพนธ์ชั้นปริญญาโท, 2537 หน้า 70.

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จากการจำแนกประเภทและรูปแบบของสวนสาธารณะในพื้นที่ศึกษา พบว่าพื้นที่สวนสาธารณะพื้นที่เปิดโล่ง และพื้นที่สีเขียว มีทั้งหมดประมาณ 1,008 ไร่ 3 งาน แต่สามารถแบ่งออกเป็นสวนสาธารณะที่ประชาชนสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ได้โดยไม่เสียค่าบริการ เพียง 299 ไร่ 3 งาน โดยแบ่งออกเป็น

1. สวนสาธารณะขนาดใหญ่ มีพื้นที่ตั้งแต่ 10 ไร่ขึ้นไป รวมทั้งสิ้น 277 ไร่ 2 งาน คือ

- สวนหลวงล้านนา ร.9 มีพื้นที่ 150 ไร่
- สวนรุกขชาติห้วยแก้ว มีพื้นที่ 150 ไร่
- ศูนย์เพาะชำ และสวนสาธารณะห้วยยา มีพื้นที่ 35 ไร่
- สวนสาธารณะหนองบวกหาด มีพื้นที่ 13 ไร่ 2 งาน
- สวนสาธารณะโครงการพัฒนาเมืองหลัก (20 ไร่)

2. สวนสาธารณะขนาดเล็กมีพื้นที่ตั้งแต่ 1 - 10 ไร่ รวมทั้งสิ้น 22 ไร่ 1 งาน คือ

- สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ หรือสวนสุขภาพสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอฯ มีพื้นที่ 5 ไร่
- สวนหย่อมหน้าวัดสวนดอก มีพื้นที่ 2 ไร่ 3 งาน
- อนุสาวรีย์สามกษัตริย์ 2 ไร่
- ลานอเนกประสงค์ประตูท่าแพ 5 ไร่
- อนุสาวรีย์พระเจ้ากาวิละ 6 ไร่
- สวนหย่อมเชิงสะพานนวรัฐ หน้าบ้านพักผู้ว่าราชการจังหวัด 1 ไร่

2 งาน

ศูนย์ศึกษาธรรมชาติและป่าชุมชนทุ่งศรีบัวบาน เชียงคายสุเทพ และสวนสัตว์เชียงใหม่ ซึ่งมีเนื้อที่รวมกัน 530 ไร่ นั้น องค์การสวนสัตว์ เป็นผู้ดูแลในการให้บริการนั้นต้องเสียค่าบริการ ซึ่งสวนสาธารณะที่ทำการการศึกษาเพื่อวางแผนการให้บริการในครั้งนี้มุ่งเน้นถึงสวนสาธารณะที่เทศบาลนครเชียงใหม่เป็นผู้จัดทำหรือดูแลรักษา และไม่เก็บค่าบริการในการใช้ ดังนั้น จึงไม่รวมเนื้อที่ของสวนสัตว์และศูนย์ศึกษาธรรมชาติและป่าชุมชนทุ่งศรีบัวบาน เชียงคายสุเทพ เข้าไว้ในพื้นที่สวนสาธารณะที่ใช้คาดประมาณการความต้องการและการวางแผนการให้บริการของเทศบาล โดยจัดอยู่ในประเภทของสวนเอกชนที่เสริมการให้บริการในพื้นที่

เช่น กฤษฎาคาถอย ไร่กังสดาล พรพรมพาราไดซ์ เป็นต้น ซึ่งมีการเก็บค่าบริการในการใช้ เช่นกัน ส่วนเกาะกลางถนน ทางเท้า 2 ข้างถนน ทางเท้าริมคูเมือง พื้นที่เปิดโล่ง และพื้นที่สีเขียวขนาดเล็กนั้นไม่จัดอยู่ในมาตรฐานสวนสาธารณะสำหรับชุมชนเทศบาล

ในแต่ละระดับของสวนในเมือง จะมีประชากรที่อยู่ในขอบเขตการให้บริการ (Threshold Population) พื้นที่การให้บริการ (Service Area) ในลักษณะต่าง ๆ กัน สวนระดับล่างสุดมี Facilities จำนวนน้อยชนิดให้บริการประชากรจำนวนน้อย ภายในพื้นที่บริการอันจำกัด เมื่อระดับของสวนสูงขึ้น จำนวนประชากรที่ให้บริการและขนาดของพื้นที่ที่บริการก็เริ่มสูงขึ้นด้วย ในขณะที่เดียวกันพื้นที่บริการของสวนในระดับสูงกว่านั้นก็ครอบคลุมพื้นที่ให้บริการแต่ละแห่ง ๆ ของสวนที่ระดับต่ำกว่า ทั้งนี้เพราะโอกาสในการพักผ่อนหย่อนใจ ในสวนระดับต่ำกว่า ถูกจำกัด ถ้าหากผู้ใดต้องการใช้บริการที่พิเศษมากขึ้น ก็จะต้องเดินทางในระยะทางมากขึ้นไปยังสวนระดับสูงกว่าที่มีการบริการนั้นตามความต้องการ ตัวอย่างเช่น สวนระดับละแวกบ้านมีสถานที่วิ่งเล่นสำหรับเด็ก เช่น โยนขว้างปา ลูกบอลกัน แต่สวนระดับชุมชนจะมีที่ว่างเตะฟุตบอลให้ ดังนั้นพื้นที่การให้บริการของสวนระดับต่ำกว่าจึงอยู่ภายในพื้นที่บริการของสวนในระดับสูงกว่าที่อยู่เหนือขึ้นไปเป็นลำดับ ๆ ขึ้นไป ในลักษณะเช่นนี้ ระบบสวนสาธารณะก็จะสานต่อกันในพื้นที่เมืองทั้งหมด ประชากรแต่ละคนที่อยู่ในเมืองก็จะสามารถเข้าถึงสวนสาธารณะ ได้ทุกระดับทุกประเภท

อย่างไรก็ตาม โดยหลักการที่แท้จริง สวนสาธารณะในแต่ละระดับจะมี Function หรือ Facilities ที่เด่นชัดเฉพาะตัว สวนระดับสูงกว่าก็จะมีบริการหรือ Facilities ซึ่งไม่สามารถหาได้จากสวนในระดับต่ำกว่า ในเวลาเดียวกันสวนระดับสูงกว่าก็จะมีบริการ หรือ Facilities ที่มีอยู่ในสวนระดับต่ำกว่าอยู่ด้วย การจัดลำดับขั้นของสวนสาธารณะเช่นนี้สามารถกำหนดขึ้นได้ เพราะฉะนั้นระดับของสวนสาธารณะในเมือง ขึ้นกับ Facilities ในลักษณะ Man-made และเป็นการพัฒนาปรับปรุงที่ว่างในเมืองขึ้นมาเป็นสวนสาธารณะ (Utilize Urban Space)

เมื่อพิจารณาสวนสาธารณะในพื้นที่ศึกษา จะเห็นได้ว่ายังไม่เป็นระบบที่แท้จริง ดังที่สรุปข้างต้น ทำให้สวนสาธารณะที่มีอยู่ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชากรในเชียงใหม่ได้ถูกต้อง ทั้งนี้เนื่องจากความต้องการการพักผ่อนหย่อนใจมิได้เหมือนกันใน

เอกสาร ประชากรแต่ละวัยในแต่ละพื้นที่ และยังคงขึ้นกับเวลา โอกาสที่ใช้ ระยะเวลาโดยนั้น การค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แนวทางการจัดหาสวนสาธารณะจึงต้องคำนึงถึงกลุ่มอายุของผู้มาใช้บริการเป็นหลัก ซึ่งการคำนวณหาพื้นที่สวนสาธารณะในอนาคตจะขึ้นกับจำนวนประชากรในแต่ละกลุ่มอายุในอนาคต

2. ประมาณการประชากรและสวนสาธารณะในอนาคต

จะเห็นได้ว่า การวางแผนเพื่อจัดหาสวนสาธารณะในอนาคตนั้น มีความสัมพันธ์กับประชากร หรือผู้ใช้บริการในแง่ของกลุ่มอายุเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะการเตรียมพื้นที่สวนระดับสนามเด็กเล่นและสวนละแวกบ้าน ซึ่งจะมีประชากรวัยเด็กและวัยรุ่นมาใช้บริการมากที่สุด ในการคำนวณพื้นที่สวนสาธารณะในอนาคต ได้แบ่งกลุ่มประชากรเป็น 4 กลุ่มด้วยกัน คือ

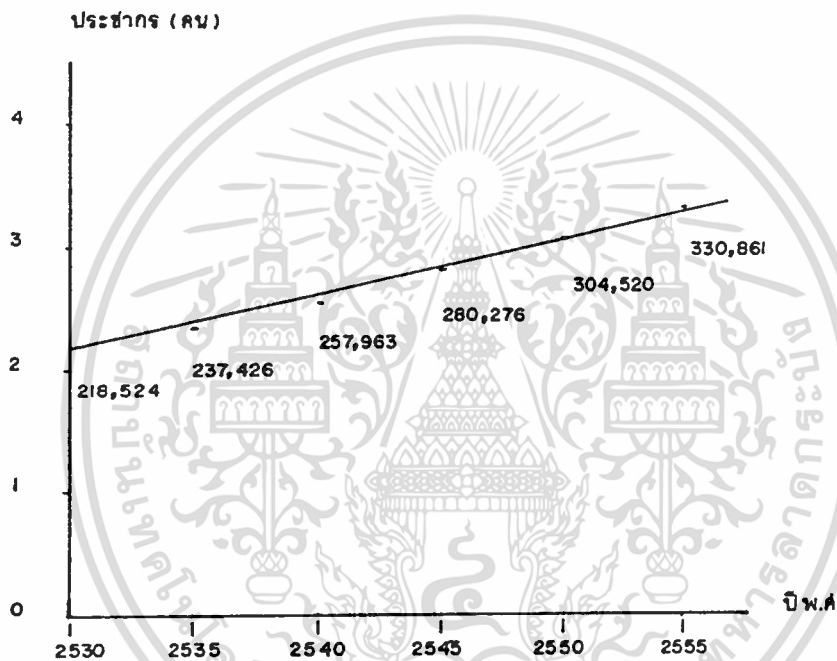
- 1) วัยเด็ก (อายุไม่เกิน 9 ปี)
- 2) วัยรุ่น (อายุ 10 - 19 ปี)
- 3) วัยทำงาน (อายุ 20 - 59 ปี)
- 4) วัยสูงอายุ (อายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป)

ตารางที่ 4.2 จำนวนประชากรในอนาคตในเขตพื้นที่ศึกษา ปี พ.ศ. 2540 - 2555

อัตราการขยายตัวของประชากร 1.73 % ต่อปี (คน)

พ.ศ. /อายุ	2530	2535	2540	2545	2550	2555
วัยเด็ก	29,187	31,712	34,455	37,435	40,673	44,191
วัยรุ่น	39,693	43,126	46,856	50,909	55,313	60,098
วัยทำงาน	132,024	143,444	155,852	169,333	183,980	199,894
วัยสูงอายุ	17,620	19,144	20,800	22,599	24,554	26,678
ประชากรรวม	218,524	237,426	257,963	280,276	304,520	330,861

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แผนภูมิที่ 4.2 การคาดประมาณการขยายตัวของประชากรในพื้นที่ศึกษาในอนาคต

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จากหัวข้อ 2.3 ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับเรื่องมาตรฐานสวนสาธารณะ สรุปได้ว่า
 ในชุมชนเมืองเชียงใหม่ ควรมีพื้นที่สวนสาธารณะ 1.00 ไร่ ต่อ 1,000 คน สำหรับประ-
 ชากรวัยเด็ก และ 1.80 ไร่ต่อ 1,000 คน สำหรับประชากรวัยอื่น ๆ

ตารางที่ 4.3 ประมาณการพื้นที่สวนสาธารณะในพื้นที่ศึกษา พ.ศ. 2540 - 2555

พ.ศ. /อายุ	2530	2535	2540	2545	2550	2555
วัยเด็ก	29.19	31.71	34.46	37.44	40.67	44.19
วัยรุ่น	71.45	77.63	84.34	91.64	99.56	108.18
วัยทำงาน	237.64	258.20	280.53	304.80	331.16	359.81
วัยสูงอายุ	31.72	34.46	37.44	40.68	44.20	48.02
พื้นที่สวนสาธารณะ ที่ต้องการ	370	402	436.77	474.56	515.59	560.20

4.5 สรุปความต้องการสวนสาธารณะในเขตเทศบาล

ความต้องการสวนสาธารณะในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ หลังการขยายเขต
 นั้น ในการศึกษาครั้งนี้ได้นำเอามาตรฐานต่าง ๆ มาใช้เป็นเครื่องมือในการหาความต้อง
 การ ซึ่งสามารถแบ่งประเภทของความต้อการออกเป็น

1. ความต้องการทางด้านพื้นที่ของสวนสาธารณะ
2. ความต้องการอันเนื่องมาจากที่ตั้งของสวนสาธารณะ
3. รูปแบบการจัดการเกี่ยวกับสวนสาธารณะในเขตเทศบาล

1. ความต้องการทางด้านพื้นที่ของสวนสาธารณะ ประเภทของสวนสาธารณะ ในเขตเทศบาลที่ใช้ประโยชน์มากที่สุด ได้แก่ สนามเด็กเล่น และสวนละอองน้ำ (Neighbourhood Park) ซึ่งในปัจจุบันพื้นที่ว่างขนาดใหญ่ในเขตเทศบาลมีน้อย ที่ดินมีราคาแพง เทศบาลจึงสามารถจัดหาสวนสาธารณะ 2 ประเภทนี้ ได้มากกว่าประเภทอื่น นอกจากนี้การพิจารณาพื้นที่อื่น ๆ นอกเหนือจากพื้นที่ว่างต่าง ๆ ที่ได้ทำการวิเคราะห์และกล่าวถึงมาแล้วนั้น ควรคำนึงถึงพื้นที่ส่วนอื่น ๆ เช่น แม่น้ำ คู คลอง บึงน้ำ เกาะกลาง แม่น้ำ ทุ่งอกริมฝั่งแม่น้ำ หรือแม้กระทั่งถนนและทางเดินเท้าขนาดใหญ่ สิ่งเหล่านี้สามารถดัดแปลงและนำมาประยุกต์ใช้จัดทำเป็นสวนสาธารณะในรูปแบบต่าง ๆ ที่เหมาะสมได้ อันเป็นการลดปัญหาการขาดแคลนพื้นที่และลดค่าใช้จ่ายในการจัดทำพื้นที่สวนสาธารณะซึ่งในการดำเนินการจะต้องศึกษาถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างละเอียด เช่น - หน่วยงานหรือองค์กรของรัฐที่มีหน้าที่ดูแลและเกี่ยวข้องในพื้นที่เหล่านั้น

- กฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการที่จะขอใช้พื้นที่เหล่านั้น
- ความเหมาะสมของพื้นที่ที่จะนำมาใช้จัดทำให้เป็นสวนสาธารณะ
- รูปแบบของสวนสาธารณะที่จะนำมาใช้ในการออกแบบ
- ระยะเวลาหรือช่วงเวลาที่จะนำพื้นที่เหล่านั้นมาใช้เป็นพื้นที่สวนสาธารณะ
- แหล่งเงินที่จะสนับสนุนในการดำเนินการ
- รูปแบบของศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น
- การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่และอื่น ๆ อีก เป็นต้น

จากการคาดประมาณพื้นที่สวนสาธารณะที่ต้องการในอนาคต เปรียบเทียบกับพื้นที่สวนสาธารณะที่มีอยู่พบว่าความต้องการทางด้านพื้นที่ของสวนสาธารณะ มีดังนี้

ตารางที่ 4.4 แสดงพื้นที่สวนสาธารณะที่ต้องการเพิ่มเติมในอนาคต

พ.ศ. / ประเภท	2535	2540	2545	2550	2555
พื้นที่สวนสาธารณะ	102.25	137.02	174.81	215.84	260.45
ที่ต้องการเพิ่มเติม (ไร่)					

2. ความต้องการอันเนื่องมาจากที่ตั้งของสวนสาธารณะ พื้นที่ในเขตเทศบาล บางแห่งอยู่นอกขอบเขตการให้บริการของสวนสาธารณะที่มีอยู่ แม้ว่าขนาดพื้นที่ของสวนสาธารณะจะมีขนาดที่เพียงพอก็ตาม เช่น ในบริเวณสี่เหลี่ยมคูเมือง หรือเขตเมืองเก่า เป็นต้น จากมาตรฐานระยะทางการให้บริการของสวนสาธารณะประเภท สวนละแวกบ้าน (Neighbourhood Park) และความหนาแน่นของประชากร (แผนที่หมายเลข 4.2 และ 4.3) พบว่าในย่านพักอาศัยควรมีสวนสาธารณะกระจายอยู่ในระยะทางประมาณ 600 เมตร ซึ่งเป็นระยะทางเดิน (Walking Distance) ของผู้มาใช้บริการ และในบริเวณสวนสาธารณะต้องจัดให้มี Facilities ของสนามเด็กเล่นอยู่ด้วย

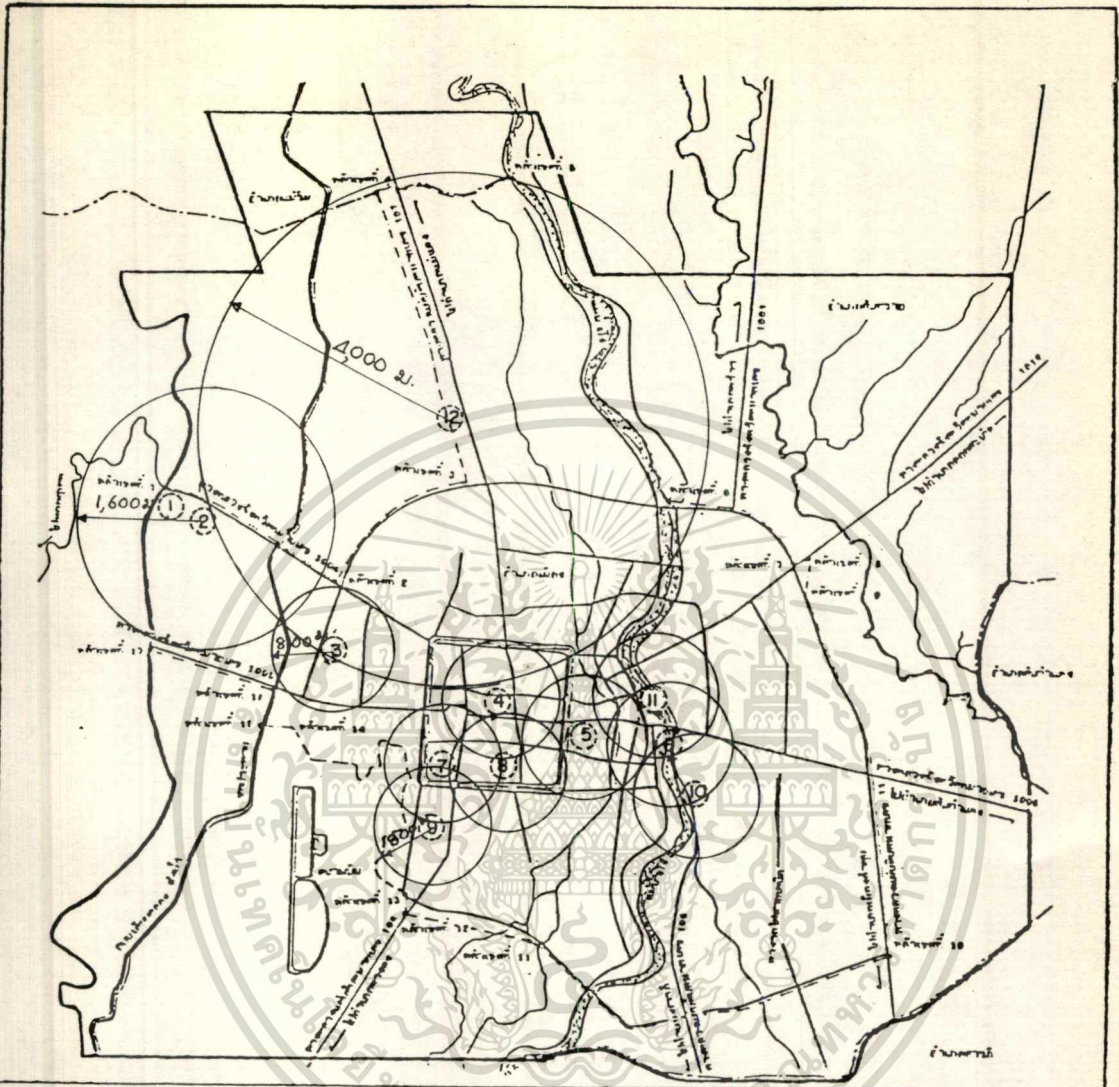
3. รูปแบบการจัดการเกี่ยวกับสวนสาธารณะที่เหมาะสม เพื่อเพิ่มขีดความสามารถและประสิทธิภาพการให้บริการของสวนสาธารณะในเขตเทศบาลนั้น ควรจะมีการจัดการเพื่อให้ความเชื่อมโยงกันของสวนสาธารณะ ซึ่งในการวางแผนการจัดการเกี่ยวกับสวนสาธารณะนั้น ควรคำนึงถึงพื้นที่เปิดโล่ง (Open Space) และพื้นที่สีเขียว (Green Area) ด้วย เช่น พื้นที่ทางเท้าริมถนน เกาะกลางถนน แม่น้ำ คู คลอง เป็นต้น เนื่องจากพื้นที่ทั้ง 2 ประเภทนี้ มีส่วนสำคัญในการที่จะก่อให้เกิดการเชื่อมโยงกันของสวนสาธารณะ ซึ่งรูปแบบระบบโครงข่ายนี้สามารถทำให้พื้นที่สวนสาธารณะที่กระจัดกระจายอยู่ในเขตเทศบาลสามารถส่งเสริมซึ่งกันและกันในด้านบริการ นอกเหนือจากการให้บริการแต่เพียงพื้นที่โดยรอบในรัศมีการให้บริการของสวนสาธารณะแต่ละแห่งเท่านั้น การเชื่อมโยงซึ่งกันและกันทำให้เกิดเป็นระบบโครงข่ายนี้ก่อให้เกิดผลดี พอสรุปได้ดังนี้

- 1) ทำให้สภาพแวดล้อมของเมืองดีขึ้น ลมลมภาวะต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในเมืองให้เบาบางลง เช่น ลมฤดูหนาวให้ต่ำลงในตอนกลางวัน ลมฝุ่นละอองและควันพิษในอากาศ เป็นเส้นทางไหลเวียนของอากาศ ซึ่งลมจะพัดพาเอาอากาศบริสุทธิ์จากนอกเมืองเข้ามาใส่อากาศเสียในเขตเมืองออกไป ซึ่งรวมไปถึงการระบายน้ำเสียออกจากเมืองด้วย
- 2) ทำให้บรรยากาศของเมืองดีขึ้น ลดความกระด้างของอาคารและสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ ลงด้วยการมีสีเขียวของใบไม้ มีคลอง มีน้ำ แทรกอยู่อย่างต่อเนื่อง ลงผลให้สภาวะทางด้านจิตใจของผู้ที่อยู่อาศัยในเขตเมืองดีขึ้น ลดความเครียดต่าง ๆ ที่เกิดจากการประกอบกิจวัตรประจำวันลง

3) ส่งเสริมระบบนิเวศน์วิทยาของเมือง เช่น นก หรือผีเสื้อ ที่อาศัยอยู่ในเมือง สามารถจะเดินทางจากสวนสาธารณะแห่งหนึ่งไปยังอีกแห่งหนึ่ง หรือไปยังส่วนต่าง ๆ ของเมืองโดยใช้เวลาต่อเนื่องของระบบโครงข่ายเหล่านี้เป็นเส้นทาง และมีต้นไม้ระหว่างทางเป็นฉากกั้นอันตรายต่าง ๆ ซึ่งเป็นการส่งเสริมการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันของมนุษย์และสัตว์ในเขตเมือง

4) ส่งเสริมมาตรฐานของเมืองให้สูงขึ้น ทางด้านคุณภาพชีวิตของผู้อยู่อาศัยในเขตเมือง

แนวทางการจัดทาส่วนล่าธารณะในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่

0 1 2 km.

แผนที่หมายเลข 4.2

แสดง ระยะทางการให้บริการของส่วนล่าธารณะในเขตเทศบาล

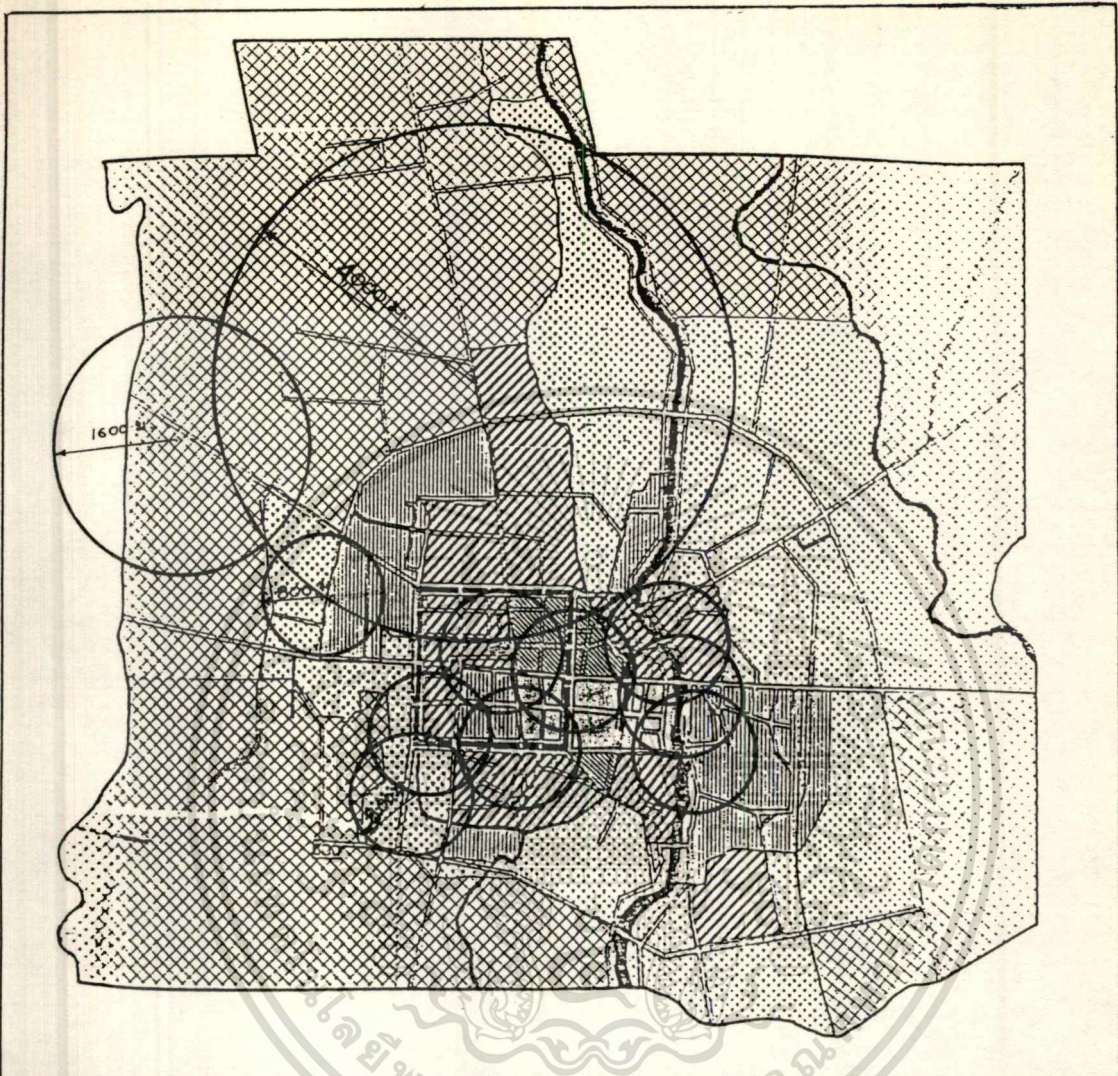
1 ส่วนสัตว์ เชียงใหม่	12 ลวนหลวง ร.9
2 ลวนรุกขชาติห้วยแก้ว	
3 ลวนสมเด็จพระศรีนครินทร์	
4 อนุสาวรีย์ลามากษัตริย์	
5 ลวนอนุสรณ์ประติมากรรมพระครูเจ้าอาวาส	
6 ลวนสาธารณะเชิงสะพานนวรัฐ	
7 ลวนสาธารณะหนองบวกราค	
8 สนามเด็กเล่นประติมากรรม เชียงใหม่	
9 ลวนเพาะพันธุ์ไม้ดอกไม้ประดับหายยา	
10 อนุสาวรีย์พระเจ้ากาวิละ	
11 ลวนสาธารณะโครงการพัฒนาเมืองหลัก	

สัญลักษณ์

	เขตเทศบาลเดิม
	เขตพื้นที่ศึกษา
	เขค้ำเภอ
	ถนน
	แม่น้ำ, คลอง
	ทางรถไฟ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับใช้ในวันเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

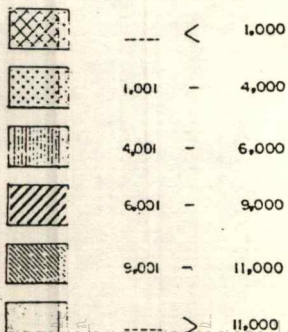

แนวทางการจัดท้าว่นล่าธารณะในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่

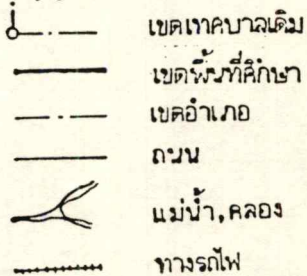

แผนที่หมายเลข 4.3

แสดงระยะทางการให้บริการของส่วนล่าธารณะ
และความหนาแน่นของประชากร
หน่วยเป็น คน / ตร. กม.

สัญลักษณ์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 5

แนวทางการจัดหาสวนสาธารณะในเขตเทศบาล

สวนสาธารณะที่ควรมีในอนาคตตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2540 นั้น จำเป็นต้องมากขึ้นตามขนาดของประชากรที่เพิ่มขึ้น ซึ่งในทางปฏิบัติ สำหรับการหาพื้นที่ว่างในเมืองจัดทำเป็นสวนสาธารณะ จะเป็นเรื่องที่ยากอย่างยิ่งสำหรับเทศบาลนครเชียงใหม่ในฐานะผู้ปฏิบัติ อย่างไรก็ตามสวนสาธารณะหรือการมีที่โล่งเพื่อนันทนาการสำหรับชุมชน นับวันจะทวีความสำคัญมากยิ่งขึ้นจนอาจกล่าวได้ว่า เป็นเรื่องที่เทศบาลต้องเตรียมการตั้งแต่ปัจจุบัน มิฉะนั้นความเข้มแข็งของการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านพาณิชย์กรรม หรือที่อยู่อาศัย จะยิ่งทำให้ราคาที่ดินสูงขึ้น และจัดหาที่โล่งว่างยากขึ้นไปอีกเป็นทวีคูณ อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันยังมีพื้นที่ว่างพอที่จะนำมาพัฒนาเป็นสวนสาธารณะ เพื่อเพิ่มจำนวนสวนสาธารณะให้ทั่วถึง และลดปริมาณความขาดแคลนให้น้อยลง ที่ว่างมีขนาดเล็ก ขนาดใหญ่ กระจายอยู่ทั่วพื้นที่ศึกษา ที่ว่างขนาดต่าง ๆ นี้เหมาะที่จะพัฒนาตั้งแต่สวนระดับละแวกบ้าน (Neighbourhood Park) สวนระดับชุมชน (Community Park) จนกระทั่งสวนระดับย่าน (District Park) และสวนระดับเมือง (City Park)

เขตเมืองเก่า เป็นเขตที่มีข้อจำกัดด้านที่ว่างที่จะนำมาพัฒนามากกว่าพื้นที่รอบนอก ดังนั้นพื้นที่ว่างที่จะพัฒนาเป็นสวนสาธารณะในเขตคูเมือง ซึ่งมีการพัฒนาเมืองแล้ว ขนาดที่ดินแปลงเล็กโอกาสที่จะพัฒนาได้ คือ สวนละแวกบ้านเท่านั้น สวนระดับสูงขึ้นมา เช่น สวนระดับย่าน หรือสวนระดับเมือง ค่อนข้างยาก เพราะราคาที่ดินสูงและไม่มีที่ดินขนาดใหญ่พอที่จะพัฒนา

เขตรอบนอกคูเมือง สามารถพัฒนาสวนสาธารณะได้ทุกระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสวนระดับย่านและระดับเมือง ซึ่งมีที่ว่างขนาดใหญ่พอ ประชาชนในเขตคูเมืองและเขตชานเมืองสามารถไปใช้ได้สะดวก เพราะอยู่ในเขตรัศมีกลาง อยู่กลางระหว่างเขตคูเมืองและเขตชานเมือง

เขตชานเมือง ไม่จำเป็นต้องเน้นสวนระดับใดเป็นพิเศษ แต่ต้องมีการพัฒนาไปตามมาตรฐานทางผังเมือง คือ สวนระดับละแวกบ้าน สวนระดับชุมชนสำหรับประชากรวัยต่าง ๆ ที่จำเป็นต้องใช้สวนระดับย่าน สวนระดับเมือง สำหรับประชาชนในเขตเมืองที่ต้องการพักผ่อน ใกล้ชิดกับธรรมชาตินอกเมือง และประชากรที่กำลังขยายตัวออกสู่ชานเมืองในอนาคต

5.1 การพัฒนาพื้นที่ว่างเพื่อจัดทำเป็นสวนสาธารณะ

พื้นที่ศึกษากำลังประสบปัญหาการขาดแคลนสวนสาธารณะดังกล่าวมาแล้วข้างต้นจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องมีการพัฒนาสวนสาธารณะให้ก้าวหน้ากว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ก่อนที่การแก้ปัญหาจะประสบความยากลำบากไปยิ่งกว่านี้ ดังนั้นจึงต้องมีพื้นที่ว่าง และ Facilities เพื่อจะนำไปสู่การปฏิบัติการโครงการต่อไป ปัจจุบันพื้นที่ และ Facilities ที่มากพอ หรือสามารถหามาได้กำลังขาดแคลนในพื้นที่ที่ประชากรอยู่กันแออัด และกำลังเป็นปัญหาซ้ำรอยในพื้นที่ที่ประชากรกำลังเติบโตอย่างรวดเร็ว ความสำคัญของปัญหานี้เองทำให้ต้องการวางแนวทาง (Guidelines) ที่จะนำไปสู่การจัดหาที่โล่งว่างทดแทนที่ว่างที่ถูกทำลายไป และการจัดเตรียมการให้บริการสวนสาธารณะให้กับชุมชนถ้ามีความต้องการ สามารถแบ่งพื้นที่ว่างสำหรับการพัฒนาสวนสาธารณะเป็น 3 ประเภทคือ

- 5.1.1 พื้นที่ว่างสำหรับพัฒนาสวนระดับเล็ก
- 5.1.2 พื้นที่ว่างสำหรับพัฒนาสวนระดับชุมชน
- 5.1.3 พื้นที่ว่างสำหรับพัฒนาสวนระดับย่านและระดับเมือง

5.1.1 พื้นที่ว่างสำหรับพัฒนาสวนระดับเล็ก ในกลุ่มการอยู่อาศัยที่เล็กที่สุดคือระดับบล็อก มีพื้นที่ว่างสามารถนำมาพัฒนาให้เป็นสวนหย่อม และสวนสาธารณะได้ คือ

- 1) ทางเท้า หรือที่ว่างที่เกิดจากการกันแนว เขตทาง
- 2) ที่ว่างเปล่าถูกละทิ้ง (Vacant Land)
- 3) ที่ดินด้านหลังอาคาร หรือที่ว่างระหว่างอาคาร
- 4) ที่ว่างลานจอดรถ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

5.1.2 พื้นที่ว่างสำหรับพัฒนาสวนระดับชุมชน

- 1) ที่ว่างในบริเวณโรงเรียน มหาวิทยาลัย และสถานศึกษาต่าง ๆ
- 2) ที่ว่างในโรงพยาบาล และสถาบันราชการต่าง ๆ
- 3) ที่ว่างในโครงการที่อยู่อาศัย ลักษณะต่าง ๆ เช่น โครงการ
เคหะชุมชน บ้านพักหน่วยงานราชการ หรือโครงการบ้านจัดสรรของเอกชน
- 4) ที่ว่างบริเวณโบราณสถานต่าง ๆ
- 5) ที่ว่างบริเวณศาสนสถาน
- 6) ที่ว่างบริเวณย่านพาณิชย์กรรม ซึ่งอาจกำหนดในกฎหมายควบคุม
อาคาร ให้มีการจัดแบ่งพื้นที่เพื่อสาธารณะ ทั้งในการก่อสร้างอาคารตึกแถว หรืออาคาร
ขนาดใหญ่ ๆ ศูนย์การค้า
- 7) ที่ว่างเปล่าอันเกิดจากการรื้อถอนอาคารที่บุกรุกที่สาธารณะ
- 8) ที่ว่างเปล่าซึ่งถูกละทิ้งเป็นเวลานาน ๆ
- 9) ที่ว่างบริเวณสาธารณูปโภค สาธารณูปการ เช่น ที่ว่างเชิง
สะพาน เป็นต้น
- 10) ที่ว่างริมแม่น้ำ คลอง แหล่งน้ำต่าง ๆ

5.1.3 พื้นที่ว่างสำหรับพัฒนาสวนระดับย่านและระดับเมือง ที่ว่างที่จะนำมา

พัฒนาเป็นส่วนทั้ง 2 ระดับนี้ มีเกณฑ์การพิจารณาที่สำคัญแตกต่างจากสวนใน 2 ระดับแรก เพราะด้านขนาดต้องใช้พื้นที่ว่างขนาดใหญ่ มีอาณาเขตติดต่อกันเป็นร้อย ๆ ไร่ มีสภาพภูมิทัศน์สวยงามตามธรรมชาติเป็นองค์ประกอบ ซึ่งมีแนวทางในการจัดหาดังนี้

- 1) ที่งอกริมแม่น้ำหรือคลองต่าง ๆ ควรมีการจัดทำเอกสารสิทธิ์ของ
เอกชนที่อยู่ริมน้ำให้ถูกต้องและชัดเจน เพื่อนำให้มีสาธารณะเหล่านี้ถูกยึดครองโดยพลการ
ซึ่งที่ว่างลักษณะนี้อาจกลายเป็นที่แปลงใหญ่ขึ้นในอนาคตได้
- 2) หนองน้ำสาธารณะต่าง ๆ ซึ่งมีกระจายอยู่ทั่วทั้งพื้นที่ศึกษาอาจมี
การคืนเงินหรือถูกบุกรุกใช้ประโยชน์ จนบางครั้งถูกยึดครองทำลายสภาพไปก็มี ซึ่งที่ว่าง
ลักษณะนี้ ควรได้มีการสำรวจ และออกเอกสารสิทธิ์ให้เรียบร้อย เมื่อเทศบาลฯ พร้อมจะ
พัฒนาเป็นส่วนสาธารณะจะสามารถจัดทำได้ในอนาคต

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

5.2 วิธีการเพื่อให้ได้มาซึ่งพื้นที่เพื่อจัดทำสวนสาธารณะ

5.2.1 โดยทางกฎหมาย มีกฎหมายที่ออกใช้บังคับสำหรับเมืองเชียงใหม่อยู่หลายฉบับเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของเมือง ไม่ว่าจะเป็นด้านการรักษาสภาพแวดล้อม ความสวยงาม ความเป็นระเบียบ การใช้ประโยชน์ในทรัพย์สิน การดำรงรักษา หรือบูรณะสถานที่ที่มีคุณค่าของศิลปกรรม ประวัติศาสตร์โบราณคดี กฎหมายที่ใช้บังคับเหล่านี้ช่วยทำให้เกิดที่ว่างเพิ่มขึ้น และป้องกันที่ว่างให้คงอยู่ โดยไม่รุกร้าเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยให้มีที่จะพัฒนาเป็นสวนสาธารณะตามเป้าหมาย กฎหมายเหล่านี้ คือ

1) พระราชบัญญัติควบคุมการก่อสร้างอาคาร (พ.ศ.2522)

(Building Code) สำหรับเทศบาลนครเชียงใหม่ มีกฎหมายนี้ออกบังคับใช้ คือ เพกบัญญัติควบคุมการก่อสร้างอาคาร มีเหตุผลเพื่อควบคุมการก่อสร้างอาคารต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในความมั่นคงแข็งแรง การอนามัย การสุขาภิบาล การป้องกันอัคคีภัย และการผังเมือง จากกฎหมายฉบับนี้ จะช่วยให้เกิดที่ว่างได้หลายรูปแบบ

ก. ที่ว่างระหว่างอาคารยังมีได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 หากเพิ่มเติมไว้ก็จะเป็นเครื่องมือนำมาซึ่งที่ว่างลักษณะนี้ สภาพการปลูกสร้างอาคารในเชียงใหม่ที่เห็นกันอยู่ในลักษณะอาคารหนาแน่นยาวเหยียดติดต่อกัน จนขาดที่ว่างระหว่างอาคารเพื่อระบายอากาศบนถนน หรือช่วงเปิดมุมมองไปยังทิวทัศน์ แม่น้ำลำคลอง ทุ่งนา ที่ซ่อนอยู่หลังอาคารสำหรับใช้พักสายตา คลายความอึดอัดจากแห่งคอนกรีตสูงตัน เมืองต้องการที่ว่างระหว่างอาคารเพื่อพัฒนา เป็นสวนสาธารณะรัมนี่ขนาดเล็ก เพื่อคั่นความซ้ำซากของอาคารและเพื่อสภาพแวดล้อมทั่วไป ที่ว่างลักษณะนี้อาจได้มาโดยการปรับปรุงกฎหมายฉบับนี้ กำหนดลักษณะการวางอาคารให้มีช่องว่างไว้เป็นจังหวะ ๆ ตามความเหมาะสม

ข. ที่ว่างขนาดใหญ่ การอาศัยพระราชบัญญัติควบคุมการก่อสร้างเป็นกฎหมายแม่บท เพื่อออกเพกบัญญัติควบคุมอาคาร ห้ามการปลูกสร้างอาคารในบริเวณพื้นที่ใดเป็นหนทางหนึ่งที่จะได้ที่ว่างขนาดใหญ่ เตรียมไว้ล่วงหน้าเพื่อพัฒนาเป็นสวนสาธารณะสำหรับประชาชน

ค. บริเวณเพลิงไหม้ กำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง คัดแปลง

อาคารบางชนิด หรือบางประเภทใน เพื่อให้ที่ว่างอันเกิดจากเพลิงไหม้ให้สามารถนำมาใช้ด้านการค้า ไม่ปะปนกันเป็นสวนสาธารณะในแหล่งชุมชนได้ ต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ง. ที่ว่างภายนอกอาคาร กฎหมายฉบับนี้ กำหนดที่ว่างภายนอกอาคาร โรงงานอุตสาหกรรม และอาคารซึ่งไม่ได้ใช้พักอาศัยไว้ 10 ใน 100 ส่วนของพื้นที่ แต่ถ้าใช้เป็นที่พักอาศัยด้วย ให้มีที่ว่าง 30 ใน 100 ส่วนของพื้นที่ โดยสภาพแท้จริงที่ว่างตามกฎหมายนี้มีการต่อเติมเป็นอาคารโดยผิดกฎหมาย หรือกลายเป็นกองเก็บของ จนไม่เหลือที่ว่างอีกต่อไป ที่ว่างที่เหลือบางรายเป็นเพราะเจ้าของที่ดิน และอาคารเห็นคุณค่าของที่โล่งว่างน้อยอย่างแท้จริงนำมาจัด Landscape สวยงาม พัฒนาเป็นขนาดเล็ก ๆ ให้ผู้ที่ทำงานอยู่ได้พักผ่อน หากมีการติดตามตรวจสอบ และบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดแล้ว ก็จะมีที่ว่างที่นำมาพัฒนาเป็นส่วนสาธารณะขนาดเล็ก ทั้งนี้โดยอาศัยความร่วมมือจากเจ้าของที่ดินและอาคาร โรงงานอุตสาหกรรม คอนโดมิเนียม จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง เพราะเท่ากับทำให้ที่อยู่อาศัยที่ทำงานที่พักผ่อนอยู่ในที่เดียวกัน

2) พระราชบัญญัติรักษาคลอง พระราชบัญญัติคันและคูน้ำ พ.ศ. 2505 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 เป็นกฎหมายที่นำมาใช้ร่วมกันเพื่อคุ้มครองที่ว่างริมแม่น้ำ ลำคลอง ซึ่งในปัจจุบันแม้มีการละเมิดฝ่าฝืนกฎหมายอยู่เสมอ จนที่ว่างริมแม่น้ำลำคลองถูกรุกล้ำแทนที่ด้วย อาคารบ้านเรือน อาศัยกฎหมายเหล่านี้ ควรรื้อถอนอาคารที่ผิดกฎหมายออกไปได้ เพื่อเปิดที่ว่างริมน้ำจัดระเบียบอาคารริมน้ำให้ Set Back เข้าไปเพื่อนำที่ว่างมาพัฒนาเป็นส่วนริมน้ำ ทรัพยากร แม่น้ำลำคลองที่สวยงามมีชีวิตชีวา ยังหลงเหลืออยู่มากที่จะนำมาพัฒนา

3) กฎหมายจัดสรรที่ดินเอกชน เนื่องจากการประกอบธุรกิจการค้าขาย และจัดสรรที่ดินได้เติบโตอย่างมากในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะในช่วง พ.ศ. 2534 นับว่าเป็นปีที่ธุรกิจนี้ขยายตัวถึงขีดสุด โดยเอกชนเป็นผู้ประกอบการ ซึ่งมุ่งหวังกำไร เป็นเบื้องต้น ทำให้ขาดบริการสาธารณะที่เหมาะสม หรือต่ำกว่ามาตรฐาน กับการอยู่อาศัยในบางอย่างบางประการก่อให้เกิดความเดือดร้อน และขาดแคลนแก่ประชากร ที่พักอาศัย และการที่ผู้ประกอบการบางรายทำการจัดสรรอย่างผิดกฎหมาย เกิดการฉ้อโกง ประชากรสูญเสียประโยชน์ ก่อปัญหาให้กับองค์การของรัฐที่เกี่ยวข้อง จึงได้มีการออกกฎหมายเพื่อควบคุมการจัดสรรที่ดิน โดยอาศัยประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 286 เรื่องการควบคุมการจัดสรรที่ดิน จากกฎหมายฉบับนี้ทำให้เกิดสวนสาธารณะในชุมชนอยู่อาศัย ซึ่งระบุไว้ใน

หมวด 8 ว่าด้วยบริการสาธารณะที่จำเป็น คือสนามเด็กเล่น 1 แห่ง ไม่น้อยกว่า 1 แห่ง การค้าไม่ว่ากรณีโดยทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

หนึ่งในสิบห้าส่วนของเนื้อที่พื้นที่ดินที่ใช้อาศัย และต้องไม่น้อยกว่า 1,600 ตารางเมตร (1 ไร่) ในกรณีที่มีจัดสรรที่ดินจำนวน 150 แปลง สนามเด็กเล่น 1 แห่ง อย่างน้อย 1 ไร่ สวนสาธารณะ 1 แห่ง มีเนื้อที่ไม่น้อยกว่า 12 ไร่ หรือ 1 ส่วน 10 ของเนื้อที่ที่ดินที่ใช้อาศัย ในกรณีจัดสรรที่ดินจำนวน 850 แปลงขึ้นไป และให้พิจารณาจัดเพิ่มขึ้นทุก ๆ จำนวนแปลงที่เกิน 850 แปลง ถึงกึ่งหนึ่ง ให้เพิ่มสวนสาธารณะอีก 1 แห่ง

3) กฎหมายผังเมือง พระราชบัญญัติผังเมือง พ.ศ. 2518 เป็นกฎหมายที่ได้กล่าวถึงการวางและจัดทำผังเมืองรวม (Master Plan) หรือผังระดับนโยบายและผังเมืองเฉพาะ (Specific Plan) หรือ ผังปฏิบัติการจากผังเมืองรวม และผังเฉพาะนี้หากทำได้มาซึ่งวางรวมทั้งสวนสาธารณะโดยตรง เพราะจะต้องประกอบด้วยแผนผังแสดงที่โล่งรวมอยู่ด้วย นอกเนื่องจากแผนผังแสดงการใช้ที่ดินประเภทอื่น ๆ และเพื่อให้มีการปฏิบัติตามผังเมืองก็ต้องอาศัยพระราชบัญญัติการผังเมือง 2518 นี้เป็นกฎหมายแม่บท เพื่อออกกฎหมายทำให้งบผังเมืองรวม โดยออกเป็นกฎกระทรวง และใช้บังคับผังเมืองเฉพาะ โดยออกเป็นพระราชบัญญัติผังเมืองเฉพาะ ทำให้เทศบาลเชียงใหม่ ซึ่งเป็นหน่วยงานส่วนท้องถิ่นมีอำนาจตามกฎหมายเพื่อควบคุมการใช้ประโยชน์ทรัพย์สิน อันหมายถึงการใช้ที่ดินจำแนกเป็นย่าน (Zoning) และทำการพัฒนาที่วางชนิดต่าง ๆ ซึ่งเป็นการใช้ที่ดินประเภทหนึ่งเป็นสวนสาธารณะ เช่น สถานที่มีประโยชน์ หรือคุณค่าในทางศิลปกรรม สถาปัตยกรรม ประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี ที่พึงส่งเสริมค้ำชูรักษาหรือบูรณะบริเวณที่มีทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อวัตถุประสงค์ทางการผังเมือง

5.2.2 โดยการขอที่จากสถานที่ราชการ เป็นวิธีการที่ลดค่าใช้จ่ายในการจัดหาที่ดินและแสดงถึงความเสียสละที่หน่วยงานราชการจะให้กับประชาชน การพัฒนาส่วนหากเริ่มต้นจากสถานที่ราชการด้วยกันก่อนจะเป็นตัวอย่างที่ดีสำหรับการร่วมมือระหว่างรัฐและเอกชนต่อไป วิธีการได้ที่ว่างจากสถานที่ราชการมีอยู่ 5 ลักษณะ

- 1) ขอบริจาคที่จากหน่วยงานที่ครอบครองที่ดินจำนวนมาก เช่น การรถไฟแห่งประเทศไทย กรมธนารักษ์ กระทรวงกลาโหม
- 2) ขอแบ่งที่บางส่วนของสถาบันราชการ ซึ่งทิ้งไว้โดยไม่ได้ใช้ประโยชน์ใด ๆ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3) ขอใช้ประโยชน์ร่วมในที่ดินของสถาบันราชการที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับประชาชนอยู่แล้ว ไม่มีปัญหาด้านความปลอดภัย ความมั่นคงแห่งชาติ มีการจัดภูมิทัศน์สวยงาม เช่น ในโรงเรียน โรงพยาบาล สถานที่ราชการบางแห่ง

4) ขอรับช่วงที่ดินของสถาบันราชการที่โยกย้ายขยายออกไปยังชานเมือง เช่น เรือนจำ หรือที่สถานที่ที่ถูกครอบครองอย่างผิดกฎหมาย จนเสื่อมโทรม พื้นที่ต้องรื้อร้าง เช่น สลัม

5) แลกที่ระหว่างหน่วยราชการด้วยกัน

5.2.3 โดยการจัดซื้อ (Land Buying) ไม่มีกิจการใดที่ได้มาโดยไม่มีการลงทุนการได้มาซึ่งสวนสาธารณะก็เช่นเดียวกัน จำเป็นต้องลงทุน แต่เป็นการลงทุนที่ได้ผลตอบแทนทางสังคม (Social Benefit) เทศบาลนครเชียงใหม่เป็นผู้รับผิดชอบโดยตรงตามกฎหมาย มีรายได้ของท้องถิ่นเองจากภาษีราษฎร ควรจะจัดสรรงบประมาณส่วนหนึ่งสำหรับซื้อที่ดินเพื่อจัดทำให้เป็นสวนสาธารณะ ตอบแทนให้กับประชาชนในท้องถิ่น การซื้อที่ล่วงหน้าแล้วให้เช่าไว้ก่อน เป็นการควบคุมทางผังเมืองที่ดีมาก เมื่อเวลาผ่านไปราคาที่ดินสูงขึ้น การหาที่ว่างยากขึ้น จำนวนที่ว่างน้อยลง เทศบาลจะได้ประโยชน์คือสามารถมีที่ดินเป็นของตนเองที่จะทำสวนสาธารณะ ได้ทันที่ตามความต้องการของประชาชน

5.2.4 โดยการขอบริจาคจากเอกชน ทุกวันนี้มีเอกชนหลายแห่งที่เปลี่ยนแปลงบทบาทของตนเองหันมาร่วมมือและนำผลประโยชน์ที่ได้รับกลับคืนสู่สังคมมากขึ้น ในรูปแบบต่าง ๆ มากขึ้น เช่น ด้านศิลปวัฒนธรรม การศึกษา การบริจาคทรัพย์สิน เงินทอง ที่ดินเพื่อสวนสาธารณะ จึงเป็นรูปแบบหนึ่งที่เอกชนสามารถให้ความช่วยเหลือได้เท่ากับสร้างประโยชน์กับส่วนรวม โดยไม่มีข้อจำกัดฐานะ ชั้นชน เพศ วัย เป็นเป้าหมายที่ดีของการอยู่ร่วมกันในสังคม

5.2.5 โดยการเข้าไปพัฒนาที่ดินสาธารณะหรือเอกชนที่รกร้างว่างเปล่า ที่ว่างสาธารณะบางแห่งยังมิได้ทำประโยชน์ใด ๆ มาเป็นเวลานาน ซึ่งการละทิ้งไว้ทำให้ที่ดินทรุดโทรม และเป็นแหล่งทิ้งขี้มูล ก่อให้เกิดปัญหาตามมา เทศบาลนครเชียงใหม่สามารถเข้าไปพัฒนาปรับปรุงให้เป็นสวนสาธารณะได้ ส่วนที่ดินว่างเปล่าของทางราชการ และเอกชนที่รกร้างไว้ถือได้ว่าเป็นที่ดินที่หาประโยชน์เชิงพาณิชย์ได้น้อย อาจลงทุนปรับ

ปรับปรุง (Develop) พื้นที่มาก หรือ Location ก็ไม่เหมาะสมกับธุรกิจ เทศบาลอาจจะขอเช่า
 ไม่ทำเป็นส่วนสาธารณะ เช่น ปริมาณที่ เคยใช้เป็นที่ทิ้งขยะ เป็นต้น ของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

5.3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับพื้นที่ที่ควรจัดทำเป็นส่วนสาธารณะในเขตเทศบาล

จากการวิเคราะห์ในบทที่ 4 เกี่ยวกับความต้องการด้านต่าง ๆ ของสวนสาธารณะในเขตเทศบาล และวิธีการเพื่อให้ได้มาซึ่งพื้นที่เพื่อจัดทำสวนสาธารณะในบทนี้ สามารถนำมาสรุปเป็นข้อเสนอแนะในการใช้พื้นที่บางแห่งในเขตเทศบาลเพื่อจัดทำสวนสาธารณะได้ดังนี้

5.3.1 บริเวณเรือนจำจังหวัดเชียงใหม่ ตั้งอยู่ในบริเวณเขตเมืองเก่า มีเนื้อที่ประมาณ 14 ไร่ 2 งาน ซึ่งในบริเวณเขตเมืองเก่านี้ เป็นย่านพักอาศัยที่มีความหนาแน่นของประชากรสูง ลักษณะที่ดินเป็นที่ดินแปลงเล็ก และมีราคาสูง เหตุผลที่เสนอแนะพื้นที่ดังกล่าวคือ

- 1) เป็นที่ดินของหน่วยราชการ เทศบาลสามารถขอใช้ประโยชน์ในพื้นที่ได้ เป็นการลดค่าใช้จ่ายในการจัดหาที่ดินลงได้เป็นจำนวนมาก
- 2) การใช้ประโยชน์ในที่ดินเพื่อใช้เป็น เรือนจำ จัดแย้งต่อการใช้ประโยชน์ในที่ดินบริเวณรอบข้าง
- 3) ที่ตั้งอยู่ใกล้เคียงกับตำแหน่งศูนย์กลางเมืองเก่า ซึ่งเมื่อจัดทำเป็นส่วนสาธารณะแล้ว ขอบเขตการให้บริการสามารถครอบคลุมบริเวณเมืองเก่าได้ทั้งหมด
- 4) การเข้าถึงพื้นที่ การทำ ได้โดยสะดวก
- 5) ขนาดของพื้นที่เพียงพอที่จะจัดทำเป็นส่วนสาธารณะได้

ประเภทของสวนสาธารณะที่ควรจะเป็นคือ สวนละแวกบ้าน (Neighbourhood Park) ที่มีสนามเด็กเล่น และ facilities ต่าง ๆ รวมอยู่ด้วย เพื่อให้สอดคล้องกับทำเล ที่ตั้ง ขนาดของพื้นที่ และการใช้ประโยชน์ในที่ดิน บริเวณรอบข้าง

5.3.2 พื้นที่ของเทศบาลบริเวณถนนลาหุณาใกล้กับการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคบ้านเด่น มีเนื้อที่ประมาณ 6 ไร่ สภาพปัจจุบันเป็นที่โล่งว่าง

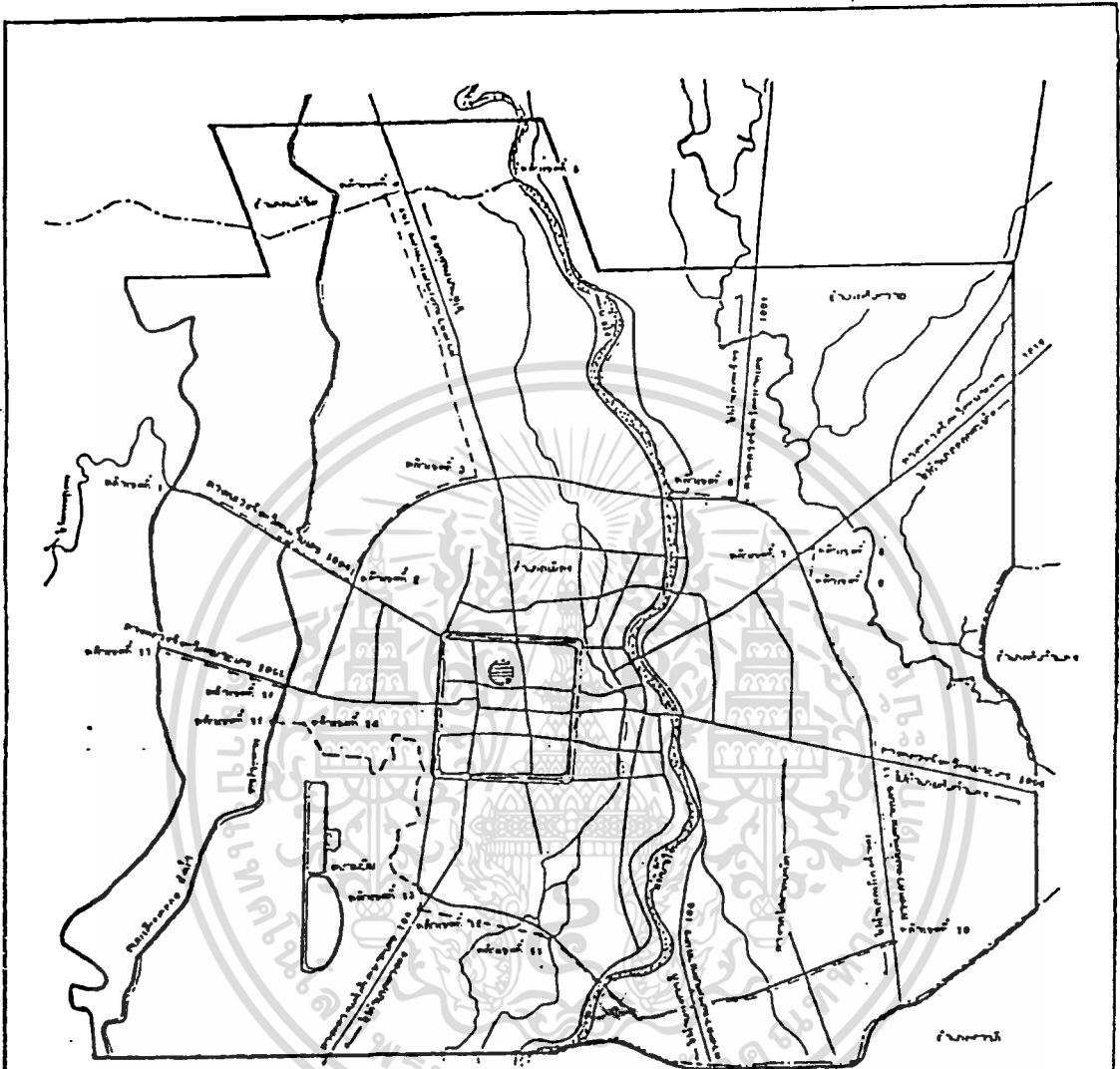
เหตุผลที่เสนอแนะพื้นที่ดังกล่าวคือ

1. เป็นที่ดินของเทศบาล สามารถดำเนินการพัฒนาเป็นส่วนสาธารณะได้ทันที

2. การเข้าถึงพื้นที่ที่กระทำได้โดยสะดวก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับ 3. บริเวณรอบข้าง หากแคลนสวนสาธารณะหันไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงพื้นที่ เพียงพอที่จะจัดทำเป็นส่วนสาธารณะได้ มีการนำไปใช้

แนวทางการจัดหาส่วนค่าภาระในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่

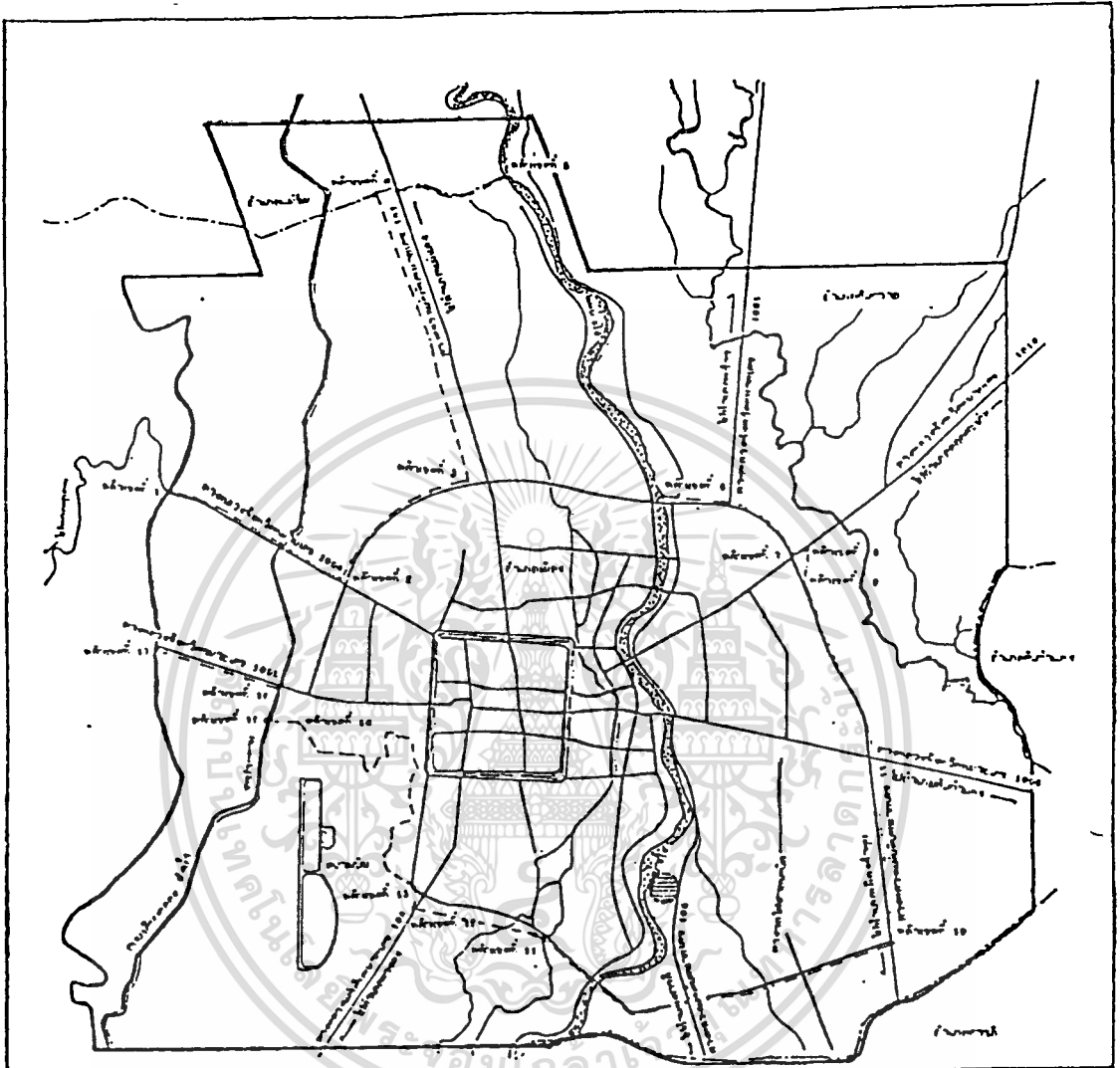
แผนที่หมายเลข 5.1

แสดง ที่ตั้งของเรือนจำ จังหวัดเชียงใหม่

สัญลักษณ์

- เขตเทศบาลเดิม
- เขตพื้นที่ศึกษา
- เขตอำเภอ
- ถนน
- แม่น้ำ, คลอง
- ทางรถไฟ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แนวทางการจัดทาส่วนล่าธารณะในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่

แผนที่หมายเลข 5.2

แสดง บริเวณที่ดินของเทศบาลที่ควรจัดทำเป็น
สวนล่าธารณะ

สัญลักษณ์

- — เขตเทศบาลเดิม
- เขตพื้นที่ศึกษา
- - - - - เขตอำเภอ
- ถนน
- แม่น้ำ, คลอง
- ทางรถไฟ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ประเภทของสวนสาธารณะที่ควรจะเป็นคือ สวนละแวกบ้าน (Neighbourhood Park) ที่มีสนามเด็กเล่น และ Facilities ต่าง ๆ รวมอยู่ด้วย

5.3.3 ที่งอกบริเวณริมฝั่งแม่น้ำปิงทั้ง 2 ข้าง ที่อยู่ในเขตเทศบาลตั้งแต่ขอบเขตทางทิศเหนือจนถึงขอบเขตทางทิศใต้ จัดเป็นพื้นที่ขนาดใหญ่ที่มีความต่อเนื่องกัน มีการใช้ประโยชน์ในที่ดินข้างเคียงหลายประเภท

เหตุผลที่เสนอแนะพื้นที่ดังกล่าวคือ

1. ที่ดินส่วนใหญ่เป็นที่งอก ไม่มีเอกสารสิทธิ์ในการครอบครอง ซึ่งสามารถจัดทำให้เป็นกรรมสิทธิ์ของส่วนราชการได้ โดยการออกกฎหมาย
  2. มีสภาพภูมิประเทศที่สวยงาม เหมาะสำหรับเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ
  3. เป็นพื้นที่ที่มีรูปร่างไม่แน่นอน แต่มีความต่อเนื่องกันตั้งแต่ด้านเหนือจนจรดด้านใต้ของเขตเทศบาล ทำให้ขอบเขตการให้บริการครอบคลุมเป็นบริเวณกว้าง
  4. เป็นการรักษาสภาพแวดล้อมของเมือง
  5. ป้องกันการบุกรุกแม่น้ำปิง เช่น การถมที่ชายตลิ่ง เป็นต้น
  6. สะดวกต่อการดูแล และบำรุงรักษา เนื่องจากเป็นพื้นที่ริมแม่น้ำ
- ประเภทของสวนสาธารณะที่ควรจะเป็นคือ สวนระดับย่าน (District Park) ที่มีกิจกรรมหลากหลายประเภท นอกจากนี้พื้นที่ดังกล่าวยังเป็นส่วนหนึ่งในการเชื่อมโยงสวนสาธารณะบางส่วนที่มีอยู่ในเมืองให้ต่อเนื่องกันเป็นโครงข่ายอีกด้วย

5.3.4 ทางเท้า บริเวณถนนห้วยแก้ว ถนนสุเทพ ถนนโชตนา ถนนนิมมาน-เหมินท์ ริมคลองแม่ข่า และพื้นที่บริเวณริมคูเมืองทั้ง 4 ด้าน พื้นที่ดังกล่าวนี้สามารถพัฒนาให้เป็นพื้นที่สีเขียวให้เกิดความร่มรื่น เพื่อใช้ในการเชื่อมโยงสวนสาธารณะสำคัญที่มีอยู่เข้าหากัน ทำให้เกิดเป็นระบบโครงข่ายสวนสาธารณะในเมืองขึ้น อันเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพและก่อให้เกิดประโยชน์ทางด้านอื่นนอกเหนือจากการให้บริการตามปกติของสวนสาธารณะแก่พื้นที่ใกล้เคียงเท่านั้น

เหตุผลที่เสนอแนะพื้นที่ดังกล่าวคือ

1. เป็นถนนที่มีเขตทางกว้าง 30 เมตร มีขนาดของทางเท้ากว้าง

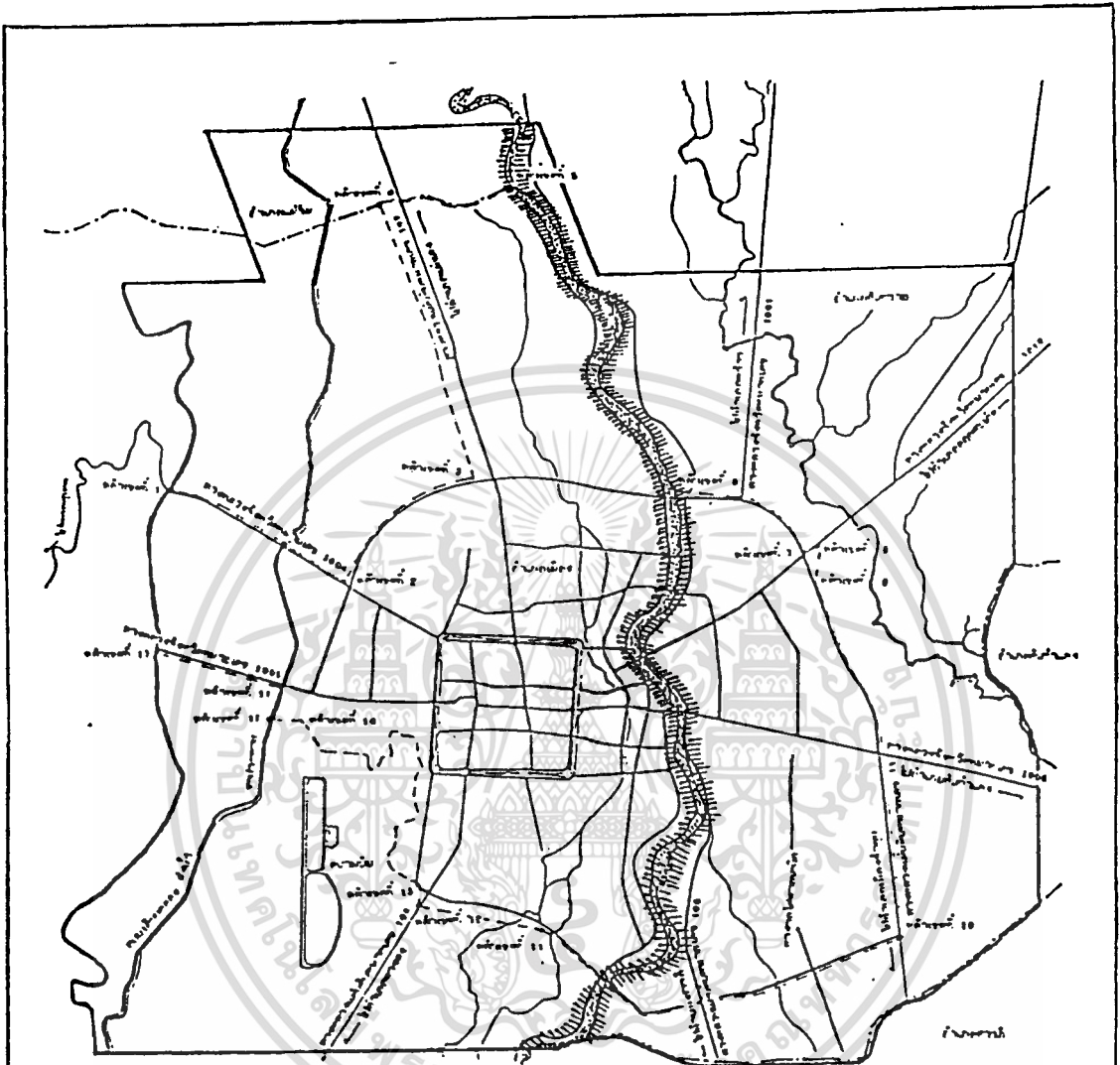
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่จัดทำขึ้นเพื่อใช้ในการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2. ทำให้ภูมิทัศน์ของเมืองดีขึ้น เกิดความร่มรื่น ซึ่งส่งผลการให้บริการไปยังผู้ขับรถบนท้องถนน และผู้ใช้ทางเท้าอีกด้วย

3. บริเวณริมคลองแม่ข่า ได้กันเขตไว้ 3.00 เมตร ทั้ง 2 ข้าง และระบุงการใช้ประโยชน์ในที่ดินเพื่อใช้เป็นพื้นที่เพื่อการนันทนาการ โดยผังเมืองรวม นอกจากนี้โครงการพัฒนาเมืองหลักได้ทำการเวนคืนที่ดิน และปรับปรุงสภาพคลองแม่ข่าไว้เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ซึ่งถ้าหากปล่อยไว้โดยมิได้ดำเนินการลงไป จะเกิดปัญหาการบุกรุกที่ดินบริเวณเหล่านี้ได้

4. พื้นที่บริเวณริมคูเมืองทั้ง 4 ด้าน ในปัจจุบันเทศบาลนครเชียงใหม่ได้ทำการปรับปรุงให้เป็นพื้นที่สีเขียวแล้วเป็นบางส่วน และมีประชาชนใช้พื้นที่บริเวณนี้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจในตอนเย็นมากพอสมควร ดังนั้นจึงควรพัฒนาพื้นที่ริมคูเมืองส่วนที่เหลือให้เกิดความต่อเนื่อง จนครบทั้ง 4 ด้าน

แนวทางการจัดทาส่วนล่าธารณะในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่

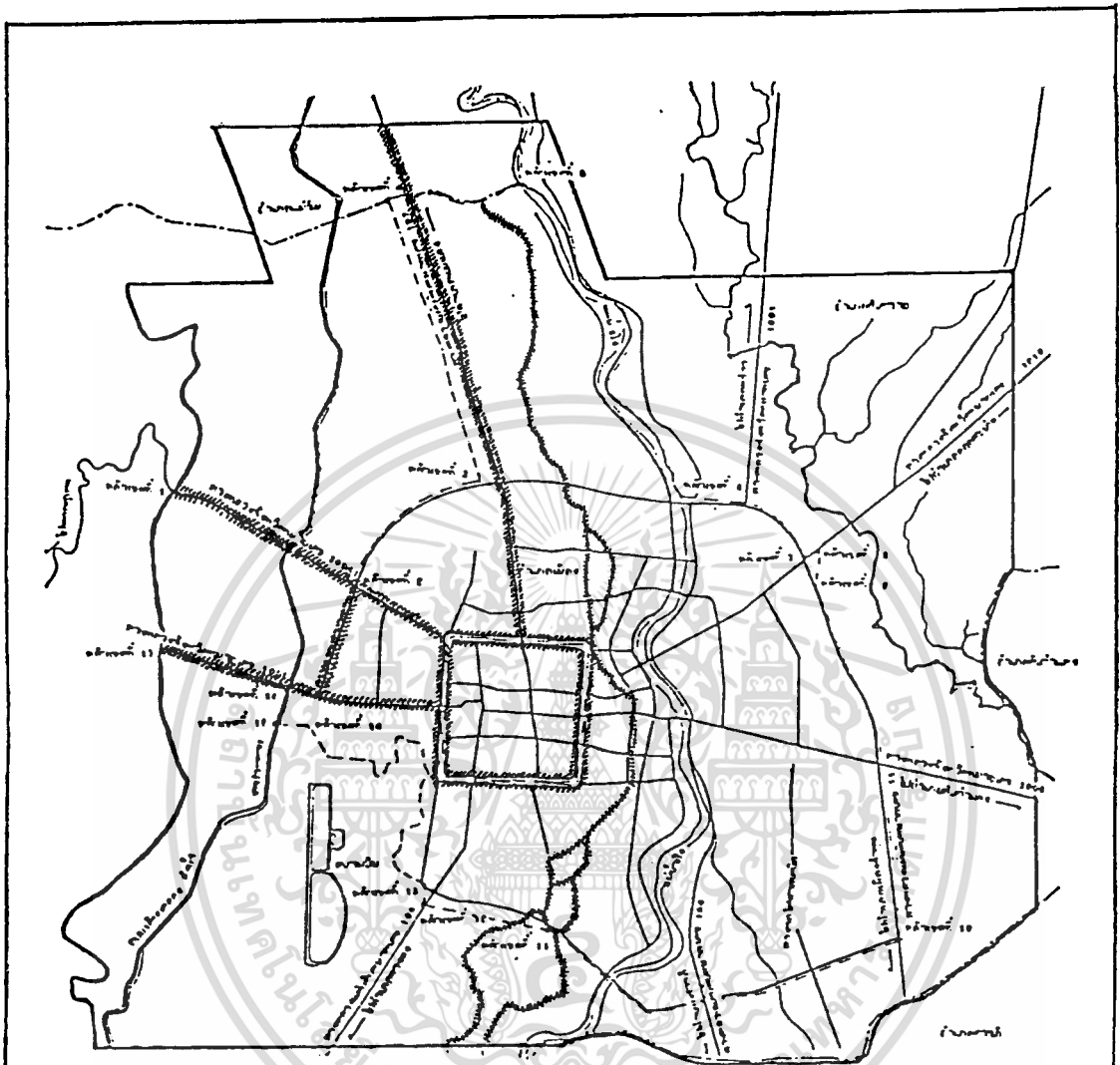
แผนที่หมายเลข 5.3

แสดง บริเวณที่ควรจัดทำเป็นพื้นที่สีเขียว
และ ลวนล่าธารณะริมฝั่ง แม่น้ำปิง

สัญลักษณ์

- เขตเทศบาลเดิม
- เขตพื้นที่ศึกษา
- เขตกิ่งอำเภอ
- ถนน
- แม่น้ำ, คลอง
- ทางรถไฟ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แนวทางการจัดทาล่วนล่าธารณะในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่

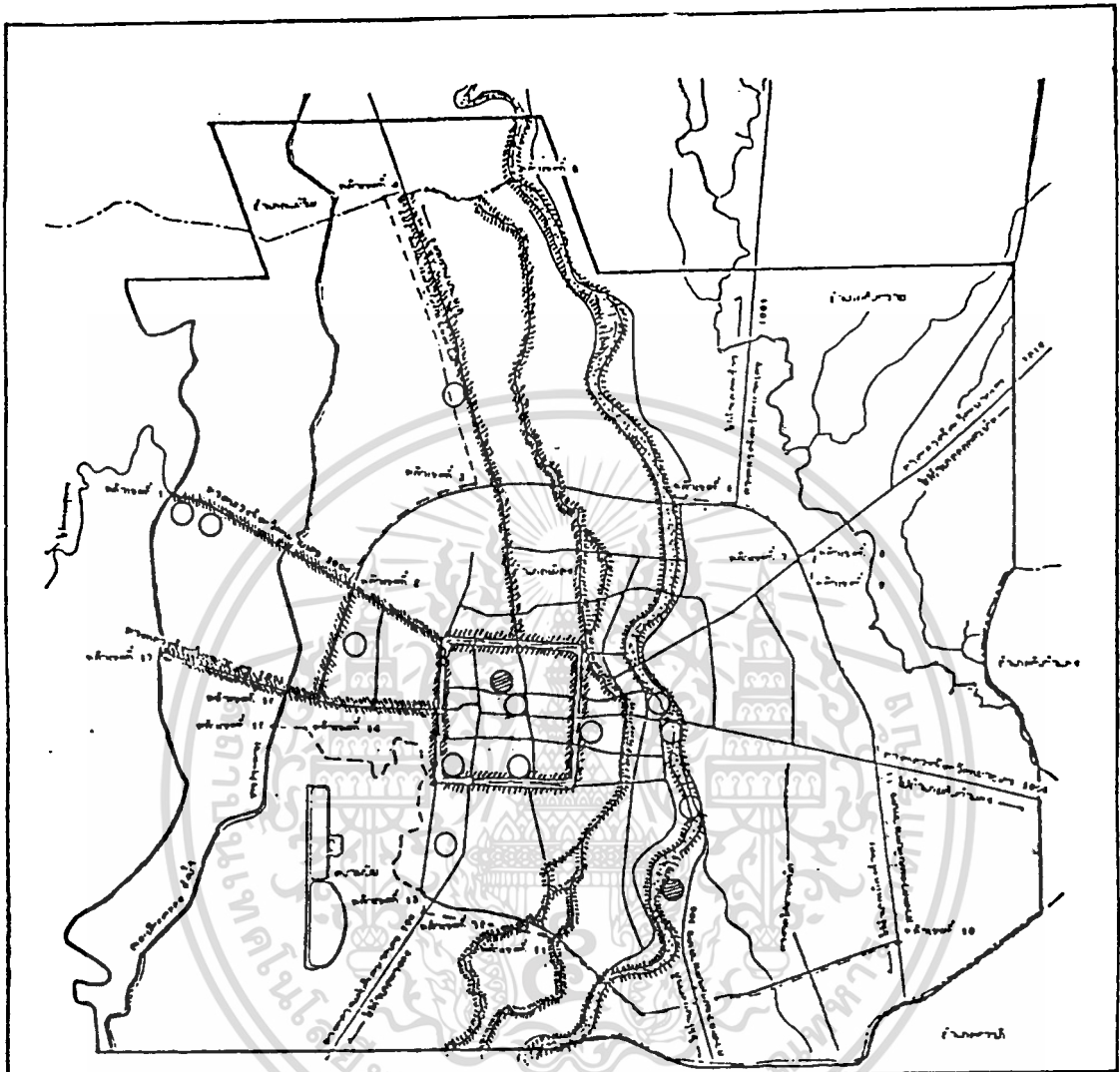
แผนรึหมายเลข 5.4

แสดง เส้นทางบริเวณ เกาะกลางถนน ทางเดินเท้า และพื้นที่ริมคูเมือง ที่ควรจัดทำเป็นพื้นที่สีเขียว

สัญลักษณ์

- เขตเทศบาลเดิม
- เขตพื้นที่ศึกษา
- เขตอำเภอ
- ถนน
- แม่น้ำ, คลอง
- ทางรถไฟ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แนวทางการจัดหาส่วนล่าอาหารในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่

แผนที่หมายเลข 5.5

แสดง ระบบโครงข่ายตลาดอาหาร และ พื้นที่สีเขียว
ในเขตเทศบาล หลังการขยายเขต

- ตลาดอาหารที่มีอยู่เดิม
- ตลาดอาหารที่จัดทำเพิ่ม
- || ระบบโครงข่าย ของตลาดอาหาร

สัญลักษณ์

- — เขตเทศบาลเดิม
- เขตพื้นที่ศึกษา
- . - เขตอำเภอ
- ถนน
- แม่น้ำ, คลอง
- ทางรถไฟ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บรรณานุกรม

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, รายงานโครงการสำรวจสถิติการท่องเที่ยวภายใน
ประเทศ เขตภาคเหนือ, พ.ศ. 2535.

ดวงจันทร์ อภาวัชรุทธิ์, เชียงใหม่ในกระแสความเปลี่ยนแปลง.

เดชา บุญค้ำ, "สวนเพื่อมวลชน". วารสารสถาปัตยกรรม 1 (กุมภาพันธ์ 2519) : 81.

เดชา บุญค้ำ, "สวนลุมพินีจะตายหรือรอด". วารสารสถาปัตยกรรม 1 (เมษายน 2519).

เทศบาลนครเชียงใหม่, กระทรวงมหาดไทย, แผนพัฒนาเทศบาลนครเชียงใหม่ระยะปาน
กลาง พ.ศ. 2535-2539., 2534. (เอกสารอัดสำเนา).

ไทยรัฐ, 26 มีนาคม 2537 หน้า 3.

ไทยรัฐ, 31 มกราคม 2537 หน้า 7.

นิพนธ์ เทพวัลย์, ลักษณะความเป็นเมืองและการขยายขนาดของเมืองของนครหลวง
กรุงเทพมหานคร. รายงานการสัมมนาเรื่อง บัญชานครหลวง เสนอที่จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 26-28 มีนาคม 2515. (เอกสารอัดสำเนา).

พรนภา สมสุข, การวิเคราะห์ทำเลที่ตั้งของพื้นที่โล่งเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจในเขต
เทศบาลนครเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต สาขาวิชาภูมิศาสตร์ บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2537.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

วราพงษ์ นิลศิริ, การเสนอแนวทางการใช้ที่ดินสำหรับเขตชานเมืองเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการวางแผนภาคและเมือง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2532.

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, รายงานข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่ของชาว
อาคารสงเคราะห์ดินแดง-ห้วยขวาง พ.ศ.2516-2517. กรุงเทพมหานคร
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. 2517.

สำนักงานแพทย์ กรุงเทพมหานคร, ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษในกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพ-
มหานคร : สำนักงานแพทย์. 2522.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ, รายงานผลการสำรวจทัศนคติของครัวเรือนที่มีรายได้น้อย ในเขต
เทศบาลทั่วราชอาณาจักร พ.ศ.2514. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานสถิติแห่ง
ชาติ. 2516.

สำนักผังเมือง, กระทรวงมหาดไทย. ผังเมืองรวมเมืองเชียงใหม่. กันยายน 2525.
(เอกสารอัดสำเนา).

สำนักผังเมือง, กระทรวงมหาดไทย. รายงานการวิจัยเพื่อการวางและจัดทำผังเมืองรวม
เมืองเชียงใหม่, กุมภาพันธ์ 2530. (เอกสารอัดสำเนา).

อัษฎางค์ โบราณานนท์. ผลกระทบของลักษณะประชากรและการใช้ที่ดินที่มีต่อความต้องการ
สิ่งบริการสาธารณะ : กรณีศึกษาเขตเทศบาลนครเชียงใหม่. รายงานวิจัยวิชา
ภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2527.

อัน นิมมานเหมินท์, การวางผังระบบขยายความเจริญทางนครหลวง.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอี่ยมพร วิสมทนาย, หลักการจัดสวนสาธารณะและสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ. กรุงเทพมหานคร : อักษรวิทยา. 2527.

Arnold Wittick, ed. Encyclopedia of Urban Planning. New York : McGraw-Hill. 1974.

Brain Hackett, Landscape Planning an Introduction to Theory and Practice. New Castle, Eng. : Oriel Press. 1971.

Frank, S. The New Town Story. Paladin, London. 1972.

Joel Katz, Alan Levy, and Richard Soul Wurman. The Nature of Recreation. Massachusettes : MIT Press, 1972. อ้างถึงใน เอี่ยมพร วิสมทนาย "สวนสาธารณะและแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ". (วันต้นไม้แห่งชาติ 2524 กองสวนสาธารณะ กรุงเทพมหานคร. 2524)

John G. Kelcay, "The Environment of Inner Urban Areas". Environmental Constration. 5, Autumn, 1978.

Joseph De Clara and Lee Koppelman, Urban Planning and Design Criteria. 2nd ed. New York : Van Nostrand Reinhold. 1975.

Lawrence Halprin, Cities, New York : Reinhold Publishing. 1963.

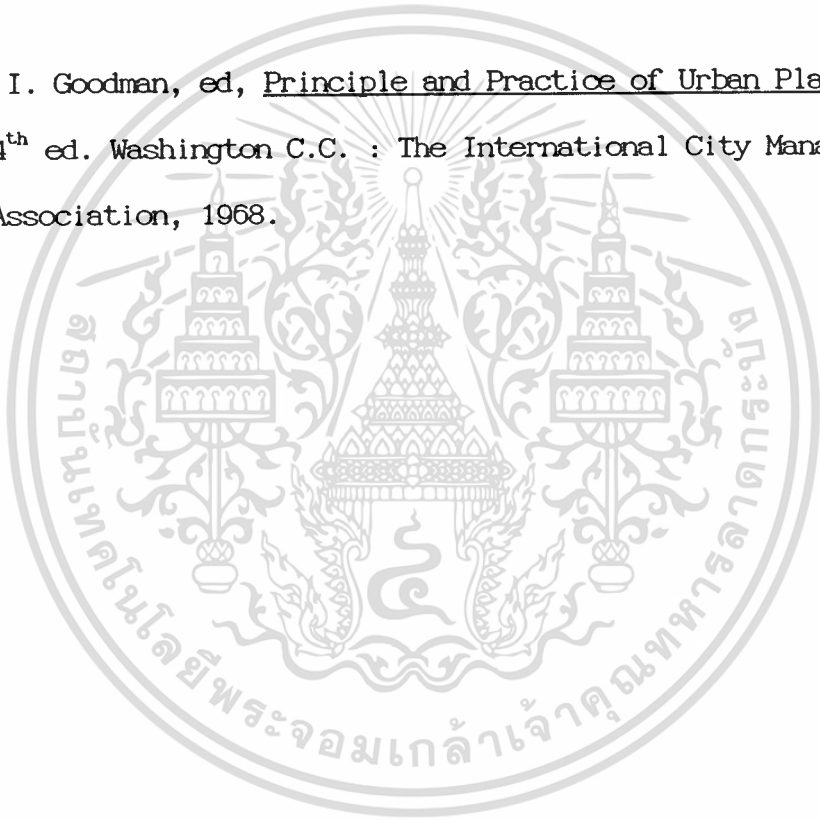
Magaret Roberts, An Introduction to Town Planning Techniques. 2nd ed. London : Hutchrisow. 1975.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

Ott Romney, Off the job living. New York : A.S. Barues & Company.
1945.

Stuart F. Chapin Jr., Urban Landuse Planning. New York : Harper
& Brother. 1957.

William I. Goodman, ed, Principle and Practice of Urban Planning.
4th ed. Washington C.C. : The International City Manager's
Association, 1968.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อผู้เขียน	นายชู้ศักดิ์ ชินะโรจน์
วัน เดือน ปี เกิด	8 มกราคม 2502
สถานที่เกิด	อ.ป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร
วุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี	วิศวกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาวิศวกรรมโยธา
สถานที่สำเร็จการศึกษา	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ปีที่สำเร็จการศึกษา	พ.ศ. 2527
ผลงานทางวิชาการที่ได้รับการพิมพ์	-
รางวัลหรือทุนที่เคยได้รับ	-
ประสบการณ์การทำงาน	- วิศวกรโครงการหน่วยงานศูนย์บำรุงรักษา โรงแยกก๊าซธรรมชาติ จ.ระยอง - วิศวกรโครงการ โรงเรียนสื่อสารทหารเรือ ป้อมพระจุลจอมเกล้า จ.สมุทรปราการ - วิศวกรโครงการพัฒนาลุ่มแม่น้ำปัดตานี ฝังขวา จ.ยะลา - นักผังเมือง ฝ่ายแบบแผนและก่อสร้าง กองช่าง เทศบาลนครเชียงใหม่
อาชีพปัจจุบัน	ข้าราชการ ตำแหน่ง หัวหน้างานควบคุมผังเมือง ฝ่ายผังเมือง กองควบคุมอาคารและผังเมือง สำนักงานช่าง เทศบาลนครเชียงใหม่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น มิอนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้